

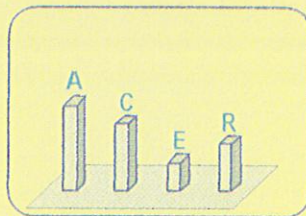
MINISTRIA E BUJQËSISË, USHQIMIT DHE MBROJTJES SË KONSUMATORIT
QËNDRA E TRANSFERIMIT TE TEKNOLOGJIVE BUJQËSORE, FUSHË-KRUJË
Zyra e Koordinatorit Kombëtar për Burimet Gjenetike Shtazore të Fermës

Plani Kombëtar i Veprimit
për
Ruajtjen e Resurseve Gjenetike Shtazore të Fermës
National Action Plan
for
Conservation of FAnGR

Tirane, 2007

Pergatiti
Prof.Dr. Kristaq Kume
Koordinator Kombetar per Burimet Gjenetike Shtazore te Femres
Mbeshtetur :
TCP/ALB/3001, REUD-LOA/07/001

THE ALBANIAN CENTER
FOR ECONOMIC RESEARCH

PAKETE
Projekt – Propozime

No.	Titulli projekti/Project name	Rajoni/ Region	Buxhet/ budget
1.	Konservimi <i>in-vitro</i> i fondit gjenetik autokton ne kafshet e fermes - Ngritja e Cryobankes Gjenetike Kombetare per ruajtjen e qelizave somatike (Somatic Cell in Cryogenic Conservation -SCCC) per te gjithë fondit gjenetik autokton te kafshve te fermes <i>In vitro</i> conservation of FAnGR. Building-up the National Cryobank of SCCC	Kombetar National	69,000 US\$
2.	Ruajtja <i>Ex-situ in-vivo</i> e popullatave lokale ne rrezik zhdukje Stacioni i Bagetive te Imta - Korce – alternative me e mire per ngritjen e Bankes Kombetare Gjenetike per ruajtjen <i>Ex-situ –in vivo</i> <i>Ex-situ in-vivo</i> conservation of local breeds in endangered status. Small Ruminant Station – an alternative for establish the National Gene Bank for <i>Ex-situ –in vivo</i>	Kombetar National	2 mil €
3.	Ruajtja <i>In-situ</i> e dhise se ekotipit “Velipoja” <i>In-situ</i> conservation of local goat population “Velipoja”	Shkoder	54,000 US\$
4.	Ruajtja <i>In-situ</i> e dhise se ekotipit “Lara e Kallmeti” dhe perdorimi i saj si faktore nxites per zhvillim ekonomik te qendrueshem te fermes . <i>In-situ</i> conservation and sustainable use of local goat population”Lara e Kallmetit” as a factor for sustainable economic development of farms	Lezhe	81,000 US\$
5.	Ruajtja <i>In-situ</i> e dhise se ekotipit “Dhija e Maskurise” <i>In-situ</i> conservation of local goat population “Dhija e Maskurise”	Durres	31,000 US\$
6.	Mbeshtetje per zhvillimin ekonomik te qendrueshem te fermave qe mbareshtojne delen e race “Shkodrane” Support for economic sustainable development of farms that farming the local sheep breed “Shkodrane”	Shkoder	83,000 US\$
7.	Ruajtja <i>In-situ</i> e deles se races “Lara e Polisit” <i>In-situ</i> conservation of local sheep breed “Lara e Polisit”	Elbasan	43,000 US\$
8.	Ruajtja <i>In-situ</i> e dhise se ekotipit “Capore e Mokrres” <i>In-situ</i> conservation of local goat population “Capore e Mokrres”	Korce - Pogradec	48,000 US\$
9.	Ruajtja <i>In-situ</i> dhe perdorimi i qendrueshem i deles se vendit – faktor per zhvillimin e fermes ne rrethin e Skraparit <i>In-situ</i> conservation and economic use of local sheep breed as a factor for farm’s development in Skrapari district	Berat	40,000 US\$
10.	Perdorimi ekonomik i qendrueshem i dhise se vendit, faktor per zhvillim ekonomik te fermes ne zonen e Frasherit Sustainable economic use of local goat breed –factor for farm’s development in Frasheri zone	Gjirokaster- Permet	34,000 US\$
11.	Ruajtja <i>In-situ</i> e gjedhit lokal <i>Iliric Dwarf Cattle</i> ”Lopa Gurgucke” <i>In-situ</i> conservation of native cattle breed <i>Iliric Dwarf Cattle</i> ”Lopa Gurgucke”	Fier	38,000 US\$
12.	Studim i popullates lokale te dhive ne qarkun e Fierit. Vleresimi i nevojave per ruajten <i>In-situ</i> Identificaton and characterisation of goat local populations in Fieri Region. Evaluation of need for <i>In-situ</i> conservation	Fier	7,500 US\$
13.	Ruajtja <i>In-situ</i> dhe perdorimi i qendrueshem i ekotipit “Dhija e Matit” <i>In-situ</i> conservation and economic use of local goat population “Dhija e Matit”	Diber	38,000 US\$
14.	Ruajtja <i>In-situ</i> e dhise se ekotipit “Capore e Dragobise” <i>In-situ</i> conservation of local goat population “Capore e Dragobise”	Kukes	48,000 US\$
15.	Ruajtja <i>In-situ</i> e dhise se ekotipit “Dhija e Zeze e Dukatit” si komponente per nxitjen e turizmit <i>In-situ</i> conservation of local goat population “Dhija e Zeze e Dukatit” as a component of development of tourism.	Vlore	48,000 US\$

MAIN TERMS OF NATIONAL ACTION PLAN FOR FAnGR CONSERVATION AND MANAGEMENT

National Action Plan for FAnGR conservation and use is main document, where on the whole, the necessary technical, scientific, economic and legislative actions for the fulfillment of goal are listed:

Conservation and development of biodiversity in farm animals and sustainable economic use of FAnGR

The implementation of Action Plan is a complex process that requires the participation of farmers, their groups and associations, public institutions, policy makers, academic staffs and technicians as well as all other interest groups.

In according to the recommendations and methodology elaborated by FAO, to countries that are at the beginning of their engagements for the conservation and management of autochthonous breeds and populations of farm animals it is necessary to be anticipated in National Action Plan:

First action

Identification of species, breeds and populations of autochthonous animals in our country

Assessment of populations' size, trends of development, geographic extension, number of farms and their sizes, purpose and system of production

Assessment of the rate at risk of extinction

Second action

List of local breeds / populations that according to the standards approved by FAO are declared "Populations at the risk of extinction"

Assessment of conditions and factors affecting the decline of farmer interest for the management of local breeds / population stated at the risk of extinction

Compiling programs for *In-situ* conservation

Third action

Identification of farms that can be included in programs for In-situ conservation

Securing funds for the realization of programs and applying them

For countries, which are characterized by

- (i) not enough level of public awareness, in general and of community of farmers in particular, for the values of autochthonous genetic pool in farm animals
- (ii) low level of economic development
- (iii) Lack of knowledge and necessary infrastructure for the conservation and management of autochthonous breeds / populations

The accomplishment of above mentioned actions is possible only if public institutions and government are committed to them

Paper that is presented is a summary of project proposals, part of National Action Plan for *In-situ* conservation and sustainable economic use of some of autochthonous breeds / populations of farm animals that are at the risk of extinction, in Albania

The supporting legal base for the package of the project proposals

Convention of Biodiversity – Rio de Janeiro, June 1992

Main purposes of Convention:

Protection of Biodiversity

Sustainable use of biological resources

Honest and equal share of profits that can be obtained by the use of genetic resources

Ratification of Convention of Biodiversity in Albania – 1994

Main obligations derived from the ratification of Biodiversity Convention:

- Drafting National Strategy and Action Plan and Programs for conservation and sustainable use of biodiversity
- Elaborating and applying policies that provide the integrated development of processes for conservation and sustainable use of biodiversity with the entirety of activities and developments in main other sectors of economy , as well as programs for socio-economic and politic development of country

Legal framework in Republic of Albania

Law No. 9426, on 06.10.2005 “For livestock management”

Article 58

Protection of genetic diversity

1. Republic of Albania maintains and provides genetic reserves for various species , breeds and lines of animals , at a minimum number of animals, doses of semen, ovum and embryos
2. In order to maintain breeds and / or lines and to ensure sufficient production from animals , breeding program provides genetic variability of farm animals
3. Funds for the conservation and maintenance of genetic reserves are provided by State Budget.
4. Ways and procedures of conservation and maintenance of genetic reserves are determined by the Decision of Council of Ministers

International, cross border and regional collaborations

FAO considers international, cross border and regional collaborations as possibilities and necessity for capacity development for biodiversity protection and sustainable economic use of autochthonous breeds and population in different countries, especially in developing countries

In Global Strategy for FAnGR conservation, this collaboration is considered as one of factors globally affecting long term success of it

TERMAT KRYESORE TE PLANIT KOMBETAR TE VEPRIMIT PER RUAJTJEN DHE MENAXHIMIN E BURIMEVE GJENETIKE SHTAZORE TE FERMES

Plani Kombetar i Veprimit per ruajtjen dhe perdorimin e burimeve gjenetike shtazore te fermes eshte dokumenti kryesor ne te cilin jane te listuara teresia e veprimeve teknike, shkencore, ekonomike e legjislative, te nevojshme per realizimin e objektivit madhor:

Ruajtjen dhe zhvillimin e biodiversitetit ne kafshet e fermes dhe perdorimin ekonomik te qendrueshem te tij.

Zbatimi i Planit te Veprimit eshte nje proces kompleks qe kerkon pjesemarrjen e fermerve, grupeve e shoqatave te tyre, institucioneve publike, politike beresve, staffeve akademike dhe teknicienve, si dhe te gjithe grupeve te tjera te interesit.

Ne perputhje me rekomandimet dhe metodologjite e perpunuara nga FAO, per vendet qe jane ne fillim te angazhimeve te tyre per ruajtjen dhe menaxhimin e racave dhe popullateve autoktone te kafshve te fermes, ne Planin Kombetar te Veprimit eshte e domosdoshme te parashikohen :

Aksioni i pare

Identifikimi i specieve, racave dhe popullatave te kafshve autoktone te vendit

Vleresimi i madhesis se popullatave, trendit te zhvillimit, shtrirja gjeografike, numrit te fermave dhe madhesia e tyre, drejtimi i prodhimit, sistemi i prodhimit

Vleresimi i shkalles se rrezikut per tu zhdukur

Aksioni i dyte

Listim i racave/popullatave lokale qe, ne perputhje me standartet e miratuara nga FAO, shpallen "Popullata ne rrezik zhdukje"

Vleresimi i kushteve dhe faktoreve qe ndikojne ne renien e interesit te fermerve per mbareshtimin e racave /popullatave lokale te kafshve te shpallura ne rrezik zhdukje.

Hartimi i programeve per ruajtjen *In-situ*

Aksioni i trete

Identifikimi i fermerve qe mund te perفشihen ne progamet per ruajtjen *In-situ*

Sigurimi i fondeve per realizimin e programeve dhe zbatimin e tyre.

Per vendet qe karakterizohen nga:

- (i) niveli i pamjaftueshem i ndergjegjesimit shoqeror, ne pergjithesi dhe te komunitetit te fermerve, ne vecanti, per vlerat e fondit gjenetik autokton ne kafshet e fermes
- (ii) nivel i ulet ne zhvillimin ekonomik
- (iii) mungese e njohurive dhe infrastrukturave te nevojshme per ruajtjen dhe menaxhimin e racave /popullatave autoktone

realizimi i aksioneve te mesiperme eshte i mundur vetem ne rast se institucionet publike dhe qeveria angazhohet per to.

Materiali qe paraqitet eshte nje permbledhje e projekt propozimeve, pjese te Planit Kombetar te Veprimit, per ruajtjen *In-situ* dhe perdorimin ekonomik te qendrueshem te disa racave/popullatave autoktone te kafshve te fermes, qe jane ne rrezik zhdukje, ne Shqiperi.

Baza ligjore mbeshtetese e paktes se projekt propozimeve

Konventa e Biodiversitetit - Rio de Janeiro, Qershor 1992

Qellimet kryesore te Konventes :

- Ruajtja e biodiversitetit
- Perdorimi i qendrueshem i burimeve biologjike
- Shperndarje e ndershme dhe e barabarte e perfitimeve qe mund te realizohen nga perdorimi i burimeve gjenetike

Ratifikimi i Konventes se Biodiversitetit ne Shqiperi - 1994

Detyrimet kryesore qe rrjedhin nga ratifikimi i Konventes se Biodiversitetit :

- Hartimi i Strategjise Kombetare, Planit Kombetar te Veprimit dhe Programeve per ruajtjen dhe perdorimin e qendrueshem te biodiversitetit
- Perpunimi dhe zbatimi i politikave qe sigurojne zhvillimin e integruar te proceseve per ruajtjen dhe perdorimin e qendrueshem te biodiversitetit, me teresine e aktiviteteve dhe zhvillimeve ne sektoret e tjere kryesor te ekonomise, si dhe me programet e zhvillimit ekonomiko-social dhe politik te vendit.

Kuadri ligjor ne Republiken e Shqiperise

Ligji No.9426, date 06.10.2005 "Per mbareshtrimin e blegtorise"

Neni 58

Ruajtja e ndryshueshmerise gjenetike

1. Republika e Shqiperise mban dhe siguron rezervat gjenetike per specie te vecanta, raca dhe linjat e kafsheve, ne nje numer minimal kafshesh, te dozave te spermes, vezeve dhe embrioneve.
2. Per qellime te ruajtjes se racave dhe /ose te linjave dhe per te siguruar prodhimi te mjaftueshem nga kafshet, programi racor siguron ndryshueshmerine gjenetike te kafsheve te fermes
3. Fondet per ruajtjen dhe mbajtjen e rezervave gjenetike sigurohen nga Buxheti i Shtetit
4. Menyrat dhe procedurat e ruajtjes dhe te mbajtjes se rezervave gjenetike percaktohen me vendim te Keshillit te Ministrave.

Bashkepunim nderkombtar, crosborder dhe rajonal

FAO e konsideron bashkepunimi nderkombetar, crosborder e rajonal, si nje mundesi dhe domosdoshmeri per zhvillimin e kapaciteteve per ruajtjen e biodiversitetit dhe perdorimin ekonomik te qendrueshem te racave dhe popullatave autoktone ne vende te ndryshme, vecanrisht ne vendet ne zhvillim.

Ne Strategjine Globale per ruajten e FAnGR ky bashkepunim konsiderohet si nje nder faktoret me ndikim global ne suksesin afatgjate te kesaj Strategjie.

**Projekt propozim: Konservimi *in-vitro* i fondit gjenetik autokton ne kafshet e fermes
Ngritja e Cryo - bankes Gjenetike Kombetare per ruajtjen e qelizave somatike (Somatic Cell in
Cryogenic Conservation -SCCC) te te gjithë fondit gjenetik autokton te kafshve te fermes**

Person kontakti: Kristaq Kume

Koordinator Kombetar per Burimet gjenetike shtazore te fermes

Konsiderata te pergjithshme

Kerkesa per rritjen e prodhimit blegtoral per cdo njesi inputi te investuar eshte nje nder faktoret themelor qe sjell zevendesimin e racave dhe popullatave lokale ne kafshet e fermes me racat e permiresuara. Ky zevendesim eshte nje nder shkaqet kryesore te zvogelimit te biodiversitetit ne kafshet e fermes dhe zhdukjen e racave lokale. Ritmet aktuale te kesaj zhdukje, ne nivelin global, jane ne kufije kercenues. Sipas FAO, vleresohet se aktualisht, ne cdo muaj, ne bote, zhduket pa kthim nje race, nder kafshet e fermes. Ritmet e zhdukjes se burimeve gjenetike autoktone ne vende te ndryshme te botes jane te ndryshme. Me te kercenuara jane vendet e pazhvilluara, te cilat ne perpjekjet per rritjen e kapaciteteve prodhuese te tyre, konsiderojne dhe realizojne si rrugen me te efektshme zevendesimin e racave tradicionale me racat exotike. Ne te njejten kohe, jane po keto vende qe kane kapacitete shume te reduktura per realizimin e programeve per ruajtjen *In-situ* te racave qe rrezikohen per tu zhdukur dhe/ose per te investuar per ngritjen e bankave kombetare per ruajtjen *Ex-situ* te tyre.

Duke patur parasysh faktin se, ne keto vende, ritmet e erozionit gjenetik dhe te zhdukjes se fondit gjenetik autokton jane shume me te larta se sa ritmet e zhvillimit te kapaciteteve te tyre per konservimin e ketij fondi, FAO propozon zbatimin e nje metodologjie alternative qe mbeshetet ne konservimin e qelizave somatike te kafsheve te racave autoktone.

Konservimi i qelizave somatike, rekomandohet te zhvillohet si nje komponente e rendesishme e Strategjise per ruajtjen e burimeve gjenetike shtazore ne vendet me kapacitete te pamjaftueshme. Ne kete menyre, behet e mundur qe edhe ne keto vende, te krijohet nje rezerve gjenetike e cila potencialisht mund te perdoren, ne te ardhmen e larget, si baze per riperceritjen e fondit gjenetik autokton. Konservimi i qelizave somatike realizohet nepermjet nje bioteknologjie te thjeshte dhe me kosto te vogel financiare. Zbatimi i saj behet ne nje periudhe te shkurter kohe dhe nuk kerkon angazhime te medha njerzore e te infrastruktures.

Konservimi i qelizave somatike si nje nder opsionet per ruajtjen e burimeve gjenetike autoktone mbeshetet dhe justifikohet prej zhvillimeve aktuale ne fushen e inxhinjerise gjenetike. Aktualisht bioteknologjia e klonimit eshte e zbatueshme ne 10 specie te kafshve. Ritmet e kerkimeve shkencore ne kete fushe justifikojne besimin se ne nje te ardhme jo shume te larget kolonimi i specieve ne kafshet e fermes do te jete nje teknike e perhapur. Ne keto kushte, rezervat me qeliza somatike te konservuara ne azot te lengshem, mund te perdoren me sukses per riperceritjen e te gjithë racave dhe popullateve te kafsheve te fermes te zhdukura.

Shqiperia eshte nje nder vendet qe klasifikohet ne grupin e vendeve me kapacitete te pamjaftueshme per ruajtjen e fondit gjenetik autokton ne kafshet e fermes. Ne te njejten kohe, Shqiperia eshte vendi ku niveli i erozionit gjenetik ne racat dhe popullatat autoktone eshte ne nivele kercenuese dhe plotesisht jashte kontrollit. Ritmet e zevendesimit te racave dhe popullatave lokale me racat ekzotike jane te larta, nderkohe qe masat per kontrollin dhe monitorimin e ketij fenomeni jane ne nivele te paperfillshme.

Ne keto kushte, zhvillimi i strategjise alternative per ruajtjen e fondit gjenetik autokton, e cila mbeshetet ne ngritjen e bankes gjenetike kombetare ku do te ruhen qelizat somatike te kafshve te fermes, eshte nje opsion i pershatshme per Shqiperine. Per realizimin e ketij opsioni, ne Planin Kombetar te Veprimit per ruajtjen dhe menazhimin e burimeve gjenetike shtazore te fermes eshte perfshir projekti:

Konservimi *in-vitro* i fondit gjenetik autokton ne kafshet e fermes

Perparesite e Cryo bankes gjenetike Kombetare me qeliza sommatike

Ngritja e Cryo bankes kombetare gjenetike ku do te ruhen qelizat sommatike te fondit gjenetik autokton ne kafshet e fermes, eshte nje aksion lehtesisht i realizueshem, sepse:

Qelizat sommatike mund te merren nga kafshe te cdo specie dhe shpende shtepijak. Per kete do te mjaftonte te merrej nje cope lekure, nje cope vesh i prere ne formen e germes V ose gjak. Teknika e marrjes se mostres eshte e thjeshte. Per cdo kafshe mostra mund te merren vetem per pak minuta.

Grumbullimi i kampioneve mund te behet me nje kosto relativisht te ulet. Ai mund te realizohet si nje aksion kombetar dhe mund te kryhet brenda nje kohe te shkurter.

Grumbullimi i nje numri te madhe kampionesh eshte i mundshem edhe ne zonat e thella malore dhe ne rajone me infrastructure te dobet.

Manipulimi i kampioneve dhe ruajtja e tyre ne azot te lengshem eshte nje teknike shume e thjeshte dhe me kosto te vogel. Gjate transportit, kampionet duhet te mbahen ne kontenier ftohes

Kushtet themelor qe ndikon ne suksesin e kesaj Strategjie

- Identifikimi i sakte i racave, ekotipeve dhe/ose popullateve autoktone te kafsheve te fermes.
- Perzgjedhja e kafsheve qe shprehin ne menyre te plote e te qarte karakteristikat e races, ekotipit dhe/ose popullates perkatese autoktone

Plan i veprimeve per ngritjen e Cryo bankes gjenetike - SCCC

Faza e pare: Identifikimi i racave, ekotipeve dhe /ose popullateve autoktone

Aktualisht ekzistojne te dhena pershkruese per fondin gjenetik autokton ne kafshet e fermes. Jane kryer studime si dhe jane te publikuara rezultate te kerkimit per identifikimin, karakterizimin dhe klasifikimin e ketij fondi. Vec kesaj, nje nder rezultatet e projektit FAO/TCP/ALB/3001(A) "Capacity building to support *In-situ* conservation and use of AnGR" ishte ngritja e Rrjeti kombetar per ruajtjen dhe menaxhimin e burimeve gjenetike shtazore te fermes. Ky rrjet, aktualisht eshte i angazhuar ne punen per identifikimin dhe karakterizimin e te gjitha popullateve lokale te kafshve te fermes ne Shqiperi. Objektivi i ketij aksioni eshte jo vetem perditësimi i informacionit por edhe hartimi i listes se fermave ne te cilat mbareshtohen kafshet qe klasifikohen ne fondin gjenetik autokton shqiptar.

Katalogimi i fondit gjenetik autokton ne kafshet e fermes eshte pjese e rezultatit te priteshem te ketij projektit. Krahas ketij dokumenti, per cdo rajon te vendit, strukturat e Rrjetit Kombetar do te hartojne edhe listen e fermave ne te cilat mbareshtohen kafshe te klasifikuara ne fondin gjenetik autokton.

Faza e dyte: Grumbullimi i kampioneve te qelizave sommatike

Mbeshtetur ne informacionin e prodhuar gjate fazes se pare te projektit, ne cdo qark te vendit do te ngrihen grupet e marrjes se mostrave. Keto grupe do te instruktohen ne lidhje me tekniken qe do te perdorin per marrjen e mostrave te qelizave sommatike dhe kushte qe duhet te plotesoje kafsha nga e cila do te merret mostra. Per cdo njerin prej ketyre grupeve do te hartohet plani i punes, ne te cilin do te percaktohen :

- (i) speciet, racat, ekotipet dhe/ose popullatat lokale qe do te jene pjese e programit per ruajtjen e *Ex-situ in vitro*.

- (ii) Fermat ku do te kryhet marrja e mostrave dhe numri i krereve(meshkuj e femra) per cdo ferme.
- (iii) Koha kur do te kryhet marrja e mostarave.

Cdo moster e marr do te vendoset ne nje shishe te vogel plastike dhe gjate transportit do te ruhet ne nje ftohes portativ. Mostra do te identifikohet me nje numer perkates dhe do te shoqerohet me te gjitha informacionin e mundshem per kafshen

Te gjitha mostrat e grumbulluara do t'i nenshtorohen procesit te ngrirjes ne azot te lengshem dhe do te ruhen ne tanker me azot te lengshem.

Informacioni per te gjitha mostrat e grumbulluara, te cilat ruhen ne azot te lengshem, do te regjistrohet ne Bazen e te Dhenave.

Ne kete menyre do te ngrihet Cryo banka Kombetare SCCC, dy komponente e te ciles do te jene:

1. Tankeri ku do te jene te konservuara, ne azot te lengshem, mostrat me qelizat somatike
2. Baza e te dhenave qe do te permbaje te gjitha informacionin per mostrat e konservuara dhe speciet, racat, ekotipet dhe/ose popullatat autoktone qe ju operkasin kafshet nga te cilat jane marr keto mostra.

Mbeshtetja ligjore per Cryo banken -SCCC

Cryo banka -SCCC duhet te jete nje institucion publik. Per ngritjen e saj eshte e nevojshme te hartohet nje kuader ligjor i vecante. Ky kuader, nder te tjera, duhet t'ju jap pergjigje pyetjeve si:

E drejta e pronesise mbi asetet e kesaj banke

Institucioni qe do te jete pergjegjes per administrimin e bankes

Mardheniet midis pronareve te kafsheve dhe bankes

Institucionet dhe/ose organizmat qe do t'ju njihet e drejta per perdorimin e asteve te kesaj banke.

Kerkesat ligjore qe duhet te plotesohen ne rastet e perdorimit te aseteve te bankes

Projekt buxhet per ngritjen e Cryo bankes -SCCC

Pajisje	6000 US \$
Shpenzime per identifikimin e popullateve /kafsheve	20000 US \$
Marrja e kampioneve	25000 US \$
Ndertimi i bazes se te dhenave	5000 US \$
Pagesa	10000 US \$
Shpenzime operative	3000 US \$

Total 69 000 US \$

Projekti mund te sherbej edhe si nje project pilot, qe pamvaresisht se kush do ta mbeshtet financimin e tij, FAO mund ta perdor si nje shembull tregues per vendet e tjera, per te cilat FAO rekomandon implementimin e nje strategjie te tille alternative per konservimin e burimeve gjenetike shtazore.

Ne kete rast, me FAO mund te diskutohet ideja e organizimit ne Shqiperi, te nje aktiviteti nderkombetar, me pjesemarrjen nga vende te ndryshme te botes, ku te demonstronhet pervoja shqiptare per ngritjen e Cryo -bankes SCCC, problemet qe jane perballuar dhe rezultatet e arritura.

Project proposal: *In-vitro* conservation of autochthonous FAnGR. Establishment of National Cryo-Bank for somatic cell conservation (SCCC) for all of autochthonous FAnGR

**Contact person: Kristaq Kume
National Coordinator for FAnGR**

General Considerations

Need to increase livestock production per unit of input invested, is one of the basic factors that brings the replacement of local breeds and populations of farm animals with cultivated breeds. This replacement is one of the main causes of biodiversity reduction in farm animals and the extinction of local breeds. Actual rhythms of extinction, at global level, are in the threatening limits. According to FAO, a breed is irreversibly disappeared every month. Rhythm of extinction of autochthonous genetic resources in different countries is not similar. Developing countries are more threatened as the substitution of traditional breeds with exotic ones is considered as the most efficient way of increasing animal production. At the same time, these countries have the limited capacities for the realization of *in-situ* conservation program to breeds that are at the risk of extinction and / or to invest to set up their national banks for *in-situ* conservation

Taking into account the fact that rhythms of genetic erosion and extinction of autochthonous genetic pool are higher than rhythms of their capacity development for AnGR conservation in these countries, FAO proposes the implementation of an alternative methodology, which is supported on somatic cell conservation of autochthonous breeds

Somatic cell conservation is recommended to be developed as an important component of Strategy for AnGR conservation in countries of not enough capacities. In this way, these countries can create a genetic reserve which could potentially be used at the remote future as a base for the renewal of autochthonous genetic pool. Somatic cell conservation is carried out by a simple technology and low costs. The applying of this technology takes a short time and does not require large infrastructure and a lot of people to be engaged in this process.

Somatic cell conservation as an alternative for autochthonous AnGR conservation is supported and justified by actual development in genetic engineering. Cloning biotechnology is actually applied in 10 species of animals. Rhythms of scientific research in this field justify the trust that in no remote future, cloning species of farm animals will be a widespread technique. Under these conditions, reserves of somatic cells conserved in nitrogen liquid could be successfully used for renewing all breeds and populations of the disappeared farm animals

Albania is one of countries classified in the group of insufficient capacity countries for the conservation of autochthonous FAnGR. At the some time, Albania is a country where genetic erosion of autochthonous breeds and populations is very high and completely uncontrolled. Rhythms of substitution of autochthonous breeds and populations from exotic ones are very high, meanwhile, measures for checking and monitoring phenomenon are disregarded

Under these conditions, the development of alternative strategy for autochthonous AnGR conservation, which is supported on setting up national genetic bank, where SC are going to be conserved, is a suitable alternative to Albania. For the realization of this option, **the project “In-vitro conservation of autochthonous FAnGR”** is included in National Action Plan for FAnGR conservation and management

Priorities of National Genetic Cryo bank with Somatic Cells

Setting up national genetic Cryo bank, where will be conserved SC of autochthonous FAnGR, is an easily realizable action because:

Somatic cells may be taken from animals of each species and poultry. It would be enough to get a piece of skin, a piece ear cut in the shape of letter " V" or blood.

Technique of sampling is simple. For each animal the sample can be taken for few minutes.

Sample collection can be carried out with relatively low Costs. It might be accomplished as national action and could be carried out within a short time.

Collection of a large number of samples is also possible in the remote mountain areas and in regions of poor infrastructure.

Sample manipulation and nitrogen liquid storage is a very simple technique with low costs. During transportation, samples must be kept in cooler

The fundamental conditions affecting the success of this strategy

- Exact identification of autochthonous breeds, ecotypes and / or populations of farm animals
- Selection of animals, which have fully and clearly expressed the characteristics of the respective autochthonous breed, ecotype and / or population

Action plan for establishing genetic Cryo bank- SCCC

First phase: Identification of autochthonous breeds, ecotypes and / or populations.

There actually are the describing data for autochthonous FAnGR. Results obtained by studies carried out on identification, characterization and classification of this genetic pool are published. In addition, one of outcome of project FAO / TCP / ALB / 3001(A) "Capacity building to support *In-situ* conservation and use of FAnGR" is the establishment of National Network for FAnGR management and conservation. This network is actually engaged in the work for identification and characterization of all local populations of farm animals in Albania. Objective of this action is not only adjournment of information but also the compilation of farms' list where animals classified in the autochthonous genetic pool are managed.

Cataloguing of autochthonous FAnGR is part of expected result of this project. Along with this document, structures of National Network will compile the list of farms that manage animals classified in autochthonous genetic pool for each region of country

Second phase: Sampling Somatic Cells

Work groups will be established to SC sampling in each region of country supported on the information provided during the first phase of project. These groups will be instructed in relation to techniques that is to be used to sampling SC and conditions that animal has to complete for sampling. Plan of work will be compiled to each of work groups, where will be defined:

- (i) local species, breeds, ecotypes and / or populations that have to be part of *Ex-situ in vitro* program
- (ii) females, which will be subjected to sampling and number of female and male animals for each farm
- (iii) Time, when sampling will be carried out.

Every sample will be put in a small plastic bottle and during the transportation will be maintained in a portative cooler. Sample will be identified by a respective number and accompanied with all possible information to the animal

All of collected samples will be subjected process of nitrogen liquid freezing and stored in nitrogen liquid tank

Information for all samples collected, which are stored in nitrogen liquid tank will be recorded in Data base

National SCCC Cryo-bank will be established in this way, whose components will be:

1. Tank of nitrogen liquid, where SC samples will be stored
2. Data base, which will have all information on the stored samples and animals of autochthonous species, breeds, ecotypes and / or populations, that samples are taken

Legal support for Cryo bank – SCCC

Cryo bank – SCCC will be a public institution. A special legal framework needs to be compiled for setting up Cryo bank. This legal framework, amongst them, has to answer questions:

The right of ownership on assets of this bank

Institution that should be responsible for the management of bank

Relationship between owners of animals and bank

Institutions and / or organisms recognized by law for the use of bank assets

Project budget for establishing Cryo bank- SCCC

Equipments	6 000 US\$
Costs for identification of populations / animals	20 000 US\$
Sampling	25 000 US\$
Setting up database	5 000 US\$
Payments	10 000 US\$
Operative costs	3 000 US\$

Total 69 000 US \$

Project may also serve as a pilot project that FAO can use as an example to other countries for which FAO recommends the implementation of such alternative strategy for FAnGR conservation.

In this case, idea of organizing an international activity in Albania with the participation of representatives from different countries of all over the world could be discussed with FAO, where Albanian experience for establishing Cryo bank- SCCC, problems encountered and the achieved results be demonstrated

**Projekt propozim: Ruajtja *Ex-situ in-vivo* e popullatave lokale ne rrezik zhdukje
 Stacioni i Bagetive te Imta - Korce – alternative me e mire per ngritjen e Bankes Kombetare
 Gjenetike per ruajtjen *Ex-situ –in vivo***

Person kontakti: Kristaq Kume
Koordinator Kombetar per Burimet Gjenetike Shatzore te Fermes

Konsiderata te pergjitheshme

Per te vleresuar nivelin e rrezikshmerise per tu zhdukur, per nje race/popullate te kafshve te fermes
 FAO rekomandon te perdoret si kriter themelor numri i femrave riprodhuese (Tab No.1)

Numri minimal i krereve (riprodhuese femra ne popullate) [FAO]

Shkalla e rrezikshmerise	Gjedh	Kuaj	Dhene & dhi	Derra	Lepuj	Shpende
Shume kritike	<150	<300	<300	<100	<100	<100
Kritike	250	500	500	200	250	250
Te rrezikuar	450	900	900	300	500	500
Ne prag te rrezikut	750	1500	1500	500	1000	1000
Te parrezikuar	1500	3000	3000	1000	2500	2500

Mbeshtetur ne kete kriter, ne Shqiperi vleresohet se nje numer i konsiderueshem racash, ekotipe dhe/ose
 popullata locale te kafshve te fermes, mund te klasifikohen ne gjendje “kritike” ose “shume kritike”.
 Nder keto mund te renditen:

Lopa e Prespes 350 – 400 Krere

**Iliric Dwarf Cattle – Lopa Gurgucke,
 Dhemblan 100 – 120 krere**

Delja "Shkodrane" 450 – 500 krere

Delja "Lara e Polisit" 300- 350 krere

Dhija e Kallmetit 800- 850 krere

Dhija "Capore e Mokrres" 350 – 400 krere

Ritmet e rritjes se rrezikut per zhdukje te popullateve lokale ne Shqiperi jane te konsiderueshem. Pervese veprimit te faktoreve ekonomik te cilet kushtezojne renien e interesit te fermerve per mbareshtimin e kafsheve te racave lokale, mungesat ne infrastrukturat e nevojshme per zbatimin e programeve gjenetike-racore dhe prezenca ne rritje e fenomenit te erozionit gjenetik, i bejne te domosdoshme realizimin e veprimeve urgjente per parandalimin e zhdukjeve pa kthim, qe mund te ndodhin ne fondin gjenetik autokton shqiptar.

Ne kushte kur kapacitetet si dhe interesi ne komunitetin e fermerve per te ruajtur kete pasuri gjenetike autoktone, jane ne nivele pothuajse te paperfillleshme, investimi publik eshte domosdoshmeri.

Ngritja e Cryo bankes Kombetare SCCC, qe parashikohet si nje nder veprimet urgjente ne Planin Kombetar te Veprimit eshte e domosdoshme te shoqerohet edhe me investime per zbatimin ne Shqiperie edhe te metodave te tjera per ruajtjen e fondit gjenetik autokton, te shpallur ne rrezik zhdukje. Nder to, si nje investim qe mund te realizohet teresisht si pergjegjesi dhe nen drejtimin e plote te institucioneve publike eshte - Ngritja e Bankes Gjenetike per ruajtjen *Ex-situ in vivo* te racave, ekotipve dhe/ose popullateve lokale ne rrezik zhdukje.

Mbeshtetja ligjore

Ligji No.9426, date 06.10.2005 "Per mbareshtimin e blegtorise"

Neni 58

Ruajtja e ndryshueshmerise gjenetike

1. Republika e Shqiperise mban dhe siguron rezervat gjenetike per specie te vecanta, raca dhe linjat e kafsheve, ne nje numer minimal kafshesh, te dozave te spermes, vezeve dhe embrioneve.

Neni 60

Racat autoktone

1. Racat autoktone te kafsheve te fermes vihen ne mbrojtje te vecante te shtetit....

Plan i veprimeve per ngritjen e Bankes Gjenetike Kombetare per ruajtjen *Ex-situ in vivo*

Faza e pare: Identifikimi i raceve, ekotipeve dhe/ose popullateve ne rrezik zhdukje

Mbeshtetur ne kriteret e percaktura nga FAO, Rrjeti Kombetar per Menazhimin e burimeve gjenetike shtazore te fermes, percakton listen e racave, ekotipeve dhe /ose popullatave qe klasifikohen ne gjendje "kritike" ose "Shume kritike". Ne kete liste eshte e domosdoshme te bashkengjiten te dhenat per numrin e fermave qe i mbareshtojne keto kafshe, vend ndodhjen e fermave, numrin e krerve gjithsejt, numrin e riprodhuesve meshkuj e femra dhe deklarimet e fermerit ne lidhje me strukturen dhe afersite gjinore te kafshve, ne tufen qe ai mbareshton.

Faza e dyte: Investime per krijimin e kapaciteteve te nevojshme per mbareshtimin e tufave koleksion

Banka gjenetike per ruajtjen *Ex-situ in vivo* te fondit gjenetik autokton, te shpallur ne rrezik zhdukje, do te krijohet si nje teresi tufa kafshesh koleksion, te cilat do te mbareshtohen ne te njejtin mjedis. Kjo banke do te jete nje institucion publik qe duhet te veprojne ne perputhje me rregullat e administrimit te dhe ruajtjes se pasurive publike. Duke qene se qellimi kryesor i tufave koleksion eshte ruajtja e geneve, per mbajtjen e tyre jane te domosdoshme te planifikohen fonde nga buxheti i shtetit. Ne investimet per ngritjen e kesaj Banke duhet te planifikohen: (i) ndertimi i stallave per strehimin e kafsheve, (ii) sigurimi i siperfaqes se nevojshme te tokes arre, infrastruktures dhe bazes se nevojshme mekanike, farerave dhe inputeve te tjera te nevojshme per prodhimin e bazes ushqimore etj. Ne sherbim te Bankes duhet te vendoset nje staf i kualifikuar specialistesh te prodhimit blegtoral.

Si rrjedhoje e privatizimit, prona shtetore mbi asetet qe mundet potencialisht te perdoren per ngritjen e Bankes gjenetike per ruajtjen *Ex-situ in vivo* jane shume te kufizuara. Alternativa me e mire, plotesisht e mundeshme dhe me koston me te ulte ne investime fillestare, eshte ngritja e kesaj banke ne Stacionin e Bagetive te Imta –Korce.

Faza e trete: Krijimi i tufave koleksion

Krijimi i tufave koleksion ne Stacionin e Bagetive te Imta – Korce, si njesi te Bankes Gjenetike per ruajtjen *Ex-situ in vivo* parashikohet te realizohet si nje proces i vazhdueshem. Linjat kryesore te ketij procesi do te jene:

1. Percaktimi i species, races, ekotipit dhe/ose popullates e cila do te perfshihet ne fondin e bankes
2. Percaktimi i numrit te krereve , meshkuj e femra, qe do te formojne tufen koleksion
3. Percaktimi i fermave ku do te perzgjidhen kafshet e tufes koleksion
4. Blerja e kafshve nga fermat private
5. Hartimi planit te mbareshtimit te tufes koleksion.
6. Hartimi i programit gjenetiko –racor, duke patur si objektiv zvogelim, ne minimum, te efektve te faktoreve qe mund te sjellin shfaqen e fenomenit te bashkegjakesise

Programi gjenetiko-racor, pjese kryesore e te cilit eshte planin i ciftezimeve per prodhimin e brezit pasardhes, do te hartohet duke patur si kusht kryesor " Tufa koleksion eshte nje berthame racore e mbyllur". Vetem me kete kusht, behet i mundur realizimi ne praktike i qellimit te bankes per ruajtjen *Ex-situ in vivo*. Nderkohe duhet te theksojme se, per sa kohe qe ne ferma te ndryshem te vendit mund te gjenden kafshe qe i perkasin races, ekotipit dhe/ose popullates lokale perkatese, banka mund dhe duhet te krijojte mardhenie bashkepunimi, me objektiv shkembimin e materialit gjenetik, me keto ferma.

Banka gjenetike duhet te jete e hapur per te pranuar dhe perfshire ne asetet e saj , ne cdo kohe, specie , raca, ekotipe dhe/ose popullata te reja lokale, te cilat do te klasifikohen ne rrezik zhdukje.

Role shtese te bankes gjenetike per ruajtjen *Ex-situ in vivo*

Banka Gjenetike Kombetare per ruajtjen *Ex-situ in vivo* te fondit gjenetik autokton te shpallur ne rrezik zhdukje , pervecse do te jete institucioni publik qe do te realizoje kete pergjegjesi, ne te njejten kohe mund te sherbej edhe si Institucioni ekspozues i pasurise gjenetike autoktone ne kafshet e fermes te Shqiperise. Realizimi i ketij roli plotesues, nepermjet te cilit Shqiperia do te krijojte mundesite per promovimin e pasurive te saj gjenetike ne kafshet e fermes, kerkon qe ne teresine strukturore te Bankes te perfshihen edhe pavione ne te cilat do te ekspozohen kafshe perfaqesuese te specieve, racave, ekotipeve dhe/ose popullatave autoktone qe mbareshohen ne nivele komerciale. Investimi per krijim e te tille pavioneve nuk eshte i madh. Numri i krereve qe mund te ekspozohen, per secilin nga keto raca/popullate eshte i vogel. Do te mjaftonin jo me shume se 6- 8 kafshe (1 - 2 meshkuj dhe 5 - 6 femra adulte), cdo njera prej te cilave mund te mbahej per nje interval te caktura kohe dhe, me pas, te zevendesohet nga kafshe te tjera qe mund te blihen ne tufat komerciale.

Projekt buxheti

Buxheti per ngritjen e Bankes Kombetare Gjenetike per ruajtjen *Ex-situ in vivo*, te fondit gjenetik autokton, te shpallur ne rrezik zhdukje, perbehet nga disa komponente kryesor:

I. Investime per krijimin e kapaciteteve strehuese dhe te infrastruktures : 1.5 mil €

Ketu duhet te parashikohen fondet e nevojshme per ndertimin e stallave, pajisjen e tyre ne funksion te sistemit te mbajtjes se kafsheve, investimet ne infrastrukture, bazen per prodhimin dhe perpunimin e bazes ushqimore dhe per perpunimin e prodhimeve blegtorale etj...

II. Investime per blerjen e kafshve per tufat koleksion:- 300 - 400.000 €

III. Fonde te nevojshme per zhvillimin e aktivitetit te bankes: 30 – 40000 €/vit

Vleresim i nevojave per fonde te nevojshme per zhvillimin e aktivitetit te bankes, duhet te behet ne menyre te pervitshme, duke patur parasysh madhesine e bankes, parashikimet per zgjerim te saj, treguesve ekonomiko-financiar te realizuar etj.

Ngritja e Bankes Gjenetike per ruajtjen *ex-situ in vivo* te fondit gjenetik ne rrezik zhdukje, kerkon investime te konsidrueshme. Ne keto kushte jane te domodoshme negociatat me donator potencial, per te siguruar bashkefinancim. Nderkohe, vleresojme se jane te gjitha mundesite qe zbatimi i projektit te filloje pamvaresisht nga procesi i zhvillimit te ketyre negociatave.

Kapacitetet aktuale te Stacionit te Bagetive te Imta – Korce, e bejne te mundur kete fillim. Mbeshtetja financiare qe kerkohet, do te duhet per te blere kafshve me te cilat do te formohen tufat koleksion.

Fillimi i zbatimit te ketij projekti mund te realizohet nepermjet krijimit te tufave koleksion per dy nga racat e dele, me te kercenuar per tu zhdukur : Delen “Shkodrane” dhe delen “Lara e Polisit” dhe per ekotipin e dhive “Caporre e Mokrres”.

Mbeshtetur ne metodologjine e programit per ruajtjen *Ex-situ in vivo*, ne tufat koleksion, per rastin e ruminatave te vegjel duhet te kete 8 – 10 krere meshkuj riprodhues dhe rreth 90 krere femra riprodhuese. Gjithsej , tufa duhet te kete rreth 100 krere. Kafshet qe do te formojne tufen koleksion do te blihen ne fermat private qe deklarohen si mbareshtuese te tyre. Per te minimizuar investimin per blerjen e kafsheve, eshte e rekomandueshme qe, ne fermat private te blihen kafshe te reja 3-4 muajshe, me peshe te gjalle jo me shume se 20 -25 kg. Ne keto kushte cmimi i blerjes se nje kafshe

nuk i kalon 6000 - 7000 leke/koke. Per rrjedhoje fatura per blerjen e te gjthe kafsheve qe do te formojne tufen koleksion nuk do te jete me e madhe se 700000 leke.

Per blerjen e kafshve me te cilat do te formohen tufat koleksion per tre racat /ekotipet e mesiperme duhet nje fond prej rreth 2.100.000 leke.

Duke vleresuar, ne menyre te perafert, shpenzimet per mbajtjen e ketyre kafshve deri sa ato te hyjne ne prodhim, ne rreth 2.000.000 leke, rezulton se projekti per ngritjen e Bankes Kombetare Gjenetike per ruajtjen *ex-situ in vivo* te fondit gjenetik autokton ne rrezik zhdukje, mund te filloje te realizohet me nje buxhet fillestar prej rreth 4.100.000 leke ose rreth 30.000 – 35.000 €

Project Proposal: *Ex-situ in-vivo* conservation of local population at the risk of extinction Small Ruminant Station –Korce- the best alternative for setting up National Gene Bank for *Ex-situ – in vivo* Conservation

**Contact person: Kristaq Kume
National Coordinator for FAnGR**

General consideration

FAO recommends that number of female reproducers be used as a basic criterion to assess the rate of risk to be extinguished for a breed / population of farm animals (Tab. No.1)
Minimum number of heads (female reproducers in population) [FAO]

Rate of risk	Cattle	equine	Sheep & goat	Swine	Rabbit	poultry
Very critical	<150	<300	<300	<100	<100	<100
Critical	250	500	500	200	250	250
Endangered	450	900	900	300	500	500
At threshold of risk	750	1500	1500	500	1000	1000
No endangered	1500	3000	3000	1000	2500	2500

Supported on this criterion, it is assessed that a considerable number of breeds, ecotypes and/or local populations of farm animals in Albania may be classified in the status “critical” or “very critical”

Amongst them, We can rank:

Prespa Cattle 350 – 400 heads

**Iliric Dwarf Cattle – Gurgucke,
Dhemblan 100 – 120 heads**

Sheep “Shkodrane” 450 – 500 heads

Sheep “Lara e Polisit” 300- 350 heads

Goat “Kallmetit” 800- 850 heads

Goat“Capore e Mokrres” 350 – 400 heads

Rhythms of risk increase of extinction of local populations are very high in Albania.

Besides the action of economic factor which conditions the decrease of farmers’ interest for management of local breed animals, lack of necessary infrastructure for the implementation of genetic improvement programs as well as high genetic erosion require urgent actions to prevent the extinction irreversibly that may happen in Albanian autochthonous genetic pool

Under the condition where capacities and concern of farmers’ community to maintain this genetic wealth are almost disregarded, public investment is necessity

Establishment of National Cryo bank- SCCC anticipated as one of the most urgent actions in National Action Plan needs to be supported by investments in order to also apply other methods for conservation of autochthonous FAnGR stated at the risk of extinction in Albania. Among them,- establishment of National Gene Bank for *Ex-situ in vivo* conservation of breeds, ecotypes and / or local population at the risk of extinction could be an investment that can be fully realized as a responsibility and under the leading of public institutions.

Legal support

Law No. 9426, date, 06.10.2005 “For livestock management”

Article 58

Protection of genetic diversity

1. Republic of Albania maintains and provides genetic reserves for special species, breeds and lines of animals, in a minimum number of animals, doses of semen, ovum and embryos

Article 60

Autochthonous breeds

1. Autochthonous breeds of farm animals are protected by State

Plan of activities for setting up National Gene Bank for *Ex-situ in vivo* conservation

First phase: Identification of breeds, ecotypes and / or populations at the risk of extinction

Supported on criteria defined by FAO, National network for FAnGR management compiles the list of breeds, ecotypes and / or population classified ‘critical’ or ‘very critical’. Data for number of farms that manage these animals, location of farms, number of animals, number of male and female reproducers and declarations of farmers concerning the structure and genitive relations of animals in their flocks are attached in this list

Second phase: Investments for capacity building for the management of “flocks collection”

Gene Bank for *Ex-situ in-vivo* conservation of autochthonous AnGR stated at the risk of extinction will be created as an entirety of flocks “collection” which will be managed at the same environment. This gene bank will be a public institution that should act in according to rules of administration and protection of public property. As the main purpose of flocks “collection” is gene conservation, it needs funds to be planned from state budget. In the investments for setting up this bank should be planned (i) building stables for animal housing (ii) ensuring necessary surface of arable land, infrastructure and mechanical base, seeds and other inputs needed to production of feed base etc. A qualified staff of livestock experts should be appointed to serve in gene bank. Due to privatization, state property on assets that could be potentially used to establishing gene bank for *Ex-situ in vivo* conservation is limited. The best alternative, completely possible and with low costs in initial investments, is the establishment of gene bank in Small Ruminant Station –Korce

Third phase: establishment of flocks “collection”

Establishment of collection flocks in Small Ruminant Station –Korce, as an unit of Gene Bank for *Ex-situ in-situ* conservation is anticipated to be accomplished as a continuous process. Main lines of this process will be:

1. Identification of species, breed, ecotype and / or population, which will be included in Gene Bank
2. Identification of number of heads, male and female, that will form “flocks collection”
3. Identification of farms, where animals should be chosen for “flocks collection”
4. Buying animals from private farms
5. Compilation of plan for the management of “flock collection”

6. Compilation of breeding program having as objective, the reduction up to minimum of inbreeding

Breeding program, main part of which is mating plan for producing next generation, will be compiled having as main condition "flock collection" is a closed breeding nucleus". Only with this condition, purpose of Gene Bank for *Ex-situ in vivo* conservation could be realized in practice. Meanwhile it needs to be emphasized that, as long as in different farms of country, there are animals belonging to local breeds, ecotypes and / or populations, Gen bank can and has to establish relationship of collaboration aims at exchanging of genetic material with these farms

Gene Bank should be opened to accept and include in its assets, in every time, new local species, breeds, ecotypes and / or populations which will be classified at the risk of extinction

Additional role of Gene Bank for *Ex-situ in vivo* conservation

National Gene Bank for *Ex-situ in vivo* conservation of autochthonous AnGR stated at the risk of extinction, besides that will be a public institution to fulfill this responsibility, at the same time may serve as a Institution to exhibit autochthonous FAnGR in Albania This additional role of bank, by means of which Albania will create possibility of FAnGR promotion also requires inclusion of pavilions in the structure of Gene Bank, where the representing animals of autochthonous species, breeds, ecotypes and / or population that are managed to commercial purpose will be showed. The investments for establishing such pavilions are not great. Number of animals for each of breeds / populations that could be exhibited is small. 6-8 animals would be enough (adult 1-2 males and 5-6 females) Everyone of them might be kept for a certain period of time and replaced by other animals that may be bought in commercial flocks

Project budget

Budget for the establishment of National Gene Bank for *Ex-situ in vivo* conservation of autochthonous FAnGR declared at the risk of extinction consists of three main components

I. Investments for establishing the housing capacity and infrastructure:- 1.5 mil €

Necessary funds for building stables, equipments for keeping animals, infrastructure, units of feed base production and processing, units of processing animal production etc have to be planned

II. Investments for buying animals of collection flocks:- 300 – 400 000 €

III. Funds for carrying out Gene Bank activity: 30 – 40 000 € / year

Assessment of needs for funds in order to carried out activity of gene Bank should be done every year, taking into account actual size of Gene Bank, anticipation of enlarging it , the realized eco- financial indicators etc.

Establishment of Gene Bank for *ex –situ in vivo* conservation of FAnGR at the risk of extinction requires considerable investments. Under these conditions, negotiations with potential donors in order to provide co-financing are indispensable. Meanwhile, there are all opportunities to begin the implementation of project independently on the process of developing these negotiations.

Actual capacities of Small Ruminant Station – Korce, make possible the beginning of work. Financial support is required to buy animals in order to form flocks "collection"

Implementation of project could begin by establishing "flocks collection" to two breeds of sheep that are at the risk of extinction: Sheep "Shkodrane" and "Lara e Policit" one as well as ecotype of goat " Caporre e Mokres"

Supported on the methodology of program for *Ex-situ in vivo* conservation, in the case of small ruminants, "flocks collection" should have 8-10 male reproducers and about 90 female reproducers. In total, flock should have 100 heads. Animals which will form flock "collection" will be bought in private farms which are declared as farms that manage such animals. Young animals which will form "flocks Collection" are recommended to be bought in private farms at the age of 3-4 months, live weight no more than 20-25 kg in order to minimize fund. Under these conditions, price of buying an animal doesn't exceed 6 000 – 70 000 leke / head. So, invoice for buying all animals, which will form "flock collection" is about 700 000 leke

Fund of 2 100 000 leke needs to buy animals, which will form flocks "collection" to three above mentioned breeds / ecotypes

Project for establishment of National Gene Bank for *ex-situ in vivo* conservation of autochthonous FAnGR at the risk of extinction can begin to be implemented by an initial budget of about 4 100 000 leke or 30 000 – 35 000 €, which turns out by estimating approximate costs for keeping these animals which is 2 000 000 leke as long as they begin to produce

Projekt propozim: Ruajtja *In-situ* e dhise se ekotipit “Velipoja”

Person kontakti: Fadil Heta

Drejtoria e Bujqesise, Ushqimit dhe Mbrojtjes se Konsumatorit, Qarku Shkoder

Gjendja Aktuale

Popullata e dhive e ketij ekotipi aktualisht vleresohet ne rreth 900 – 950 krere. Numri maksimal i krereve per ferme eshte 150 – 160 krere, kurse numri minimal 10 – 15 krere.

Rreth 10 – 15 vjete me pare kjo popullate numeronte rreth 3300 krere Tendencia e renies se numrit te krereve eshte theksuar ndieshem, vecanrisht gjate ketyre pese vjetve te fundit. Trendi i zvogelimit te numrit te krerve gjate ketij pesevjecari vleresohet ne rreth 16,5 % ne vit.

Arsyet kryesore qe kane kushtezuar kete fenomen jane:

(i) mungesa e infrastrukturave se nevojshme per perpunimin dhe marketimin e qumeshtit

(ii) presioni negativ ndaj species se dhise ne kushtet e mungeses se politikave per shfrytzezimin racional te pyjeve dhe kullotave

Objektivat e projektit

➤ Studimi i ekotipit “Velipoja” me qellim, vleresimin e karakteristikave dhe treguesve etnozooteknike, ndertimin e Genomes dhe vleresimin e distancave gjenetike te saj prej ekotipeve dhe racave te tjera te vendit e te rajonit.

➤ Realizimi i masave te para urgjente per ndalimin e fenomenit te erozionit gjenetik ne kete popullate

➤ Hartimi dhe krijimi i kushteve per zbatim e Programin per Ruajtjen *In-situ* dhe Permiresimin e gjenetik te ketij fondi autokton.

➤ Nxitja dhe mbeshtja e bashkeveprimit dhe puneve ne komunitet, per fermeret mbareshtues te ketij ekotipi, me qellim realizimin e perdorimit ekonomik te qendrueshem te tij

➤ Mbeshtetja per zhvillimin e njesive te perpunimit te qumeshtit dhe marketimin e produkteve

➤ Nxitja e bashkeveprimit te fermerve me synim krijimin e Shoqates se fermerve mbarshtues se ekotipit te dhise “Velipoja”

Aktivite qe parashikohen te kryhen

➔ Organizimi i ekspeditave per grumbullimin e informacionit qe do te sherbej per pershkrimin morfobiologjik e zooteknik dhe marrjen e kampioneve per analizat ne nivelin e fraksioneve te ADN.

➔ Organizimi i tufave koleksion te ekotipit te dhise “Velipoja”.

➔ Matrikullimi i kafsheve dhe krijimi i databazes per tufat qe do te perfshihen ne programin per ruajtjen e ekotipit

➔ Hartimi i Programit per Ruajtjen *In-situ* dhe zbatimin e planit gjenetiko – racor, nepermjet krijimit te berthameve me riprodhuesit (meshkuj e femra)

➔ Promovim i vlerave racore dhe ekonomike te ekotipit nepermjet konkurseve e diteve te hapura.

➔ Organizim i komunitetit te fermerve ne Shoqaten e Ekotipit “Velipoja”

➔ Organizimi dhe zbatimin e skemes per grumbullimin, perpunimin dhe marketimin e prodhimeve te fermave qe mbarshtojne dhi te ekotipit “Velipoja”

Skema e programit per ruajtjen *In-situ*

1. Perzgjedhja e fermave , sipas kriterit – *madhesia e tufes “jo me pak se 50 – 60 krere dhi”*
2. Seleksionimi i dhive dhe cjepve qe shprehin ne menyre te dukshme karakteristikat fenotipike te ekotipit
3. Matrikullimi i kafsheve, hapja e regjistrit anagrafik dhe konceptimi i bazes se te dhenave.
4. Perzgjedhja e riprodhuesve meshkuj dhe hartimi i skemes se nderzimit natyral te kontrolluar
5. Perzgjedhja e brezit te ri, meshkuj e femra, kandidatet per riprodhues, me objektiv : Krijimin gjate nje periudhe 5 vjecare te
10 - 15 linjave riprodhuese mashkullore dhe 40 - 50 familjeve
6. Hartimi dhe zbatimi i Protokollit Veterinar

Programi per nxitjen e perdorimin ekonomik te qendrueshem te ekotipit te dhive “Velipoja”

1. Mbeshtetje per ndertimin e njesive te perpunimit te qumeshtit me objektiv: Prodhimin e produkteve lokale – djath, gjize etj te emertuara
“ Prodhime te Dhise se Velipojes”
2. Organizimi i skemes se grumbullimit dhe marketimit te prodhimit dhe nenprodukteve te qumeshtit
3. Hartimi dhe zbatimi i teknologjise se rritjes se kecape per prodhim mishi
4. Organizimi dhe realizimi i aktiviteteve promovuese te prodhimeve te dhise se ekotipit “Velipoja”

Zona ku parashikohet te zbatohet projekti

Projekti mund te realizohet ne bashkepunim me 15 fermere ne komunen e Velipojes , fshatrat Mali Kolaj, Cas, Baks-Rrjoll dhe Mali i Gjymit ne komunen e Dajcit. Ne fazen e pare te projekti parashikohet te perfshihen ne programin per ruajtjen *In-situ* rreth 500 – 660 krere.

Kohezgjatja e projektit 2 vjete

Perfitues te projektit

Perfitues direkt do te jene fermeret ne fermat e te cileve do te zbatohet programi per ruajtjen *In-situ*. Realizimi i objektive te projektit qe lidhen me zhvillimin e kapaciteteve te komunitetit te fermerve per perpunimin dhe marketimin e prodhimeve, do te krijojte kushte per rritjen e numrit te fermerve perfitues nga ky projekt.

Projekt buxheti

Shpenzime per pages e sherbimeve & staff	8000 US \$
Shpenzime operative	2000 US \$
Shpenzime per pajisje/furnizime/materiale	35000 US \$
Shpenzime per trainime/workshop/konkurse	5000 US \$
Te tjera	4000 US \$
TOTAL	54000 US \$

Project proposal: In-situ conservation of goat ecotype “Velipoja”

Contact person Fadil Heta

Directorate of Agriculture, Food and Protection of Consumer- Shkoder Region

Actual Situation

Goat population of this ecotype is actually estimated about 900-950 heads. Maximum number of heads for each farm is 150-160 heads, whereas minimum one is 10-15 heads

10-15 years ago, this population accounted for 3300 heads. Reduction of population has been especially more emphasized during these last years. Trend of reducing during five years has been 16.5% / year

Main reasons have been:

- (i) Lack of necessary infrastructure for milk processing and marketing
- (i) Negative pressure towards goat species under the conditions of missing policies for rational use of forests and pastures

Objectives of project

- Study of ecotype “Velipoja” in order to assess ethno-zootechnical characteristics and indicators, structure of genome and genetic distances of some of other ecotypes and breeds of country and region
- Taking first urgent measures for prevention of genetic erosion phenomenon in this population
- Creation of conditions for the implementation of in-situ conservation and breeding improvement programs of this autochthonous genetic pool
- Promoting and support to farmers that manage this ecotype in order to work in community for sustainable economic use of goat ecotype “Velipoja”
- Support for upgrading units of milk processing and marketing dairy products
- Encouraging farmers to establish breeders association of goat ecotype “Velipoja”

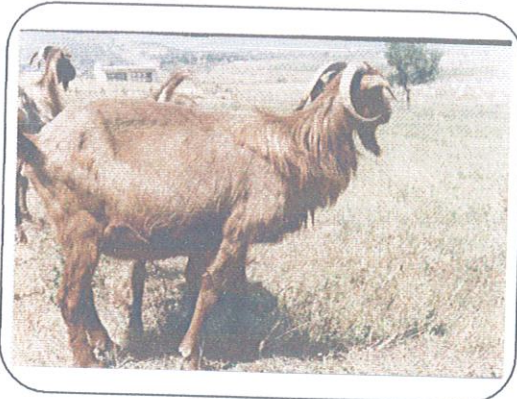
Activities anticipated to be carried out

- Organizing expeditions for gathering information which will serve to morpho-logical and zoo-technical description and sampling to DNA analyzes
- Organizing “flock collection” of goat ecotype “Velipoja”
- Earmarking animals and establishment of Dbase to flocks that will be included in *in-situ* conservation program of ecotype
- Compiling in-situ conservation program and applying breeding plan by creating nucleuses of reproducers (male and female)
- Promoting breeding and economic values of ecotype by means of competitions and field day
- Organizing community of farmers in Association of Ecotype “Velipoja”
- Organizing and applying schemes for collecting, processing and marketing of animal products of farms that manage goat ecotype “Velipoja”

Scheme for *in-situ* conservation program

1. Selection of females according to criterion –size of flocks “*no less than 50-60 heads*”
2. Selection of goats and bucks, which markedly express phenotypic characteristics of ecotype
3. Earmarking of animals, establishment of anagraphic book and conceiving Dbase
4. Selection of male reproducers and compilation of schemes for the controlled natural matching
5. Selection of new generation, male and females as candidates to be reproducers.

Skede informative - Ekotipi "Dhija e Velipojes"

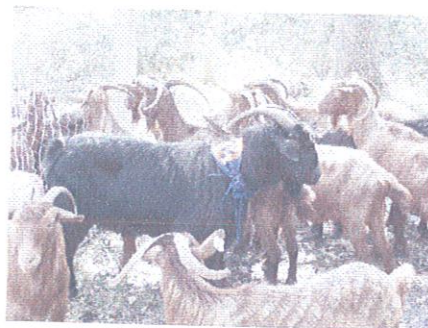

Madhesia e popullatës	
Size of population	900 - 950
-Cjepë	
- Bucks	30-35
-Dhi plla	
-Goat	820- 850
Tendenca	zvogëlim
Trend of the population	decreasing
Nderhyrje te nevojshme	Ruajtje dhe përmirësim
Prospects for the population	Conservation and improvement

Tregues fenotipik Phenotypic traits	Mashkull Male	Femër Female
Pesha ne lindje Birth weight	2,1 - 3,1 kg	2,0 - 3,0 kg
Pesha e gjalle – kafshe e rritur Body weight – adult animal	65 - 70 kg	44 - 45 kg
Lartesia ne xhidavi - kafshe e rritur Wither height - adult animal	65 - 75 cm	55 - 65 cm
Pesha ne keputje Weaning weight	12 - 15 kg	10 - 13 kg
Gjatësia mesatare e laktacionit Average length of lactation	220-250 ditë (days)	
Prodhimi i qumeshtit Milk production	Lak. I Lakt III	130 -180 kg 250-300 kg
% e yndyres ne qumesht % of fat	4,6	
% e proteines ne qumesht % of milk protein	3,3	
Zgjatja mesatare e servis perodes Average length of service period	120 ditë(days)	
% pjellorise % of fertility	100	
% pjellshmerise % of reproduction	105-115	

Përshkrimi Description

Kafshet janë me trup Kane trup mesatar, me nje skelet te zhvilluar dhe harmonic, perimetri i gjoksit arrin ne 80-91 cm , gjatesia e terthorte 72-78 cm, perimetri i kercirit 9-10 cm, gjatesia e thithave 6,2-7,8 cm. Kane koke te zgjatur, sy te dal, brire te holle e te drejtuar nga siper prapa. Manteli ngjyre te kuqe dhe te zeze Mjekra dhe vathet jane prezente

Sistemi i mbarështimit Production system

Ekstensiv, ushqim në kullotë me një shtesë të vogël koncentrat një muaj para dhe pas pjelljes, 3-4 muaj rregjim stallor
Extensif, grazing and additional feeding with some concentrate feed one month before and after birth. 3-4 month keeping indoor

Programi per ruajtjen *In-situ* : 15 fermere, 500-600 krere. Fshatrat Mali Kolaj, Cas, Baks-Rrjoll,-komuna Velipoje dhe Mali i Gjymit ne komunen e Dajci. Koha 2 vjete. Objektivi : Ruajtje dhe perdorimin ekonomik i gendrueshem. Buxheti 54000 US \$

In-situ conservation program : 15 farmer, 500-600 animals. Mali Kolaj, Cas, Baks-Rrjoll villagies- Commune of Velipoja and Mali i Gjymit village, commune of Dajci. Period: 2 years. Objective: Conservation and economic sustainable use. Budget: 54000 US \$

Projekt propozim: Ruajtja *In-situ* e dhise se ekotipit “Lara e Kallmeti” dhe perdorimi i saj si faktore nxites per zhvillim ekonomik te qendrueshem te fermes .

Person kontakti: Pal Nika

Drejtoria e Bujqesise, Ushqimit dhe Mbrojtjes se Konsumatorit, Qarku Lezhe

Gjendja aktuale

Popullata e dhive te ketij ekotipi aktualisht vleresohet ne rreth 900 krere, prej te cileve, meshkuj riprodhues 50 krere. Pjesa me e madhe e ketyre kafshve jane prone e 7 fermerve.

Rreth 15 - 20 vjete me pare kjo popullate numeronte rreth 2450 krere. Tendenca e renies se numrit te krereve eshte e vazhdueshme.

Nder arsyet kryesore qe kane kushtezuar dhe kushtezojne kete fenomen jane:

- (i) migrimi i popullates drejt zonave urbane
- (ii) mungesa e investimeve per perpunimin dhe marketimin e qumeshtit.
- (iii) presioni negativ ndaj species se dhise ne kushtet e mungeses se politikave per shfrytezimin racional te pyjeve dhe kullotave

Objektivat e projektit

➤ Studimi i ekotipit “Lara e Kallmetit” me qellim, vleresimin e karakteristikave dhe treguesve etnozooteknike, ndertimin e Genomes dhe vleresimi i distancave gjenetike te saj prej ekotipeve dhe racave te tjera te vendit e te rajonit.

➤ Hartimi dhe zbatimi i Programin per ruajtjen *In-situ* dhe permiresimin gjenetik te ketij fondi autokton.

➤ Ngritja e qendres per perpunimin e qumeshtit dhe zhvillim e infrastruktures per marketimit te produkteve

➤ Nxitjen e bashkeveprimit te fermerve me synim krijimin e Shoqates se fermerve mbarshgues se dhise “Lara e Kallmetit”

➤ Perpunim i politikave locale per zhvillimin e integruar ekonomik nen siglen “Prodhime tradicionale te Kallmetit”

Aktivitete qe parashikohen te kryhen

- ➔ Identifikimi dhe karakterizimi i ekotipit “Lara e Kallmetit”.
- ➔ Seleksionimi i kafsheve riprodhuese dhe organizimi i tufave berthama.
- ➔ Hartimi i Programit per Ruajtjen *In-situ* dhe zbatimi i tij
- ➔ Hartimi i programit gjenetiko-racor, matrikullimi i kafsheve dhe zbatimi i sistemit te kontrollit funksional te kafsheve ne berthamat racore.
- ➔ Promovim i vlerave racore dhe ekonomike te races nepermjet konkurseve, diteve te hapura dhe botimeve te ndryshme.
- ➔ Organizimi i komunitetit te fermerve ne Shoqaten e Ekotipit “Lara e Kallmetit” dhe krijimi i Njesise se Promocionit te ekotipit dhe Librit Gjenealogjik per te.
- ➔ Organizimi i skemes per grumbullimin, perpunimin dhe marketimin e prodhimeve te fermave qe mbarshtojne dhi te ekotipit “Lara e Kallmetit”

Skema e programit per ruajtjen *In-situ*

1. Perzgjedhja e fermave, sipas kriterit – *madhesia e tufes “jo me pak se 50 – 60 krere dhi”*

2. Seleksionimi i dhive dhe cjepve qe shprehin ne menyre te dukshme karakteristikat fenotipike te ekotipit
3. Matrikullimi i kafsheve, hapja e regjistrit anagrafik dhe konceptimi i bazes se te dhenave.
4. Perzgjedhja e riprodhuesve meshkuj dhe hartimi i skemes se nderzimit natyral te kontrolluar
5. Perzgjedhja e brezit te ri, meshkuj e femra, kandidatet per riprodhues, me objektiv : Krijimin gjate nje periudhe 5 vjecare te
10 - 15 linjave riprodhuese mashkullore dhe 40 - 50 familjeve
6. Hartimi dhe zbatimi i Protokollit Veterinar

Zona ku parashikohet te zbatohet projekti

Programi per ruajtjen *In-situ* do te realizohet ne bashkepunim me 7 fermeret ne komunen e Kallmetit, dhe 3 fermeret ne fshatin Troshan, te komunes Blinisht. Programi do te aplikohet ne nje populacion prej rreth 650-700 krere dhi.

Kohezgjatja e projektit 4 vjete

Perfitues te projektit

Perfitues direkt do te jene fermeret ne fermat e te cileve do te zbatohet programi per ruajtjen *In-situ*
Perfitues do te jene edhe te gjithe fermeret qe do te vendosin te mbareshtojne ne fermat e tyre dhi te ekotipit "Lara e Kallmetit"

Rezultate te pritshme

- Rritje e numrit te krerve me mbi rreth 60 %.
- Rritje e prodhimit te qumeshtit me rreth 30 %, prodhimit te mishit nga kecat me rreth 20 %, realizim i treguesve te pjellorise ne rreth 96 % dhe te pjellshmerise mbi 110 %.
- Hedhja ne treg e produkteve ushqimore – qumesht, djath e gjize dhe mish me emertimin "Prodhim te dhise Lara e Kallmetit"
- Rritje e te ardhurave, nga blegtoaria, ne fermen familjare me rreth 80 %.

Projekt buxheti

Shpenzime per pages e sherbimeve & staff	16000 US \$
Shpenzime operative	4000 US \$
Shpenzime per pajisje/furnizime/materiale	50000 US \$
Shpenzime per trainime/workshop/konkurse	6000 US \$
Te tjera	5000 US \$
TOTAL	81000 US \$

Project Proposal: In-situ conservation of goat ecotype “Lara e Kallmetit” and use of this ecotype as the promoting factor for sustainable economic development of farm

Contact person: Pal Nika

Directorate of Agriculture, Food and Protection of Consumer. Region- Lezhe

Actual Situation

Goat population of this ecotype accounts for 900 heads of which 50 heads are male reproducers. The majority of animals are owned by 7 farmers

15-20 years ago, this population accounted for 2450 heads. Trend of decreasing number of animals is continuous

Main reasons are:

- (i) Migration of human population towards urban area
- (ii) Lack of investment for milk processing and marketing
- (iii) Negative pressure towards goat species under the conditions of missing policies of rational use of forests and pastures

Objectives of project

- Study of ecotype “Lara e Kallmetit” in order to assess ethno-zootechnical characteristics and indicators, structure of genome and genetic distances of some of other ecotypes and breeds of country and region
- Compilation and implementation of in-situ conservation and breeding improvement programs of this autochthonous genetic pool
- Setting up unit of milk processing and development of infrastructure for marketing animal products
- Encouraging farmers to establish breeders association of goat ecotype “Lara e kallmetit”
- Elaboration of local policies for the integrated economic development under the acronym “Kallmet Traditional Products”

Activities anticipated to be carried out

- Identification and characterization of ecotype “Lara e Kallmetit”
- Selection of reproducers and organizing of flocks which will serve as breeding nucleuses
- Compilation and implementation of in-situ conservation program
- Compilation of breeding improvement program, earmarking and milk recording of animals
- Promoting breeding and economic values of ecotype by means of competitions field days and various publications
- Organizing community of farmers in Association of Ecotype “Lara e Kallmetit”
- Organizing and applying schemes for collecting, processing and marketing of animal products of farms that manage goat ecotype “Lara e Kallmetit”

Scheme for *in-situ* conservation program

- 1 Selection of females according to criterion –size of flocks “*no less than 50-60 heads*”
- 2 Selection of goats and bucks, which markedly express phenotypic characteristics of ecotype
- 3 Earmarking of animals, establishment of Ana graphic book and conceiving Dbase
- 4 Selection of male reproducers and compilation of schemes for the controlled natural matching
- 5 Selection of male and females, which will serve as reproducers in next generation

Skede informative - Ekotipi "Lara e Kallmetit"

Madhesia e popullatës	850 - 900
Size of population	850 - 900
-Cjepë	35-40
- Bucks	35-40
-Dhi plla	700- 750
-Goat	700- 750
Tendenca	zvogëlim
Trend of the population	decreasing
Nderhyrje te nevojshme	Ruajtje dhe përmirësim
Prospects for the population	Conservation and improvement

Tregues fenotipik Phenotypic traits	Mashkull Male	Femër Female
Pesha ne lindje Birth weight	3,1 - 3,4 kg	2,4 - 2,6 kg
Pesha e gjalle – kafshe e rritur Body weight – adult animal	100 - 130 kg	50 - 60 kg
Lartesia ne xhidavi - kafshe e rritur Wither height - adult animal	85 -90 cm	70 - 75 cm
Pesha ne keputje Weaning weight	18 - 20 kg	13 - 16 kg
Dite qe milet Milking days	170-180 ditë (days)	
Prodhimi i qumeshtit Milk production	Lak. I Lakt III	100 -120 kg 140-170 kg
% e yndyres ne qumesht % of fat	3,5 - 4,2	
% e proteines ne qumesht % of milk protein	2,8-3,2	
Zgjatja mesatare e servis perodes Average length of service period	110 - 130 ditë(days)	
% pjellorise % of fertility	90-95	
% pjellshmerise % of reproduction	105-115	

Përshkrimi Description

Kafshet janë me trup te zhvilluar, skelet te zhvilluar mire, kembe te holla dhe te forta. Profil nazal te drejte, vesh te drejte me gjatesi mesatare, 14-19cm, brire te harkuar nga para-mbrapa, poshte. Manteli me ngjyre te bardhe e lara te zeza, te perqendrura me shpesh ne zonen e shpatullave dhe koke. Mjeker te shkurtet. Vathet jane prezente ne rreth 2- 3 % te popullates.

Sistemi i mbarështimit

Production system

Ekstensiv, ushqim në kullotë me një shtesë të vogël koncentrat një muaj para dhe pas pjelljes, 3-4 muaj rregjim stallor
Extensiv, grazing and additional feeding with some concentrate feed one month before and after birth. 3-4 month keeping indoor

Programi per ruajtjen *In-situ* : 7 fermere ne komunen e Kallmetit, dhe 3 fermere ne fshatin Troshan te komunes Blinisht. Programi do te aplikohet ne nje populacion prej rreth 650-700 krere dhi. Koha: 4 vjete. Objektivi : Ruajtje dhe perdorimin ekonomik i qendrueshem. Buxheti 81000 US \$
In-situ conservation program : 7 farmer i- Commune of Kallmet and 3 farmers in Trashan- commune of Dajc. 650-700 animals. Period: 4 years. Objective: Conservation and economic sustainable use. Budget: 81000 US \$

Projekt propozim: Ruajtja *In-situ* e dhise se ekotipit “Dhija e Maskurise”
Person kontakti: Vjollca Shahini
Drejtoria e Bujqesise, Ushqimit dhe Mbrojtjes se Konsumatorit, Qarku Durrës

Gjendja Aktuale

Popullata e dhive te ketij ekotipi aktualisht vleresohet ne rreth 110-120 krere. Nga keto rreth 80 – 90 krere jane dhi plla dhe 10 krere cjepe riprodhues.

Rreth 10 – 15 vjete me pare kjo popullate numeronte rreth 2300 - 2500 krere Tendencia e renies se numrit te krereve eshte e theksuar. Trendi i zvogelimit te numrit te krerve gjate pese vjeteve te fundit vleresohet ne rreth 26,5 % ne vit.

Nder arsyt kryesore qe kane kushtezuar kete fenomen mund te renditen:

- (i) Niveli i ulet ekonomik i familjeve ne kete zone rurale, tendencia e theksuar e sigurimit te te ardhurave te tyre nga puna jashte fermes dhe emigracioni i popullsise drejt zonave urbane.
- (ii) E ardhura e ulet ekonomike qe realizohet prej prodhimeve te ketij ekotipi e cila kushtezon renien e interesit ekonomik te fermerve per kete ekotip
- (iii) mungesa e qendrave te perpunimit te qumeshtit prodhimi, niveli i ulet i marketimit te produkteve lokale

Objektivat e projektit

- Studimi i ekotipit “Dhija e Maskurise” me qellim identifikimin dhe karakterizimin e ketij ekotipi. Vlersimi i distancave gjenetike te tij nga popullata te tjera te vendit dhe rajonit.
- Nxitja dhe mbeshtetja e bashkeveprimit dhe puneve ne komunitet, per fermeret mbareshtues te ketij ekotipi. Formimi i Grupit te fermerve qe do te jete berthama e ardheshme e Shoqates se Fermerve mbareshtues se dhive te Maskurise
- Hartimi dhe krijimi i kushteve dhe zbatim i Programin per ruajtjen *In-situ* :
 - (i) Formimi i tufave berthama racore
 - (ii) Krijimi i Librit gjenealogjik dhe bazes se dhenave.
- Ngritja e Qendres se perpunimit te qumeshtit dhe nxitja e prodhimin e produkteve lokale
- Nxitje dhe zhvillimi i rjetit te grumbullimit dhe marketimit te produkteve te qumeshtit e mishit. Certifikimi i prodhimeve me siglen “Produkte te dhise se Maskurise”

Aktivite qe parashikohen te kryhen

- ➔ Organizimi i ekspeditave per grumbullimin e informacionit qe do te sherbej per pershkrimin morfobiologjik e zooteknik dhe marrjen e kampioneve per analizat ne nivelin fraksioneve te ADN.
- ➔ Vleresimi i gjendjes social ekonomike te fermave qe mund te perfshihen ne projekt
- ➔ Seleksionimi, matrikullimi i kafsheve dhe krijimi i databazes se te dhenave per tufat qe do te perfshihen ne programin per ruajtjen e ekotipit
- ➔ Hartimi i Programit per ruajtjen *In-situ* dhe zbatimi i planit gjenetiko – racor. Krijimi i tufave “berthama racore” dhe perzgjedhja e riprodhuesve
- ➔ Promovimi i vlerave racore dhe ekonomike te races nepermjet konkurseve, diteve te hapura dhe botimeve
- ➔ Organizimi i komunitetit te fermerve ne Grupin e Fermerve te Ekotipit “Dhija e Maskurise”
- ➔ Organizimi dhe zbatimi i skemes per grumbullimin, perpunimin dhe marketimin e prodhimeve te fermave qe mbarshtojne dhi te ekotipit “Dhija e Maskurise”. Certifikimi i prodhimeve.

Skema e programit per ruajtjen *In-situ*

1. Perzgjedhja e fermave , sipas kriterit – *madhesia e tufes “jo me pak se 50 – 60 krere dhi”*
2. Seleksionimi i dhive dhe cjepeve qe shprehin ne menyre te dukeshme karakteristikat fenotipike te ekotipit
3. Matrikullimi i kafsheve, hapja e regjistrit anagrafik dhe konceptimi i bazes se te dhenave.
4. Perzgjedhja e riprodhuesve meshkuj dhe hartimi i skemes se nderzimit natyral te kontrolluar
5. Perzgjedhja e brezit te ri, meshkuj e femra, kandidatate per riprodhues, me objektiv : Krijimin gjate nje periudhe 5 vjecare te 10 - 15 linjave riprodhuese mashkullore dhe 40 - 50 familjeve
6. Hartimi dhe zbatimi i Protokollit Veterinar

Programi per perdorimin ekonomik te qendrueshem

1. Ndertimin e Qendres se perpunimit te qumeshtit, ne te cilen do te prodhohen produkte ushqimore : gjalp, djath, gjize, kos te certifikuara :“ Prodhime te Dhise se Maskurise”
2. Hartimi dhe zbatimi i kartave teknologjike per prodhimin dhe perpunimin e produkteve, ne perputhje me standartet per te siguruar cilesine dhe sigurine e tyre.
3. Organizimi i skemes per grumbullimin e qumeshtit, marketimin e tij e te nenprodukteve te qumeshtit
4. Hartimi dhe zbatimi i teknologjise se rritjes se kecape per prodhim mishi dhe marketimi i mishit
5. Organizimi dhe zhvillimi i i aktiviteteteve promovuese, panairove, te prodhimeve te dhise se ekotipit “Dhija e Maskurise”

Zona ku parashikohet te zbatohet projekti

Programi per ruajtjen *In-situ* do te realizohet ne bashkepunim me 6 fermere ne komunen e Rrashbullit, fshatrat Maskuri, Bazanxhie, Rromanat i Siper. Programi do te zbatohet ne nje populacion prej rreth 100-120 krere dhi.

Kohezgjatja e projektit 4 vjete

Perfitues te projektit

Perfitues direkt do te jene fermeret ne fermat e te cileve do te zbatohet programi per ruajtjen *In-situ*
Perfitues do te jene edhe te gjitha fermeret qe do te vendosin te mbareshtojne ne fermat e tyre dhi te ekotipit “Dhia e Maskuriset”

Projekt buxheti

Shpenzime per pages e sherbimeve & staff	4000 US \$
Shpenzime operative	2000 US \$
Shpenzime per pajisje/furnizime/materiale	20000 US \$
Shpenzime per trainime/workshop/konkurse	4000 US \$
Te tjera	1000 US \$
TOTAL	31000 US \$

Project Proposal: *In-situ* conservation of goat ecotype “Maskuria”

Contact person: Vjollca Shahini

Directorate of Agriculture, Food and Protection of Consumer- Durres Region

Actual Situation

Goat population of this ecotype accounts for 110-120 heads of which 80-90 heads are goat and 10 heads bucks

10-15 years ago, this population accounted for 2 300- 2 500 heads. Trend of decreasing number of animals is stressed

Main reasons are:

- (i) Low living standard of peasant families in this rural area, the stressed trend for providing income from job out of farm and migration of human population towards urban area
- (ii) Low income provided by products of this ecotype, leading to decline of economic interest of farmer for this ecotype
- (iii) Lack of units for milk processing and low level of marketing local products

Objectives of project

- Study of ecotype “Goat of Maskuria”” aims to identifying and characterizing ecotype. Estimation of genetic distances of this ecotype from other population of country and region.
- Promoting and support to farmers who manage this ecotype to work together. Forming group of farmers which will be core of establishing breeders association of goat “Maskuri”
- Compiling and applying *in-situ* conservation program
 - (i) Establishing flocks which serve as breeding nucleuses
 - (ii) Setting up Flock Book and Data Base
- Setting up the unit of milk processing and promotion of local products
- Certification of products under acronym “Maskuri goat product”
- Establishing the network for collecting and marketing animal products

Activities anticipated to be carried out

- Organizing expeditions for gathering information which will serve for the morphological and zootechnical descriptions and sampling to DNA analyzes
- Assessment of soci-economic situation of farms that may be included in project
- Selection, earmarking of animals and establishment of Dbase to flocks that will be included in *in-situ* conservation program of ecotype
- Compiling *in-situ* conservation program and applying breeding plan. Establishment of flocks “breeding nucleuses” and selection of reproducers
- Promoting breeding and economic values of ecotype by means of competitions field days and publications
- Organizing community of farmers in Association of Ecotype “Maskuri”
- Organizing and applying schemes for collecting, processing and marketing of dairy and meat products of farms that manage goat ecotype “Maskuri”

Scheme for *in-situ* conservation program

- 1 Selection of females according to criterion –size of flocks “*no less than 50-60 heads*”
- 2 Selection of goats and bucks, which markedly express phenotypic characteristics of ecotype
- 3 Earmarking of animals, establishment of Anagraphic book and conceiving Dbase
- 4 Selection of male reproducers and compilation of schemes for the controlled natural matching
- 5 Selection of new generation, male and females, as candidates to be future reproducers.

Objective is the establishment of 10-15 lines of male reproducers and 40-50 families for a period of 5 years

- 6 Compiling and applying Veterinarian Protocol

Program for sustainable economic use

1. Setting up the Center for milk processing, where the certified products under the acronym “Manskuri goat product” as butter, cheese, curd cheese, yogurt will be produced
2. Compiling and applying the technological cards for producing and processing of products in order to reach their quality and safety in according to standards
3. Organizing scheme for milk collecting and processing as well as marketing of dairy products
4. Compiling and applying of technology for fattening kids and meat marketing
5. Organizing and carrying out the promoting activities, exhibitions to animal products of goat ecotype “Maskuria”

Zone, where the project is anticipated to be implemented

Program for in-situ conservation will be accomplished in collaboration with 6 farmers in Rrashbull Commune, villages- Maskuri, Bazanxhie and Upper Rromanat. Program will be applied in a population of about 100-120 goats

Period of time **4 years**

Profiteers of project

Direct profiteers will be farmers in whose farms the program for in-situ conservation will be applied
Profiteers will also be all farmers who will decide to manage goats ecotype “Maskuri” in their farms

Project Budget

Costs for wages and services & staff	4 000 US \$
Operative costs	2 000 US \$
Costs for equipments/supply/ materials	20 000 US \$
Costs for trainings/workshops/competitions	4 000 US \$
Others	1 000 US \$
Total	31 000 US \$

Skede informative - Ekotipi "Dhija e Makurise"

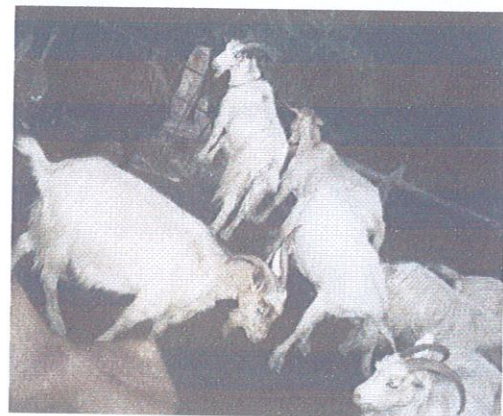

Madhesia e popullatës Size of population	100 - 120
-Cjepë - Bucks	10
-Dhi plla -Goat	80- 90
Tendenca Trend of the population	zvogëlim decreasing
Nderhyrje te nevojshme Prospects for the population	Ruajtje Conservation

Tregues fenotipik Phenotypic traits	Mashkull Male	Femër Female
Pesha ne lindje Birth weight	3 kg	2,5 kg
Pesha e gjalle – kafshe e rritur Body weight – adult animal	40 kg	30 kg
Lartesia ne xhidavi - kafshe e rritur Wither height - adult animal	65 cm	55 cm
Pesha ne keputje Weaning weight	10 kg	9 kg
Gjatësia mesatare e laktacionit Average length of lactation	190-200 ditë (days)	
Prodhimi i qumeshtit Milk production	Lak. I 80 kg Lakt III 100 kg	
% e yndres ne qumesht % of fat	3,1	
% e proteines ne qumesht % of milk protein	2,7	
Zgjatja mesatare e servis perodes Average length of service period	110 ditë(days)	
% pjellorise % of fertility	90	
% pjellshmerise % of reproduction	95 - 100	

Përshkrimi Description

Kafshet janë me trup te vogel, skelet te zhvilluar, kembet te holla, te forta. Perimetri i gjoksit 70 -75 cm, perimetri i kercirit 8-9 cm. Koke te zgjatur, profil nazal te drejte, brire te holle, te harkuar lart dhe te perkulur nga para mbrapa. Manteli me ngjyre te bardhe. Mjekra mesatare. Vathet jane prezente ne rreth 5-6 % te populacionit

Sistemi i mbarështimit

Production system

Ekstensiv, ushqim në kullotë me një shtesë të vogel koncentrat një muaj para dhe pas pjelljes. 1 muaj ne rregjim stallor
Extensif, grazing and additional feeding with some concentrate feed one month before and after birth. Only one months keeping indoor

Programi per ruajtjen *In-situ* : 6 fermere ne komunen e Rashbullit , fshatrat Maskuri, Bozaxhie dhe Romanat i Siper. 100-120 kafshe. . Koha 4 vjete. Objektivi : Rritje e numrit te kreveve . Buxheti 31000 US \$
In-situ conservation program : 6 farmers, 100-120 animals. Maskuri, Bozaxhie, Romanat villagies in commune of Rrashbull. Period: 4 years. Objective: Increasing of the population size. Budget: 31000 US \$

Projekt propozim: Mbeshtetje per zhvillimin ekonomik te qendrueshem te fermave qe mbareshtojne delen e race “Shkodrane”

Person kontakti: Fadil Heta

Drejtoria e Bujqesise, Ushqimit dhe Mbrojtjes se Konsumatorit, Qarku Shkoder

Gjendja aktuale

Ruajtja *In-situ* e racave /ekotipeve /popullateve lokale te kafshve te fermes, te shpallura ne rrezik zhdukje realizohet ne dy faza kryesore :

Faza e pare : Nderhyrjet urgjente per ndalimin e procesit te zvogelimit te numrit te krereve dhe reduktimit maksimal te fenomenit te erozionit gjenetik

Faza e dyte: Hartimi dhe zbatimi i programeve per perdorimin ekonomik te qendrueshem dhe efektiv te kafshve ne fermat private

Delja e races “Shkodrane“ eshte nje pasuri gjenetike me vlera te shumfishta- etnokulturore, ekonomike dhe biologjike. Prodhimi me i rendesishem dhe me karakteristika shume te vecanta i saj, eshte leshi. Ky fakt ka ndikuar ne renien e interesit te fermerve per mbareshtimin e kesaj race dhe, per pasoje, aktualisht ajo klasifikohet ne grupin e racave autoktone ne gjendje “shume kritike”.

Strategjia per konservimin e deles se races “Shkodrane” eshte hartuar ne perputhje me metodologjine qe parashikon aksione te grupura ne dy fazat e pershkruara me siper.

Faza e pare

Per te shmangur zhdukjen e plote e kesaj race, me mbeshtetjen e UNDP/GEF/SGP, perpara disa vjeteve, eshte realizuar nje project emergjence. Nder rezultatet kryesore te ketij projekti jane :

1. Identifikimi i kafsheve te races se paster “Shkodrane” dhe inventarizimi i kesaj popullate

2. Hartimi dhe zbatimi i planit te emergjence nepermjet te cilit u arrit te shmangej :

⇒ Renie e metejshme e numrit te krereve

⇒ Zvogelim i fenomenit te erozionit gjenetik te shkaktuar prej niveli te larte te bashkegjakesise

bashkegjakesise

Rezultati i projektit:

U seleksionuan kafshe qe shprehin ne menyre te qarte tiparet karakteristike te kesaj race. U mbeshteten me asistencë dhe inpute 10 ferma private ne te cilat mbareshtohen keto kafshe

U seleksionuan 10 deshe per nderzim natyral me synim krijimin e 10 linjave mashkullore

U promovuan vlerat e kesaj race dhe u arrit te sensibilizohet opinionimi vendas dhe nderkombetar per rendesine e saj, si pasuri gjenetike me karakteristika te vecanta

Problemi aktual:

Nuk eshte arritur te ndertohen mekanizmat qe do te nxisnin dhe mbanin aktiv interesin ekonomik te fermerve per kete race autoktone

Nuk jane zgjidhur problemet te cilat do te ndikonin ne rritjen e vlerave ekonomike te deles se races “Shkodrane”

Faza e dyte

Zgjidhjet e mundshme

Opsioni i pare Nxitja e mekanizmave per subvencionimin financiar te fermerve qe mbareshtojne dele te races “Shkodrane”

Opsioni i dyte Nxitja e mekanizmave qe do te krijonin mundesite per perdorim ekonomik te qendrueshem e te leverdishem te kesaj kafshe

Opsioni i trete Kombinimi i te dy opsioneve te para per nje periudhe afat shkurter 3 – 5 vjete dhe pas kesaj, vazhdimi i opsionit te dyte

Projekti i paraqitur eshte hartuar ne perputhje me opsioni e dyte.

Objektivat e projektit:

➤ Te institucionalizohet Shoqata e Fermere Mbarshtues te deles se races “Shkodrane”, si nje bashkim vullnetar i fermereve qe do te mundesoje zbatimin e programeve tekniko- ekonomike per menaxhimin e kesaj popullate

➤ Te ndertohen mekanizmat ekonomik qe do te mundesoje zbatimin e skemes per grumbullimin dhe perpunimin e qumeshtit.

➤ Te ndertohen qendrat lokale, ne baze fshati, per perpunimin e qumeshtit per prodhimin e nenprodukteve lokale te qumeshtit, te etiketura “ Prodhime te Deles Shkodrane”

➤ Te ndertohen mekanizmat qe do te mundesoje marketimin efektiv te prodhimeve te qumeshtit dhe mishit.

➤ Te rigjallerohet tradita e perpunimit te leshit dhe te nxiten mekanizma per marketimin e produkteve te prodhura

Aktivite qe parashikohen te kryhen

➔ Identifikimi i fermereve qe do te perfshihen ne Shoqate. Vleresimi i kushteve te mbareshtimit te deleve ne fermat e tyre. Vleresimi i nevojave per nderhyrje

➔ Hartimi i Kartave teknologjike per mbareshtimin e tufave :

- Te ushqyerit e kafsheve ne vartesi te seksit, moshes, gjendjes fiziologjike dhe regjimit – stallor ose ne kullote
- Hartimi i skemes se ciftezimit te kontrolluar dhe Kartes teknologjike per ndjekjen e problemeve te riprodhimit
- Hartimi i protokollit veterinar dhe per sigurimin e higjenes ne stalle
- Hartimi i Kartes teknologjike per strehimin dhe mireqenien e kafsheve

➔ Konceptimi i skemes per grumbullimin dhe perpunimin e qumeshtit. Realizimi i bashkefinacimit per ndertimin e qendres lokale per perpunimin e qumeshtit

➔ Ngritja e njesive familjare per perpunimin e leshit

➔ Promovimi i prodhimeve lokale te qumeshtit, mishit e leshit

➔ Konceptimi dhe zbatimi i mekanizmave per marketimin e prodhimeve

Zona ku parashikohet te zbatohet projekti

Ne projekt do te perfshihen 40 fermere ne komunen e Oblikes, fshatrat Murriqan, Ana e Malit.

Kohezgjatja e projektit 4 vjete

Projekt buxheti

Shpenzime per pages e sherbimeve & staff	6000 US \$
Shpenzime operative	3000 US \$
Shpenzime per pajisje/furnizime/materiale	65000 US \$
Shpenzime per trainime/workshop/konkurse	6000 US \$
Te tjera	3000 US \$
TOTAL	83000 US \$

Project Proposal: Support for sustainable economic development of farms that manage “Shkodrane” sheep breed

Contact person: Fadil heta

Directorate of Agriculture, Food and Protection of Consumer. Region – Shkoder

Actual situation

In-situ conservation of local breeds/ecotypes/populations of farm animal stated at the risk of extinction is carried out in two main phases:

First phase: Urgent intervention to prevent the decrease of number of animals and genetic erosion of population

Second phase: Compiling and applying programs for efficient and sustainable economic use of animals in private farm

“Shkodrane” sheep breed is a genetic resource of multiple values- ethno-cultural , economic and biological. Wool is a very important product and with special characteristics. This fact has influenced in the decline of farmers’ interests for the management of sheep “Shkodrane” and as a consequence this breed is actually classified in the group of autochthonous breeds “very critical”

Strategy for in situ conservation of “Shkodrane” sheep breed is drafted according to methodology that anticipates the grouped actions in both phases above mentioned

First phase

Few years ago, with the support of UNDP/GEF/SGP, an emergence project was accomplished in order to avoid the extinction of this breed. Main results of this project were:

1. Identification of pure bred animals and inventorying this population
2. Compiling and applying the emergence plan avoided further decrease of number of animals and reduced genetic erosion caused by high rate of inbreeding

Project outputs

Animals that have clearly expressed characteristic traits of this breed were selected. 10 private farms that manage sheep “Shkodrane” were supported with assistance and inputs.

10 rams were selected in order to be used for natural matching and created 10 male lines

Values of this breed were promoted and domestic and international opinion become sensible for its importance, as a genetic resource with special characteristics

Actual problems

There are no mechanisms set up to promoting economic concerns of farmers to this breed.

The problems, which would affect the increase of economic value of sheep “Shkodrane” have not been solved.

Second phase

Possible solution

First option: Promotion of mechanisms for subsidizing farmers that manage sheep “Shkodrane”

Second option: Promotion of mechanisms that would create possibility of sustainable and profitable economic use of sheep “Shkodrane”

Third option : Combination of both first options for a short term period, 3-5 years, and after that, continuing second one

Project presented, has been drafted according to second option

Project objectives

- Institutionalization of Breeders' Association of "Shkodrane" sheep breed as a voluntary union of farmers to make possible the implementation of the technical and economic programs for the management of this population
- Setting up economic mechanisms to make possible the application of scheme for milk collecting and processing
- Establishment of local centers, on the basis of village, for milk processing in order to produce local products labeled "Product of Shkodrane sheep"
- Establishment of mechanisms to make possible efficient marketing of animal products
- Renewal of tradition in wool processing and marketing of wooly products

Activities anticipated to be carried out

- Identification of farms that will be included in Association. Estimation of management conditions of sheep in their farms. Assessment of needs to intervene
- Compilation of technological cards for the management of flocks:
 - Animal feeding according to sex, age, physiological condition and production system
 - Compiling scheme of the controlled natural matching and technological cards for attending problems of reproduction
 - Compiling veterinary protocol and ensuring hygiene in stable
 - Compiling technological card for housing and welfare of animals
- Conceiving scheme for milk collecting and processing. The realization of co - financing to set up local center for milk processing
- Setting up family unit for wool processing
- Promoting local products of milk, meat and wool
- Conceiving and applying mechanisms of marketing products

Zone, where the project is anticipated to be implemented

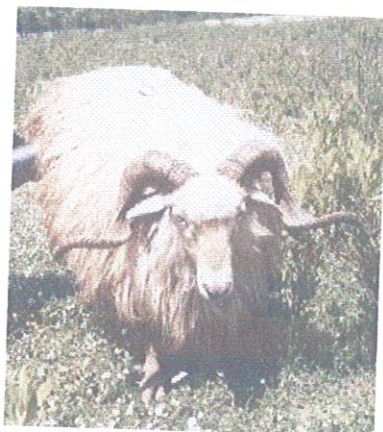
40 farmers, in villages Murriqan and Ana e Malit of Oblik Commune will be included in project

Period of time 4 years

Project Budget

Costs for wages and services & staff	6 000 US \$
Operative costs	3 000 US \$
Costs for equipments/supply/ materials	65 000 US \$
Costs for trainings/workshops/competitions	6 000 US \$
Others	3 000 US \$
Total	83 000 US \$

Skede informative - "Delja Shkodrane"

Madhesia e popullatës Size of population	450 -500
-Desh - Rams	14
-Dele -Ewes	380-420
Tendenca Trend of the population	rritje increasing
Nderhyrje te nevojshme Prospects for the population	Perdorim ekonomik Sustainable economic use

Tregues fenotipik Phenotypic traits	Mashkull Male	Femër Female
Pesha ne lindje Birth weight	2,9	2,7kg
Pesha ne keputje Weaning weight	14 kg	13 kg
Pesha e gjalle – kafshe e rritur Body weight – adult animal	45-50 kg	25-30 kg
Lartesia ne xhidavi - kafshe e rritur Wither height - adult animal	60 cm	50 cm
Gjeresia e gjoksit- kafshe e rritur Chest depth- adult animal	32 cm	28 cm
Perimetri i kercirit Shin girth	8,6 cm	7,5 cm
Prodhim leshti Wool production	4,3 kg	2,6 kg
Prodhimi i qumeshtit Milk production	Lak. I 65 kg Lakt III 85 kg	
% e yndyres ne qumesht % of fat	7-7,3	
% e proteines ne qumesht % of milk protein	5,5-5,8	
% pjellorise % of fertility	95	
% pjellshmerise % of reproduction	100-103	
Frekuenca e pjellje dyare Frequency of twinning	8-10 %	

Përshkrimi

Kafshet janë me trup te vogel, Profili nazal tek meshkujt i harkuar, tek femrat i drejte. Meshkujt kane brire te harkua e te perdredhur, femrat pa brire. Te dy sekset kane xhufke leshti ne balle. Qafa eshte e shkurter dhe pak muskuloze. Barku i rrumbullakosur, jo shume voluminoz. Gjinjet te zhvilluar mire, te rrumbullakosur e te bashkuar. Bashka e bardhe ne nuance te kuqerremte. Leshti mbulon te gjithe trupin, qafen, bazen e kokes dhe bishtin. Gjatesia e qimes 40- 45cm. Me i shkurter ne zonen e brinjve dhe barkut. Ne pjesen e fytyres qimet kane ngjyre tulle. Ne disa krere edhe ne ekstremitete ka qime me ngjyre tulle.

Programi per perdorim ekonomik te qendrueshem : 40 fermere ne komunen e Oblikes, fshatrat Muriqan , Ana e Malit . Koha 4 vjete. Objektivi : Rritje e vlerave ekonomike te races. Zhvillim i qendrueshem i fermave . Buxheti 83000 US \$

Program for sustainable economic use : 40 farmers in Oblika's commune, Murriqan and Ana e Malit villages. Period: 4 years. Objective: Increasing the economic value of the breed. Economic sustainable development of families farms. Budget: 83000 US \$

Projekt propozim: Ruajtja *In-situ* e deles se races “Lara e Polisit”
Person kontakti: Kujtim Gjoni
Drejtoria e Bujqesise, Ushqimit dhe Mbrojtjes se Konsumatorit, Qarku Elbasan

Gjendja Aktuale

Popullata e deleve te kesaj race aktualisht vleresohet ne rreth 320 krere. Nga keto rreth 300 krere jane dele plla dhe 12 krere deshe riprodhues. Vec ketyre, ne popullate perdoren per nderzim edhe desh qe vleresohen te jene rreth 50-60% race e paster. Keto kafshe jane prone e gjashte fermerve. Ne vitet 80-te popullata e deleve te kesaj race ju nenshtrua kryqezimeve me racen Cigaja. Megjithetete, ne fillim te viteve 90-te numeroheshin rreth 2500 -3000 krere dele te races “Lara e Polisit”.

Mbareshtimi i deles ne kete zone eshte favorizuar prej ekzistences se masive te medha kullosore.

Nder arsyt kryesore qe kane kushtezuar renien e numrit te krereve, renditen:

- (i) Migrimi i popullates drejt zonave urbane dhe emigracioni i madh, vecanrisht i te rinjve, jashte vendit.
- (ii) E ardhura e ulet ekonomike qe realizohet prej prodhimeve te kesaj kafshe si rrjedhoje e mungesave te theksuara ne infrastrukturen per grumbullimin dhe perpunimin e prodhimeve te saj.
- (iii) Renia e interesit per prodhimet e leshit,vecanrisht qylymave. Nivel i ulet i marketimit dhe sezonalitetit i prodhimeve

Objektivat e projektit

- Vleresim i karakteristikave dhe treguesve etnozooteknike te races “Lara e Polisit”, ndertimi i Genomes dhe vleresimin e distancave gjenetike te saj prej racave te tjera te vendit e te rajonit.
- Nxitja dhe mbeshtetja e bashkeveprimit dhe puneve ne komunitet, per fermeret mbareshtues te kesaj race. Formimi i Grupit te fermerve
 - Hartimi dhe krijimi i kushteve per zbatim e Programin per ruajtjen *In-situ* :
 - (i) Formimi i tufave berthama racore
 - (ii) Krijimi i Librit genealogjik dhe bazes se dhenave.
 - (iii) Reduktimi i fenomenit te erozionit gjenetik
 - (iv) Rritja e numrit te krereve
 - Ngritja e Qendrave lokale- ne nivel fshati- per perpunimin e qumeshtit dhe prodhimin e produkteve lokale
 - Nxitje dhe zhvillim i rretit te grumbullimit dhe marketimit te produkteve te qumeshtit e mishit
 - Rigjallerim i tradites se perpunimit te leshit dhe mbeshtetje per marketimin e produkteve te prodhura

Aktivite qe parashikohen te kryhen

- ➔ Seleksionimi, matrikullimi i kafsheve dhe grumbullimi i te dhenave per krijimin e Regjistrit anagrafik te race
- ➔ Vleresimi i gjendjes social ekonomike te fermave qe mund te perfshihen ne projekt dhe krijimi i Grupit te fermerve me te cilet do te bashkepunohet per zbatimin e programit per ruajtjen *In-situ*
- ➔ Hartimi i Programit per Ruajtjen *In-situ*. Formimi i tufave berthamat racore dhe perzgjedhja e riprodhuesve
- ➔ Promovim i vlerave racore dhe ekonomike te races nepermjet konkurseve e diteve te hapura.

- Organizimi dhe zbatimi i skemes per grumbullimin, perpunimin dhe marketimin e prodhimeve te fermave qe mbarshtojne dele te races "Lara e Polisit".
- Ngritja e qendrave per perpunimin e qumeshtit
- Krijimi i njesive familjare per perpunimin e leshit
- Zhvillim i seminareve /workshop per trajnimin e fermerve

Skema e programit per ruajtjen *In-situ*

1. Perzgjedhja e fermave , sipas kriterit – *madhesia e tufes "jo me pak se 20 – 30 krere dele te klasifikuara race e paster"*.
2. Seleksionimi i deleve dhe deshve qe shprehin ne menyre te dukeshme karakteristikat fenotipike te races
3. Formimi i 5 fermave –berthama racore
4. Matrikullimi i kafsheve, hapja e rregjistrimit anagrafik dhe konceptimi i bazes se te dhenave.
5. Hartimi dhe zbatimi i skemes se nderzimit natyral te kontrolluar
6. Perzgjedhja e brezit te ri, meshkuj e femra, kandidatet per riprodhues, me objektivi: Krijimin gjate nje periudhe 5 vjecare te 10 - 15 linjave riprodhuese mashkullore dhe 40 - 50 familjeve
6. Hartimi dhe zbatimi i Protokollit Veterinar

Programi per perdorimin ekonomik te qendrueshem

1. Mbeshtetje per ndertimin, ne baze fshati, te qendrave te perpunimit te qumeshtit me objektivi: Prodhimin e produkteve lokale – djath, gjize etj te emertuara " Prodhime te deles Lara e Polisit"
2. Organizimi i skemes se grumbullimit dhe marketimit te qumeshtit dhe nenprodukteve te tij
3. Hartimi dhe zbatimi i teknologjise se rritjes se qengjave per prodhim mishi dhe marketimi i mishit
4. Nxitje per krijimin e njesive familjare per perpunimin e leshit dhe mbeshtetje per marketimin e prodhimeve te leshit.
5. Organizimi dhe realizimi i aktiviteteve promovuese te prodhimeve te deles se races "Lara e Polisit"

Zona ku parashikohet te zbatohet projekti

Projekti mund te realizohet ne bashkepunim me 4 fermere ne komunen e Shushices, fshatrat Polis, Stavraj dhe 5 fermere ne Qukes te rrethit te Librazhdit

Kohezgjatja e projektit 4 vjete

Rezultate te pritshme

Popullata e deles "Lara e Polisit" parashikohet te rriten ne rreth 1500 – 2000 krere. Te ardhurat nga prodhimet e kesaj kafshe do te rriten deri ne 50 -60 % . Numri i fermereve qe do mbareshtojne kete races do te rritet me rreth 30-40 %.

Shoqata e Fermereve do te zhvillohet si nje institucion vetveprues

Projekt buxheti

Shpenzime per pages e sherbimeve & staff	6000 US \$
Shpenzime operative	3000 US \$
Shpenzime per pajisje/furnizime/materiale	25000 US \$
Shpenzime per trainime/workshop/konkurse	6000 US \$
Te tjera	3000 US \$

TOTAL 43000 US \$

Project Proposal: In-situ conservation of “Lara e Polisit” sheep breed

Contact person: Kujtim Gjoni

Directorate of Agriculture, Food and Protection of Consumer. Region -Elbasan

Actual Situation

Sheep population of this breed is actually estimated about 320 heads, of which 300 head are ewes and 12 rams. Besides 12 rams, other ones, which are about 50-60% pure bred, are also used for natural matching> These animals are property of 6 farmers

On 80's, Shkodrane sheep population was subjected to crossings on Tsygai breed. Nevertheless, at the beginning of 90's, about 2500-3000 heads of “Lara e Polisit” breed were numbered

Sheep management in this area has been favored by the presence of massive pastures

Main reasons of reducing size of population are:

- (i) Migration of rural population to urban areas and especially, emigration of Yong people abroad
- (ii) Low income provided by products of this breed as a consequence of the lack of infrastructure for collecting and processing animal products
- (iii) Reducing interest to wool products, especially carpets. Low quantity of animal products that are traded and seasonality of production

Objectives of project

- Assessment of ethno-zootechnical characteristics and indicators, structure of genome and genetic distances of some of other breeds of country and region
- Promoting and support to farmers that manage this breed in order to work in community. Setting up groups of farmers
- Creation of conditions for the implementation of in-situ conservation :
 - (i) Establishment of flocks which will serve as breeding nucleuses
 - (ii) Setting up Flock Book and Data Base
 - (iii) Reduction of genetic erosion
 - (iv) Increase of number of animals
- Building up local centers for each village for milk processing and production of local products
- Upgrading network for collection and marketing animal products
- Renewal of tradition for wool processing and marketing animal products

Activities anticipated to be carried out

- ❖ Selection, earmarking of animals and data collection for establishing Anagraphic Book of breed
- ❖ Assessment of socio-economic situation of farms that may be included in project and establishing group of farmers that will be involved in the implementation of *in-situ* conservation program
- ❖ Compilation of in-situ conservation program. Establishment of flock “ Breeding nucleus”
- ❖ Promotion of breeding and economic values of breed through competitions and field days
- ❖ Organizing and applying scheme for collecting, processing and marketing of animal products of farms that manage “Lara e Polisit” sheep breed
- ❖ Setting up centers for wool processing
- ❖ Organizing seminars / workshops for training farmers

Scheme for *in-situ* conservation program

- 1 Selection of females according to criterion –size of flocks “*no less than 20-30 goats*”
- 2 Selection of goats and bucks, which markedly express phenotypic characteristics of ecotype
- 3 Earmarking of animals, establishment of Anagraphic book and conceiving Dbase
- 4 Compilation and implementation of scheme for the controlled natural matching
- 5 Selection of new generation, male and females, which will serve as reproducers
Objective is the establishment of 10-15 lines of male reproducers and 40-50 families for a period of 5 years
- 6 Compiling and applying Veterinarian Protocol

Program for promoting sustainable economic use of goat ecotype “Velipoja”

- 1 Support for setting up units of milk processing on the basis of village. Objective:
Production of local products – cheese, curd cheese etc named
“Products of sheep “Lara e Polisit”
- 2 Organizing scheme for collecting and marketing dairy products
- 3 Compiling and applying technology for rearing of fattening lambs and meat Marketing
- 4 Promotion for establishing family unit for wool processing and support for marketing wooly products
- 5 Organizing and carrying out the promoting activities of animal products of sheep “Lara e Polisit”

Activities anticipated to be carried out

Project can be fulfilled in collaboration with 4 farmers in Shushica Commune; villages- Polis, Stavraj and 5 farmers in Qukes of Librazhd District

Period of time 4 years

Expected outputs

“Lara e Polisit” sheep population is anticipated to reach 1500-2000 heads. Income from products of this breed will increase up to 50-60%. Number of farmers, who will manage sheep “Lara e Policit” will increase about 30-40%

Farmers’ Association will be developed as a self-acting institution

Project Budget

Costs for wages and services &staff	6 000 US \$
Operative costs	3 000 US \$
Costs for equipments/supply/ materials	25 000 US \$
Costs for trainings/workshops/competitions	6 000 US \$
Others	3 000 US \$
Total	43 000 US \$

Skede informative - "Lara e Polisit"

Madhesia e popullatës Size of population	320
-Desh - Rams	12
-Dele -Ewes	260-280
Tendenca Trend of the population	ne zvogelim decreasing
Uderhyrje te nevojshme Prospects for the population	Ruajtje Conservation

Tregues fenotipik Phenotypic traits	Mashkull Male	Femër Female
Pesha ne lindje Birth weight	2,0-2,5	1,5-2,0 kg
Pesha ne keputje Weaning weight	14 - 18 kg	14 - 16 kg
Pesha e gjalle - kafshe e rritur Body weight - adult animal	80-110 kg	45- 55 kg
Lartesia ne xhidavi - kafshe e rritur Wither height - adult animal	65 - 70 cm	55 - 60cm
Gjeresia e gjoksit- kafshe e rritur Chest depth- adult animal	32 cm	28 cm
Perimetri i kercirit Shin girth	8,6 cm	7,5 cm
Prodhim leshi Wool production	2,8-3,4 kg	2,0-2,5 kg
Prodhimi i qumeshtit Milk production	Lak. I 50-60 kg Lakt III 80-110 kg	
% e yndyres ne qumesht % of fat	6-6,7	
% e proteines ne qumesht % of milk protein	4,5-5,1	
% pjellorise % of fertility	95 - 98	
% pjellshmerise % of reproduction	120-140	
Frekuenca e pjellje dyare Frequency of twinning	15-25 %	

Përshkrimi

Kafshet janë me trup mesatar, skelet te zhvilluar. Meshkujte kane trup te madh. Profili nazal tek meshkujt i harkuar, tek femrat i drejte. Ngjyra e leshit eshte e bardhe me lara te zeza. Ngjyra e zeze eshte perqendruar kryesisht ne pjesen e fytyres, rreth syve, rreth kembave dhe bishtit dhe ne shume pak raste vihet re ne pjese te tjera te trupit. Veshet mesatar, horizontal dhe shpesh me ngjyre te zeze. Meshkujt kane brire ne formen te harkuar nga poshte. Barku i rumbullakosur, jo shume voluminoz. Gjinjet te zhvilluar mire, te rumbullakosur e te bashkuar.

Programi per ruajtjen *In-situ* : 4 ferma ne komunen e Shushices dhe 5 ferma ne Qukes. 200-250 krere ne berthamat racore. Koha 4 vjete. Objektivi: Rritje e e popullates: 1500-2000krere. Shtim i vleres se prodhimeve rreth 50-60 %. Buxheti 43000 US \$

Program for In-situ conservation : 4 farms in Shushica's commune, and 5 farms in Qukes. 200-250 animals in nucleus herds. Period: 4 years. Objective: Increasing the size of population 1500-2000 animals. Increase the economic values of the productions. Budget: 43000 US \$

Projekt propozim: Ruajtja *In-situ* e dhise se ekotipit "Capore e Mokrres"
Person kontakti: Guri Tola, Pogradec

Gjendja Aktuale

Popullata e dhive te ketij ekotipi aktualisht vleresohet ne rreth 350 - 400 krere. Nga keto rreth 280 -320 krere jane dhi plla dhe 34 krere cjepe riprodhues. Rreth 10 - 15 vjete me pare kjo popullate numeronte rreth 20000 -22000 krere Tendencia e renies se numrit te krereve eshte e theksuar. Trendi i zvogelimit te numrit te krerve gjate pese vjeteve te fundit vleresohet ne rreth 26,5 % ne vit.

Arsyet kryesore qe kane kushtezuar kete fenomen jane:

- (i) niveli i ulet ekonomik i familjeve ne kete zone rurale dhe tendencia e theksuar e sigurimit te ardhurave te tyre nga puna jashte fermes
- (ii) e ardhura e ulet ekonomike qe realizohet prej prodhimeve te ketij ekotipi qe kushtezon edhe renien e interesit ekonomik te fermerve per te.
- (iii) emigrimi i popullates dhe, ne vecanti mungesa e interesit tek te rinje per te punuar ne ferme.
- (iv) vleresimi i gabuar per perfitimin ekonomik qe realizohet nga shitja, klandestine, e kafshve vecanrisht ne fshatrat kufitare maqedonase.
- (v) mungesa e njesive te perpunimit te qumeshtit dhe prodhimit te produkteve locale. Niveli shume i ulet i marketimit te prodhimeve si rrjedhoje e distanca te medha nga tregu dhe infrastruktures shume te dobete.
- (vi) niveli i pamjaftueshem i kooperimit midis fermerve

Objektivat e projektit

- Nderpreja e fenomenit te renies se numrit te krerve ne popullaten e dhise "Capore e Mokrres".
- Rritja me rreth 70-80 % e madhesis se popullates
- Krijimi Shoqates se Fermerve qe mbarshtojne dhi te ekotipit "Capore e Mokrres"
- Krijimi i kushteve dhe infrastrukures se nevojshme qe do te sigurojne vazhdimesine e programit per ruajtjen *In-situ* :
 - (i) Identifikimi dhe matrikullimi i kafshve
 - (ii) Seleksionimi i riprodhuesve, meshkuj e femra, dhe krijimi i tufave berthama racore
 - (iii) Ngritja e sistemit te kontrollit funksional e te prodhimtarise ne berthamat racore. Krijimi i Librit gjenealogjik, baze se te dhenave Njesise se Promocionit
- Ngritja dhe zhvillimi i kapaciteteve te Njesise se perpunimit te qumeshtit per prodhimin e produkteve lokale
- Zbatimi i teknologjive te kohes per prodhimin e mishit
- Nxitje dhe zhvillimi i rjetit te grumbullimit dhe marketimit te produkteve te qumeshtit e mishit, te etiketuara "Prodhime te dhise Capore e Mokrres"

Aktivite qe parashikohen te kryhen

- ➔ Organizimi i ekspeditave per identifikimin e popullates se dhive te ekotipit "Capore e Mokrres"
- ➔ Organizimi dhe zhvillimi i vzhgimit per vleresimin e gjendjes social ekonomike te fermave qe mund te perfshihen ne projekt
- ➔ Seleksionimi, matrikullimi i kafsheve dhe krijimi i databazes per tufat qe do te perfshihen ne programin per ruajtjen e *In-situ*
- ➔ Hartimi i Programit per Ruajtjen *In-situ*. Krijimi i tufave berthamat racore dhe perzgjedhja e riprodhuesve

→ Organizimi dhe zhvillimi trajnimit të grupit të fermerve që do të përfshihen në programin për ruajtjen *In-situ*

→ Nxitja dhe mbështetja e investimeve në fermat familjare për përmirësimin e sistemit të mbështimit

→ Organizimi i aktiviteteve për promovim e vlerave racore dhe ekonomike të racës, nëpërmjet konkurseve, diteve të hapura, panairë me prodhime lokale dhe botimeve të ndryshme.

→ Organizim i komunitetit të fermerve në Grupin e Fermerve të Ekotipit “Capore e Mokrres” që do të jetë berthama e shoqatës së ardhshme

→ Organizimi dhe zbatimi i skemës për grumbullimin, përpunimin dhe marketimin e prodhimeve të fermave që mbarshojnë dhe të ekotipit “Capore e Mokrres”

Skema e programit për ruajtjen *In-situ*

1. Përzgjedhja e fermave, sipas kriterit – *madhësia e tufës “jo më pak se 20 – 30 krere dele të klasifikuara race e paster”*.

2. Seleksionimi i delevë dhe deshve që shprehin të dukshme karakteristikat fenotipike të racës

3. Formimi i 5 fermave – berthama racore

4. Matrikullimi i kafsheve, hapja e regjistrit anagrafik dhe konceptimi i bazës së të dhënave.

5. Hartimi dhe zbatimi i skemës së nderzimit natyral të kontrolluar

6. Përzgjedhja e brezit të ri, meshkuj e femra, kandidatë për riprodhues, me objektivi: Krijimin gjatë një periudhe 5 vjeçare të 10 - 15 linjave riprodhuese mashkullore dhe 40 - 50 familjeve

6. Hartimi dhe zbatimi i Protokollit Veterinar

Programi për përdorimin ekonomik të qendrueshëm

1. Mbështetje për ndërtimin e njesisë së përpunimit të qumështit me objektivi: Prodhimin e produkteve lokale – djath, gjize etj të emëtuara “ Prodhime të Dhisë Capore e Mokrres”

2. Organizimi i skemës së grumbullimit të qumështit, në nivel fshati dhe zgjidhja e problemeve të marketimit të prodhimit dhe nënprodukteve të qumështit

3. Hartimi dhe zbatimi i teknologjisë së rritjes së keqave për prodhim mishi dhe marketimi i mishit

4. Nxitja e iniciativave për rigjallërimin e praktikave tradicionale në përpunim e prodhimeve të qumështit e mishit, duke respektuar edhe standartet që garantojnë cilësinë dhe sigurinë e tyre.

5. Organizimi dhe realizimi i aktiviteteve promovuese të prodhimeve të dhisë së ekotipit “Capore e Mokrres”

Zona ku parashikohet të zbatohet projekti

Projekti mund të realizohet në bashkëpunim me 3 fermerë në fshatin Kalivac, komuna Trebinje.

Kohezgjatja e projektit 4 vjete

Rezultate të pritshme

Popullata e ekotipit “Capore e Mokrres” parashikohet të rriten në rreth 1000–1500 krere. Mesatarisht një dhe të prodhojë 200 kg qumësht. Rreth 65-75 % e prodhimit të destinohet për treg, në formën e nënprodukteve të etiketuara “Prodhime të dhisë Capore e Mokrres”

Projekt buxheti

Shpenzime për pages e shërbimeve & staff	6000 US \$
Shpenzime operative	3000 US \$
Shpenzime për pajisje/furnizime/materiale	30000 US \$
Shpenzime për trainime/workshop/konkurse	6000 US \$
Te tjera	3000 US \$
TOTAL	48000 US \$

Project Proposal: *In-situ* conservation of goat ecotype “Capore e Mokrres”

Contact person: Guri Tola, Pogradec

Actual Situation

Goat population of this ecotype accounts for 350- 400 heads of which 280-320 goats and 34 bucks 10-15 years ago, this population accounted for 20000- 22 000 heads. Trend of decreasing number of animals is estimated in about 26.5 %/year during the last 5 years. Main reasons are:

- (i) Low living standard of peasant families in this rural area, the stressed trend of providing income from job out of farm and migration of human population to urban area
- (ii) Low income provided by products of this ecotype, leading to decline of economic interest of farmers for this ecotype
- (iii) Emigration of young people abroad due to lack of interest to work in farm
- (iv) Wrong estimation for economic benefits that are provided by clandestinely selling animals especially in Macedonian border villages
- (v) Lack of units for milk processing and low level of marketing local products as a consequence of long distances from market and very poor infrastructure
- (vi) No enough cooperation among farmers

Project objectives

- Prevention of decreasing number of animals in “Capore e Mokrres” goat population
- Increase of population size about 70-80 %
- Establishing breeders’ Association that manage “Capore e Mokrres” goat ecotype
- Creation of necessary conditions and infrastructure that will guarantee the continuity of *In-situ* conservation program :
 - (i) Identification and earmarking of animals
 - (ii) Selection of reproducers, males and females. Establishment of breeding nucleuses
 - (iii) Setting up system of milk recording in breeding nucleuses Establishment of Flock Book, Data base and unit of promotion
 - (iv) Establishment and development of capacities for units of milk processing in order to produce local products
 - (v) Application of modern technologies for meat production
 - (vi) Promotion and development of network for collecting and marketing dairy and meat products labeled “ Product of goat “Capore e Mokrres”

Activities anticipated to be carried out

- Organization of expeditions for identification of goat population –ecotype “ Capore e Mokrres”
- Organizing and carrying out survey for the estimation of socio-economic situation of farms that may be included in project
- Selecting , earmarking of animals and setting up data base for flocks that will be included in *In-situ* conservation program
- Compilation of *in-situ* conservation program. Establishment of flocks “Breeding Nucleuses” and selection of reproducers
- Organizing and training of group of farmers that will be included in *In-situ* conservation program
- Stimulation and support of investments in smallholders for the improvement of production system
- Organizing activities for the promotion of breeding and economic values , by competitions, field days, fairs of local products and various publications

- Organizing community of farmers in Group of farmers of Ecotype “Capore e Mokrres” that will be nucleus of future association
- Organizing and applying schemes for collecting, processing and marketing of animal products of farms that manage goat ecotype “Capore e Mokrres”

Scheme for in-situ conservation program

- 1 Selection of females according to criterion –size of flocks “no less than 20-30 Goats classified pure bred”
- 2 Selection of goats and bucks, which markedly express phenotypic characteristics of Ecotype
- 3 Establishment of 5 farms – breeding nucleuses
- 4 Earmarking of animals, establishment of Ana graphic book and conceiving Dbase Compilation and application of schemes for the controlled natural matching
- 5 Selection of new generation, male and females, as reproducers:
Objective is the establishment of 10-15 lines of male reproducers and 40-50 families for a period of 5 years
- 6 Compiling and applying Veterinarian Protocol

Program for sustainable economic use of goat ecotype “Capore e Mokrres”

1. Support for building of unit for milk processing. Objective is production of local products – cheese, curdle cheese etc. labeled “ Products of goat “Capore e Mokrres”
2. Organizing scheme for milk collecting for each village and solution of questions for marketing products
3. Compiling and applying technology for rearing of fattening kids and meat marketing
4. Promotion of initiatives for renewing traditional practices of processing products, according to standards that guarantee their quality and safety.
5. Organizing and carrying out activities for the promotion of products “Capore e Mokres” goat ecotype

Zone, where project is anticipated to be implemented

Project can be fulfilled in collaboration with 3 farmers in village Kalivac, Commune Trebinje

Period of time **4 years**

Expected outputs

“Capore e Mokrres” ecotype population is anticipated to increase up to 1000-1500 heads. Average milk yield will be 200 kg/head. About 65-75 % of milk production destined to market as products labeled “Products of goat Capore e Mokrres”

Project Budget

Costs for wages and services & staff	6 000 US \$
Operative costs	3 000 US \$
Costs for equipments/supply/ materials	30 000 US \$
Costs for trainings/workshops/competitions	6 000 US \$
Others	3 000 US \$
Total	48 000 US \$

Skede informative - Ekotipi "Capore e Mokrres"

Madhesia e popullatës Size of population	350-400
-Cjepë - Bucks	34
-Dhi plla -Goat	280-320
Tendenca Trend of the population	zvogëlim decreasing
Nderhyrje te nevojshme Prospects for the population	Ruajtje dhe përmirësim Conservation and improvement

Tregues fenotipik Phenotypic traits	Mashkull Male	Femër Female
Pesha ne lindje Birth weight	1,6 - 2,1 kg	1,5 - 2,0 kg
Pesha e gjalle – kafshe e rritur Body weight – adult animal	6 - 70 kg	40 - 52 kg
Lartesia ne xhidavi - kafshe e rritur Wither height - adult animal	65 - 75 cm	50 - 60 cm
Pesha ne keputje Weaning weight	8 - 10 kg	6 - 10 kg
Gjatësia mesatare e laktacionit Average length of lactation	190-200 ditë (days)	
Prodhimi i qumeshtit Milk production	Lak. I Lakt III	180 -200 kg 250-300 kg
% e yndyres ne qumesht % of fat	4,1	
% e proteines ne qumesht % of milk protein	3,7	
Zgjatja mesatare e servis periodes Average length of service period	120 ditë(days)	
% pjellorise % of fertility	95	
% pjellshmerise % of reproduction	100-110	

Përshkrimi

Description

Kafshet janë me trup mesatar, me nje skelet te zhvilluar dhe harmonic, perimetri i gjoksit arrin ne 88-91 cm, perimetri i kercirit 9-10 cm, perimetri i gjirit 23-28 cm gjatesia e thithave 5-7 cm. Kane koke te madhe, profil nasal te drejte, kraharor te zhvilluar dhe bark te madh. Gjymtyret pak te shkurte por te forte. Gjendra e gjirit e zhvilluar, ne formen e dardhes, pjesa me e madhe eshte e shtrir ne bark. Veshte te medhenj, te varur. Briret ne formen e thikes, te perdredhur, perpendikular me orbitat e syve. Jane te njejte ne te dy sekset. Manteli ngjyre e kuqe ne te erret

Programi per ruajtjen *In-situ* : 3 fermere, 250-300 krere. Fshatri Kalivac. Koha 4 vjete. Objektivi: Ruajtje dhe perdorimin ekonomik i qendrueshem. Buxheti 48000 US \$

In-situ conservation program : 3 farms, 250-300 animals. Village of Kalivac Period: 4 years. Objective: Conservation and economic sustainable use. Budget: 48000 US \$

Projekt propozim: Ruajtja *In-situ* dhe perdorimi i qendrueshem i deles se vendit – faktor per zhvillimin e fermes ne rrethin e Skraparit

Person kontakti: Lumturi Durmishi

Drejtoria e Bujqesise, Ushqimit dhe Mbrojtjes se Konsumatorit, Qarku Berat

Gjendja Aktuale

Popullata e dele te vendit ne rrethin e Skraparit aktualisht vleresohet ne rreth 850-900 krere. Nga keto, rreth 800 – 850 krere jane dele dhe rreth 50 krere deshe riprodhimi.

Tendenca mbizotruese eshte renia e interesit per mbareshtimin e kesaj kafshe, me pasoje zvogelim e numrit te krereve.

Arsyet kryesore qe kushtezojne kete fenomen jane:

(i) levizja demografike e popullates drejt zonave urbane dhe emigrimi i te rinjve. Kjo ka sjell renien e ndieshme te numrit te popullates ne zonat rurule dhe mungesen e theksuar te barinjve.

(ii) mungesa e mjeteve financiare per sigurimin e bazes ushqimore per periudhen e dimrit.

(iii) niveli i ulet i perfitimit ekonomik qe arrin te siguroje familja prej kesaj kafshe si rrjedhoje , vecanrisht, e mungeses se infrastruktures dhe mundesive per perpunimin e prodhimit.

Objektivat e projektit

➤ Studimi i popullates se dhive lokale me qellim:

(i) identifikimin e kesaj populatë dhe karakterizimin morfo biologjik te kafshve.

(ii) vleresimin e treguesve te prodhimtarise dhe te polimorfizmit ne nivelin e AND, vleresimi i distancave gjenetike

(iii) vleresimi i sistemit te prodhimit dhe evidentimi i mundesive per optimizimin e bashkejetes dhi-mjedis

➤ Nxitja per krijimin e Shoqates se fermerve

➤ Hartimi dhe zbatim i Programin per ruajtjen *In-situ* :

(i) Formimi i tufave berthama racore

(ii) Krijimi i Librit gjenealogjik dhe bazes se dhenave.

➤ Ngritja dhe vendia ne shfrytezim e Qendres per perpunimi e qumeshtit me qellim prodhimit e produkteve lokale

➤ Organizimi dhe mbeshtetja per zhvillimin e kapaciteteve te rrjetit lokal per grumbullimin e qumeshtit dhe marketimit te produkteve te qumeshtit e mishit

➤ Riprteritjen e tradites se perpunimit familjar te leshit per prodhimit e produkte lokale dhe me vlera etno-kulturore

Aktivite qe parashikohen te kryhen

⇒ Organizimi i ekspeditave per grumbullimin e informacionit dhe marrjen e kampioneve qe do te sherbejne per pershkrimin morfobiologjik e zooteknik te kafshve, grumbullimi i informacionit per studimin e sistemit te prodhimit dhe vleresimin e gjendjes social ekonomike te fermave qe mund te perfshihen ne projekt

⇒ Seleksionimi, matrikullimi i kafshëve dhe krijimi i databazes per tufat qe do te perfshihen ne programin per ruajtjen e kesaj populatë autoktone

⇒ Hartimi i Programit per Ruajtjen *In-situ*. Krijimi i tufave berthamat racore dhe perzgjedhja e riprodhuesve

⇒ Promovim i vlerave racore dhe ekonomike te races nepermjet konkurseve e diteve te hapura.

- ⇒ Organizim i komunitetit të fermerve në Grupin e Fermerve të mbarshkues se delese se Skraparit
- ⇒ Organizimi dhe zbatimi i skemes për grumbullimin, përpunimin dhe marketimin e prodhimeve të fermave që dele të racave lokale "Skrapari"
- ⇒ Ngritja e Qendres së përpunimit të qumështit
- ⇒ Organizimi i skemes për marketimin e mishit
- ⇒ Organizimi i grupit të familjeve që do të merren me grumbullimin dhe përpunimin e leshit. Marketimi i produkteve të leshit

Skema e programit për ruajtjen *In-situ*

1. Përzgjedhja e fermave, sipas kriterit – *madhesia e tufes "jo më pak se 20 – 30 krere dele"*
2. Seleksionimi i deleve dhe deshve dhe formimi i 5 fermave – berthama racore
3. Matrikullimi i kafsheve, hapja e regjistrit anagrafik dhe konceptimi i bazes së të dhënave.
4. Hartimi dhe zbatimi i skemes së nderzimit natyral të kontrolluar
5. Përzgjedhja e brezit të ri, meshkuj e femra, kandidatë për riprodhues, me objektiv: Krijimin gjatë një periudhe 5 vjeçare të 10 - 15 linjave riprodhuese mashkullore dhe 40 - 50 familjeve
6. Hartimi dhe zbatimi i Protokollit Veterinar

Programi për zhvillimin e kapaciteteve të grupit të fermerve për të realizuar përdorimin ekonomik të qendrueshëm të deles së vendit

1. Investimi për ndertimin e qendres së përpunimit të qumështit, ku do të prodhohen produkte lokale vetëm me qumështin e deles së vendit – kos, gjalp, djath, gjize etj të etiketura " Prodhime të deles së Skraparit"
2. Organizimi i skemes së grumbullimit dhe marketimit të prodhimit dhe nënprodukteve të qumështit
3. Hartimi dhe zbatimi i teknologjise së rritjes së keqave për prodhim mishi dhe marketimi i mishit
4. Ngritja e njesive familjare për përpunimin e leshit dhe promovimi i prodhimeve lokale të leshit
5. Organizimi i aktiviteteve promovuese të prodhimeve të deles lokale të Skraparit

Zona ku parashikohet të zbatohet projekti

Projekti mund të realizohet në bashkëpunim me 8 fermere në komunat Qender, Potom dhe Gjerbes, Skrapar. Në program mund të përfshihen 850 krere dele dhe 50 deshe.

Kohegjatja e projektit 4 vjete

Rezultate të pritshme

Popullata e deles të vendit parashikohet të trefishohet në fund të projektit. Të ardhurat e fermes të rriten me rreth 50-60 %. Do të krijohet tregu lokal për prodhimet e leshit.

Projekt buxheti

Shpenzime për pages e shërbimeve & staff	5000 US \$
Shpenzime operative	3000 US \$
Shpenzime për pajisje/furnizime/materiale	25000 US \$
Shpenzime për trainime/workshop/konkurse	5000 US \$
Te tjera	2000 US \$
TOTAL	40000 US \$

Project Proposal: In- situ conservation and sustainable use of local sheep – factor for the development of the farms in Skrapar district

Contact person: Lumturi Durmishi
Directorate of Agriculture, Food and Protection of Consumers - Berat Region

Actual Situation

In Skrapar district, local sheep population accounts for 850-900 heads, of which 800-850 ewes and 50 rams

Trend is the reduction of population size as a consequence of decreasing interest of farmers for the management of this animal

Main reasons are:

(i) Demographic movement of a large part of rural human population towards urban areas and emigration of young people abroad. As a consequence a drastic decrease of rural population and absence of shepherds.

(ii) Lack of funds for providing feed base during wintertime.

(iii) Low level of income provided by managing local sheep due to the lack of infrastructure and possibilities for processing and marketing dairy products

Project objectives

- Study of local sheep population aims:
 - (i) Identification and morphological characterization of animals
 - (ii) Assessment of productive performance, DNA polymorphism and genetic distances
 - (iii) Estimation of production system and evidencing possibilities for optimizing coexistence between animal-environment
- Promotion for establishing farmers' association
- Compiling and applying *In-situ* conservation program:
 - (i) Establishment of flocks "breeding nucleus"
 - (ii) Setting up Flock Book and Data base
- Setting up and functioning Center for milk processing in order to produce local products
- Organizing and support for capacity development of local network for milk collection and marketing of milk and meat products
- Renewal of tradition for wool processing according to artisan methods for production of local products of ethno-cultural value

Activities anticipated to be carried out

- ❖ Organizing expeditions for data collection and sampling for morphological, biological and zoo-technical descriptions of animals. Study of production system and assessment of socio-economic situation of farms that can be included in project
- ❖ Selecting, earmarking of animals and establishing Data Base for flocks that will be included in *In-situ* conservation program of this autochthonous population
- ❖ Compiling of *In-situ* conservation program. Setting up flocks "breeding nucleus" and selection of reproducers
- ❖ Promotion of breeding and economic values of breed by means of competitions and field days
- ❖ Organizing community of farmers in Group of Farmers that manage sheep "Skrapari"
- ❖ Organizing and applying schemes for collecting, processing and marketing animal products produced in farms that manage sheep of local breed "Skrapari"

- ❖ Setting up milk processing center
- ❖ Organizing scheme for meat marketing
- ❖ Organizing the group of families that will deal with wool collecting and processing. Marketing of wool products

Scheme for *In-situ* conservation program

1. Choice of farms according to criterion- size of flock “no less than 20-30 ewes”
2. Selection of ewes and rams as well as setting up 5 farms “breeding nucleuse”
3. Earmarking of animals, establishment of Anagraphic Book and conceiving Data base
4. Compiling and applying scheme for the controlled natural matching
5. Selection of new generations, females and males, as candidate – future reproducers. Objective: Creation of 10-15 lines of male reproducers and 40-50 families for a period of 5 years
6. Compiling and applying Veterinary Protocol

Capacity development Program for Group of Farmers to accomplish sustainable economic use of local sheep

1. Investment for setting up Center for milk processing in order to produce local products by this breed only. Products –yogurt, butter, cheese and curd cheese etc labeled “ Products of sheep Skrapari”
2. Organizing scheme for collecting and marketing of dairy products
3. Compiling and applying technology for fattening lamb rearing and marketing meat products
4. Setting up units of families for wool processing and promotion of products of local sheep “Skrapari”
5. Promotion of animal product of “Skrapari” local sheep by carrying out activities.

Zone, where project is anticipated to be implemented

Project can be realized in collaboration with 8 farmers in Communes center, Potom, Gjerbes, Skrapar. 850 ewes and 50 rams may be included in project

Period of time 4 years

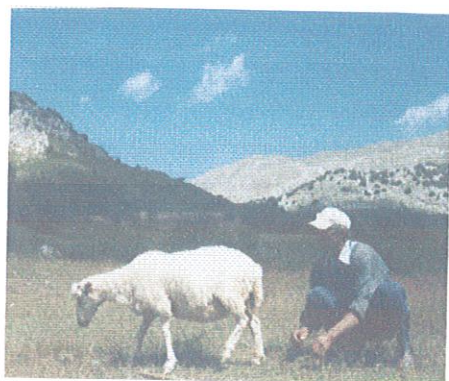
Expected outputs

Local sheep population is anticipated to be tripled at the end of project. Farm income will increase by 60%. Local market for wool product established

Project Budget

Costs for wages and services &staff	5 000 US \$
Operative costs	3 000 US \$
Costs for equipments/supply/ materials	25 000 US \$
Costs for trainings/workshops/competitions	5 000 US \$
Others	2 000 US \$
Total	40 000 US \$

Skede informative - "Dele vendi" Skrapar

Madhesia e popullatës	850-900
Size of population	850-900
-Desh	
- Rams	50
-Dele	
-Ewes	800-850
Tendenca	ne zvogelim
Trend of the population	decreasing
Nderhyrje te nevojshme	Ruajtje
Prospects for the population	Conservation

Tregues fenotipik Phenotypic traits	Mashkull Male	Femër Female
Pesha ne lindje Birth weight	3.0 kg	2,8 kg
Pesha ne keputje Weaning weight	14 kg	13 kg
Pesha e gjalle – kafshe e rritur Body weight – adult animal	35-40 kg	30-35 kg
Lartesia ne xhidavi - kafshe e rritur Wither height - adult animal	60-65 cm	50 – 55 cm
Prodhim leshi Wool production	1,5 kg	1,3 kg
Prodhimi i qumeshtit Milk production	Lak. I Lakt III	30-35 kg 45-50 kg
% e yndyres ne qumesht % of fat	6-6,5	
% e proteines ne qumesht % of milk protein	4,5-4,8	
% pjellorise % of fertility	96	
% pjellshmerise % of reproduction	100-105	
Frekuenca e pjellje dyare Frequency of twinning	10-15 %	

Përshkrimi

Kafshet janë me trup te vogel. Profili nazal tek meshkujt dhe fermrat eshte i drejte. Ngjyra e mantelit eshte e bardhe, Ne rreth 20-25 % te krereve kane edhe njolla te kuqe e te zeza ne fityre. Ne ekstremitete shpesh ka njolla te zeza. Veshet jane te vegjel, te drejte, horizontal. Ne tufe nuk vrojtohen individe me mjeker dhe me vathe. Meshkujte kane brire, te vegjel, shpesh te perkulur nga larte poshte.

Programi per ruajtjen *In-situ* : 8 ferma ne komunat Qender, Potom dhe Gjerbes. 850-900 krere ne berthamat racore. Koha 4 vjete. Objektivi: Rritje e e popullates: 2500-3000 krere. Krijim i tregut lokal per produktet e leshit. Shtim i te ardhura te fermes me rreth 50-60 %. Buxheti 40000 US \$

Program of In-situ conservation : 8 farms in Qender, Poptom and Gjerbres 's communes, 850-9000 animals in nucleus herds. Period: 4 years. Objective: Increasing the size of population 2500-3000 animals. Building up the local market of wool production. Increase the financial income of farms 50-60 %. Budget: 40000 US \$

Projekt propozim: Përdorimi ekonomik i qendrueshëm i dhive së vendit, faktor për zhvillim ekonomik të fermës

Person kontakti: Napolon Kozani, Permet

Drejtoria e Bujqësisë, Ushqimit dhe Mbrojtjes së Konsumatorit, Qarku Gjirokastrë

Gjendja aktuale

Mbareshtimi i dhive në komunën e Frashërit, rrethi Permet është traditë e rrjedhur nga shekujt. Ky ka qenë ndër aktivitetet kryesore nga prej të cilit janë siguruar të ardhura për familjet. Fshatrat e komunës së Frashërit ndodhen në një terren të thyer malor, me lartësi 1200 m mbi nivelin e detit. Mbulesa vegetative dhe kullotat e kësaj zone janë shumë të pershtatshme për mbareshtimin e dhive. Deri përpara 10 – 15 vjetëve, masivi i dhive në këto zone numronte disa mijra krerë. Aktualisht, si rrjedhojë e levizjeve të mëdha demografike të popullatës, masivi i dhive nuk i kalon të 4000 krerët. Nga pikpamja gjenetike, e gjithë popullata e dhive të kësaj zone përbehet nga dhi të vendit. Kryqëzimi me raca exotike nuk është aplikuar.

Justifikimi i projektit

Kushtet gjeoklimatike të zonës së Frashërit kanë bërë që mbareshtimi i dhive të jetë një ndër aktivitetet ekonomike më të rëndësishme për popullatën. Nderkohe duhet të theksohet se pamvaresisht nga vlera që ka kjo kafshë për ekonominë familjare, investimet për permiresimin e sistemit të prodhimit dhe për grumbullimin, përpunimin dhe marketimin e prodhimeve pothuajse kanë munguar. Familjet fermere nuk kooperojnë me njëra tjetrën vecanrisht për të mundësuar grumbullimin, përpunimin dhe marketimin e prodhimeve të tyre. Kjo bënë që një ndër problemet e mëdha të tyre të jetë pamundësia për të realizuar vlerën e shtuar të prodhimeve, nëpërmjet përpunimit të tyre dhe për të dalë në treg me prodhime karakteristike, lokale.

Për të mbështetur familjet fermere në këto zona, me qëllim që nëpërmjet mbareshtimit të dhive të vendit, të realizojnë me shumë të ardhura, një ndër rruget efektive është realizimi i projekteve që synojnë ruajtjen *In-situ* të fondit gjenetik autokton, nëpërmjet nxitjes dhe mbështetjes së mekanizmave që ndikojnë në rritjen e vlerave ekonomike të këtij fondi.

Objektivat e projektit

- Rritja e popullatës së dhive lokale
- Permiresim i sistemit të prodhimit dhe zhvillim i kapaciteteve të fermave për zbatimin e teknikave të reja në mbareshtimin e dhive, në vecanti :
 - (i) matrikullimi kafshëve
 - (ii) monitorimi i situatave epizootike dhe zbatimi i Protokollit veterinar
 - (iii) permiresimi i teknikave në të ushqyerit e kafshëve dhe përdorimi optimal i pyjeve e kullotave
- Nxitja e fermereve për bashkëpunim dhe për krijimin e Shoqatës
- Hartimi dhe zbatim i Programin për ruajtjen *In-situ*, si program me objektiva :
 - (i) Ruajtjen e genofondit
 - (ii) Krijimi i Librit gjenealogjik dhe bazës së dhënave.
 - (iii) Permiresimin e treguesve të prodhimit
- Ngritja dhe vendia në shfrytëzim e Qendres për përpunimin e qumështit me qëllim prodhimin e produkteve lokale
- Organizimi dhe mbështetja për zhvillimin e kapaciteteve të rrjetit lokal për grumbullimin e qumështit dhe marketimit të produkteve të qumështit e mishit

Aktivite qe parashikohen te kryhen

⇒ Organizimi i ekspeditave per grumbullimin e informacionit dhe marrjen e kampioneve qe do te sherbejne per pershkrimin morfobiologjik e zooteknik te kafshve, grumbullimi i informacionit per studimin e sistemit te prodhimit dhe vleresimin e gjendjes social ekonomike te fermave qe mund te perfshihen ne projekt

⇒ Matrikullimi i kafsheve dhe krijimi i databazes per tufat qe do te perfshihen ne programin per ruajtjen e kesaj popullate autoktone

⇒ Hartimi i Programit per Ruajtjen *In-situ*.

⇒ Promovim i vlerave racore dhe ekonomike te races nepermjet konkurseve e diteve te hapura.

⇒ Organizim i komunitetit te fermerve ne Grupin e Fermerve

⇒ Organizimi dhe zbatimi i skemes per grumbullimin, perpunimin dhe marketimin e prodhimeve

⇒ Ngritja e Qendres se perpunimit te qumeshtit dhe organizimi i skemes per marketimin e mishit

Zona ku parashikohet te zbatohet projekti

Projekti mund te realizohet ne bashkepunim me 14 fermere ne 5 fshatra te komunes se Frasherit. Ne program do te perfshihen rreth 4000 krere dhi, ne tufa me nga 100 – 450 krere.

Kohezgjatja e projektit 4 vjete

Rezultate te pritshme

Popullata e dhive te vendit ne zonen e Frasherit parashikohet te rritet me rreth 60-70 %. Te ardhurat e fermes do te rrite me rreth 50 %. Prodhimet do te etiketohen dhe do te krijohet tregu lokal. Shfrytezim optimal i kullotave te varfra

Perfitues te projektit

Komuniteti i fermerve qe do te bejne pjese ne programin per ruajtjen *In-situ*

Projekt buxheti

Shpenzime per pages e sherbimeve & staff	4000 US \$
Shpenzime operative	3000 US \$
Shpenzime per pajisje/furnizime/materiale	20000 US \$
Shpenzime per trainime/workshop/konkurse	5000 US \$
Te tjera	2000 US \$
TOTAL	34000 US \$

Project proposal: Sustainable economic use of commune goat is an important factor for economic development of farms

**Contact person: Napolon Kozani, Permet
Directorate of Agriculture, Food and Protection of Consumers, Gjirokaster District**

Actual situation

Goat management in Frasher Commune- Permet District is an ancient tradition. That has been the main activity for providing income to families. Villages of Frasher Commune are situated on sharp mountainous terrain, 1200 m on sea level. Vegetative cover and pastures of this area are very suitable for goat management. Until 10-15 years ago, goat population accounted for several thousands heads. Actually as a consequence of large demographic movements of human population, goat population doesn't exceed 4000 heads. From the genetic point of view, the whole goat population consists of local goat breed. Crossings of exotic breeds on commune goat has not been applied in this area

Project justification

Geo-climatic conditions of Frasher Area have made that goat management to be one of the most important economic activities for peoples. Meanwhile, it is important to emphasize that independently on value of this animal for family, investments for improving production system and collecting, processing and marketing of products have almost lacked. Farmers do not cooperate with each other especially, to make possible collecting, processing and marketing of their dairy products. So, it is not possible to realize added value of dairy products and marketing as characteristic local products. In order to support farmers for management of local goat breed in this area, one of the most efficient ways is the realization of projects for in-situ conservation of autochthonous goat by promoting and supporting activities that affect the increase of economic value of this genetic pool.

Project objectives

- Increase of local goat population
- Improvement of production system and the development of capacities of farms for the application of new techniques in goat management, in particular:
 - (i) animal earmarking
 - (ii) Monitoring epizootic situation and application of veterinary protocol
 - (iii) Improvement of techniques for animal feeding and optimal use of forests and pastures
- Promoting farmers to establish breeders' association of autochthonous goat
- Compiling and applying *In-situ* conservation program Objectives are"
 - (i) genetic fund protection
 - (ii) Establishment of Flock Book and Data Base
 - (iii) Improvement of productive performance
- Setting up Center for milk processing in order to produce local products
- Organizing and support for the development of local network capacities for milk collection and marketing of animal products (milk and meat products)

Activities anticipated to be carried out

- ❖ Organizing expeditions for data collection and sampling for morphological, and zoo-technical descriptions of animals. Study of production system and assessment of socio-economic situation of farms that can be included in project

- ❖ Earmarking of animals and establishing Data Base for flocks that will be included in *In-situ* conservation program of this autochthonous population
- ❖ Compiling of *In-situ* conservation program.
- ❖ Promotion of breeding and economic values of breed by means of competitions and field days
- ❖ Organizing community of farmers in Group of Farmers
- ❖ Organizing and applying schemes for collecting, processing and marketing products
- ❖ Setting up milk processing Center and organizing scheme for meat marketing

Zone, where project is anticipated to be implemented

Project can be realized in collaboration with 14 farmers in 5 villages of Frasher Commune. About 4 000 goats, in flocks of 100-450 heads

Period of time 4 years

Expected outputs

Local goat population, in Frasher area is anticipated to increase about 60-70 %. Farm income will increase by 50 %. Local market established and products of added value and labeled

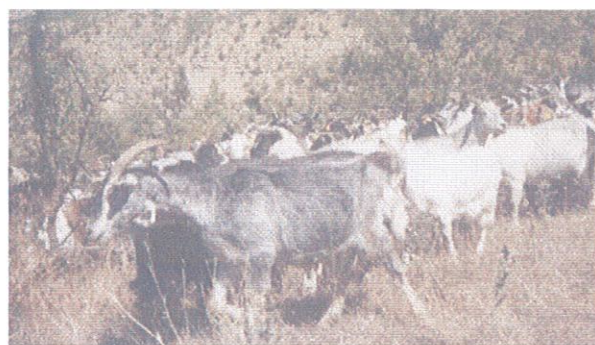
Project profiteers

Community of farmers that will be involved in *In-situ* conservation program

Project Budget

Costs for wages and services &staff	4 000 US \$
Operative costs	3 000 US \$
Costs for equipments/supply/ materials	20 000 US \$
Costs for trainings/workshops/competitions	5 000 US \$
Others	2 000 US \$
Total	34 000 US \$

Skede informative – Dhija komune e Frasherit

Madhesia e popullatës Size of population	3500-4000
-Çep - Bucks	160
-Dhi -Goats	800-850
Tendenca Trend of the population	ne rritje increasing
Nderhyrje te nevojshme Prospects for the population	Perdorim te qendrueshem Sustainable use

Tregues fenotipik Phenotypic traits	Mashkull Male	Femër Female
Pesha ne lindje Birth weight	0,9-1,4 kg	0,8-1,2 kg
Pesha ne keputje Weaning weight	8,5-9 kg	8,5--9 kg
Pesha e gjalle – kafshe e rritur Body weight – adult animal	65 kg	45 kg
Lartesia ne xhidavi - kafshe e rritur Wither height - adult animal	70-73 cm	68-71 cm
Prodhimi i qumeshtit Milk production	Lak. I 70-80 kg Lakt III 95-100 kg	
% pjellorise % of fertility	85-90	
% pjellshmerise % of reproduction	95	

Përshkrimi

Kafshet janë me trup mesatar. Ngjyra e mantelit e zeze, e murme, e bardhe dhe knute. Ekstremitetet me ngjyre te bardhe dhe knute. Ne tufa ka heterogjenitet te ngjyres se mantelit. Briret te holle, te hapur anash, ose te kthyer mbrapa Ne tufe vrojtohen individe me mjeker dhe me vathe.

Programi per ruajtjen *In-situ* : 14 ferma ne 5 fshatra te zones se Frasherit. 4000 krere ne tufa me 100-450 krere. Koha 4 vjete. Objektivi: Rritje e e popullates se dhive 60-70%. Krijim i tregut per produktet lokale. Shtim i te ardhura te fermes me rreth 50 %. Perdorim efektiv i mjedisit Buxheti 34000 US \$

Program of In-situ conservation : 14 farms in% villagies in Frasheri region. 4000 animals in nucleus herds with 100-450 animals. Period: 4 years. Objective: Increasing the size of population 60-70%. Building up the local market. Increase the financial income of farms 50 %. Sustainable use of environment. Budget: 34000 US \$

Projekt propozim: Ruajtja *In-situ* e gjedhit lokal *Illyric Dwarf Cattle* "Lopa Gurgucke"
Person kontakti: Izmini Omari
Drejtoria e Bujqesise, Ushqimit dhe Mbrojtjes se Konsumatorit, Qarku Fier

Gjendja aktuale

Deri ne fillim te shekullit te XX ne Shqiperi ka ekzistuar vetem gjedh i races locale. Ne njoftime te ndryshme ky gjedh permendet me emertim *Illyric Dwarf Cattle*. Ai klasifikohet ne grupin e B. Taurus Brachycerous.

Importi i pare i racave gjenetikes te permiresuar daton ne vitin 1927. Deri ne fillim te viteve '90, sipas raporteve zyrtare te Ministrise se Bujqesise, gjedhi i races lokale i ishte nenshtuar thujse 100 % kryqezimit me racat ekzotike. Ne zonen bregdetare fushore dhe kodrinore te Shqiperise ky kryqezim ishte shume i avancuar. Nder kohe, ne zonen malore, statistikat zyrtare pretendonin se genet e races Xhersej ose Oberiental ishin prezente thujse ne te gjithe popullaten e gjedhit.

Njoftimet per ekzistencen e gjedhit te races lokale filluan te publikohen, ne menyre jo zyrtare, vetem pas vitit 1995. Ekspeditat e para gjurmese, metodikes te pergatitura, jane realizuar ne vitet 2003 – 2007.

Popullata e gjedhit lokal - Illyric Dwarf Cattle- ne zone Sinanaj – Tepelene

Ne fshatrat Sinanaj e Dhembllan, ne zonen malore te Kendrevices, jane identifikuar lope te races lokale. Profili fenotipik i tyre dhe madhesia trupore jane tregues qe mbeshtesin hipotezen se kjo popullate mund te klasifikohet ne gjedhin lokal - *Illyric Dwarf Cattle*. Sinonimi lokal i kesaj popullate eshte : *Gurgucke*. Ky shpreh faktin se kjo eshte nje kafshe qe leviz e kullote ne teren shume te veshtire, te thyer dhe me shume gurishte. Ajo shquhet per nje thunder shume rezistente dhe zhdervjellesi ne levizje. Madhesia e popullates vleresohet ne rreth 100 -120 krere lope. Lopet mbareshtohen ne kushte natyrore, thujse ne gjendje te eger. Gjate te gjithe dites ato jane ne kullote. Kane te zhvilluar refleksin e kthimit dhe qendrimin gjate nates ne vend strehim, stalla te thjeshta te ndertuar me mjete rrethanore. Ne perqindjen me te madhe keto lope mbahen vetem per te prodhuar vica per mish. Ato nuk milen dhe vica e pijnje qumeshtin e nenes gjate te gjithe laktacionit. Demi mbahet gjate te gjithe kohes ne tufe sebashku me lopet. Fermeri kujdeset vetem qe nje dem te mos e mbaje me shume se nje vit ne tufe. Si rregull, vica qe shiten per mish jane te moshes 16-18 muajshe, me peshe te gjalle, mesatarisht 150 kg(m) dhe 130 kg(f)

Popullata e gjedhi lokal *Illyric Dwarf Cattle* i njohur me emertimin "Lopa Gurgucke" eshte nje nder relike e paktat te gjalla, te kesaj race primitive qe dikur popullonte viset e Ballkanit jug perndimor.

Objektivat e projektit

Popullate gjedhi me emertimin lokal « Lopa Gurgucke » eshte shume e vogel ne numer. Kjo situat bene qe kanosja e saj prej veprimit te fenomenit te erozionit gjenetik, te shkaktuar vecanrisht prej nivelit te larte te bashkegjakesise, te jete e madhe. Nderkohe, pozitiv eshte fakti se interesi i fermerve per kete lope eshte ne rritje. Kjo eshte rrjedhoje e kerkeses ne rritje, per mishin e vicave qe prodhohet prej kesaj popullate. Ne keto kushte, projekti per ruajtjen *In-situ* i ketij fondi shume te ralle gjenetik, do te kete si objektiva kryesor:

- Rritja e numrit te krereve ne popullaten e gjedhit "Lopa Gurgucke
- Hartimi dhe zbatim i Programin per ruajtjen *In-situ*, me objektiva :
 - (i) Ruajtjen e genofondit
 - (ii) Matrikullimin e kafshve dhe krijimi i Librit gjenealogjik dhe bazes se dhenave.
- Nxitjen e fermerve per krijimin e tufave, berthama racore dhe per te bashkepunuar per zbatimin e programit per ruajtjen *In-situ*.
- Promovimi i vlerave te ketij fondi gjenetik

Aktivitetet qe parashikohen te kryhen

⇒ Organizimi i ekspeditave per grumbullimin e informacionit dhe marrjen e kampioneve qe do te sherbejne per pershkrimin morfobiologjik e zooteknik te kafshve.

⇒ Grumbullimi i kampioneve dhe kryerja e analizva per studimin e distancave gjenetike te kesaj popullate nga popullata te tjera te gjedhit Bos Taurus Bracelerous me qellim studimin e hipotezes : Popullata e gjedhit me emrtimin lokal “ Lopa Gurgucke” i perket fondit gjenetik tashme te zhdukur ne rajonin e Ballkanit, te quajtur *Iliric Dwarf Cattle*.

⇒ Matrikullimi i kafsheve dhe krijimi i databazes me te dhenat e te gjitha kafshve qe do te perfshihen ne programin per ruajtjen e kesaj popullate autoktone

⇒ Hartimi i Programit per Ruajtjen *In-situ*. Dhe zbatimi i tij

⇒ Promovim i vlerave te fondit gjenetik nepermjet konkurseve, diteve te hapura dhe botimeve

⇒ Organizim i komunitetit te fermerve ne Grupin e Fermerve, mbareshtues te ketij gjedhi.

Zona ku parashikohet te zbatohet projekti

Projekti mund te realizohet, fillimisht, ne bashkepunim me 2 fermere ne fshatin Sinanaj dhe Dhembelan. Me tej do te perfshije edhe 4-5 fermere te tjere. Ne program do te perfshihen rreth 80 -90 krere gjedh

Kohezgjatja e projektit 4 vjete

Rezultate te priteshme

Verifikimi i hipotezes per prejardhjen e popullacionit te gjedhit « Lopa Gurgucke » dhe klasifikimi filogjenetik i tij. Rritje e popullates se gjedhit rreth 80-100 perqind. Krijimi i Grupit te fermerve mbareshtues te kesaj popullate lokale. Rritje e treguesve te prodhimit nepermjet perdorimit te teknikave te permiresuar ne mbareshtim.

Perfitues te projektit

Fondi gjenetik autokton shqiptare. Komuniteti i fermerve qe do te bejne pjese ne programin per ruajten *In-situ*

Projekt buxheti

Shpenzime per pages e sherbimeve & staff	4000 US \$
Shpenzime operative,/ekspedita et.	6000 US \$
Shpenzime per pajisje/furnizime/materiale	20000 US \$
Shpenzime per trainime/ konkurse/analiza lab.	6000 US \$
Te tjera	2000 US \$

TOTAL 38000 US \$

Project Proposal: *In-situ* conservation of local cattle- *Illyric Dwarf Cattle* “Gurgucke”

Contact person: Izmini Omari

Directorate of Agriculture, Food and Protection of consumers –Fier Region

Actual State

Until at the beginning of XX century, in Albania, there were local cattle breed only. In different announcements this cattle is mentioned by name *Illyric Dwarf Cattle*. Illyric cattle are classified in group *Bos Taurus Brachycerous*.

First importation of exotic breeds dated 1927's. Up to at the beginning of 90's according to official reports of Ministry of Agriculture and Food, local cattle breed was almost subjected to 100% crossing with exotic breeds. This crossing was very advanced in coastal lowland and hilly areas of Albania. Mean while, official statistics pretended that genes of jersey and Oberiental breeds were almost present on the whole cattle population

Announcements for the presence of local cattle breed began to be unofficially published after 1995's only. The first investigating expedition, methodically prepared, was carried out from 2003's to 2007's

Local cattle population – Illyric Dwarf cattle – Sinanaj Zone – Tepelene

Local cow breed has been identified in Sinanaj and Dhemblan villages on mountainous area of Kendrevices. Their Phenotypic profile and body size are indicators that support hypothesis that this population may be classified in local cattle - *Illyric Dwarf cattle*. Local synonym of this population is “*Gurgucke*” – “*pebble*”- *small stone*. This synonym expresses the fact that this animal moves and grazes on very sharpen mountainous terrains of pebbles (small stone). Cattle are distinguished to very strong hooves and agility. Population size accounts for 100-120 heads. Cows are managed under natural conditions, almost as wild animals. They graze all during the day. They have developed reflex of coming back and staying on the night in barn constructed with simple materials. Majority of population are chiefly kept to breed fattening calves. Cows are not milked and calves suck milk during all the lactation. Bulls are kept together with cows in herd during all the time. Farmer takes care of bull keeping no more than one year in herd.

As a rule, calves destined to slaughtering, are sold at the age of 16 months old, live weight, on average, 150 kg (males) and 130 kg (Females)

Local cattle population, *Illyric Dwarf Cattle* called “Lopa Gurgucke” is one of rare alive relics of this indigenous breed that in the past populated South Western Balkan Region

Project objectives

Local cattle population named “Lopa Gurgucke” is very small. This population is threatened due to genetic erosion phenomenon especially caused by high rate of inbreeding. Meanwhile, There is a positive fact that the concerns of farmers is increasing to cow “Gurgucka” due to demands of consumers to veal produced by fattening calves of this population. Under these conditions, the project for *In-situ* conservation of this very rare genetic pool will have as main objectives:

- Increase of cattle population size “Lopa Gurgucke”
- Compiling and applying *In-situ* conservation program. Objectives are
 - (i) gene pool conservation
 - (ii) animals' earmarking and establishment of Flock Book and data Base
- Promoting farmers in order to establish flocks “Breeding nucleus” and collaborate among them for the implementation of *In-situ* conservation program
- Promotion of genetic pool value

Activities anticipated to be carried out

- ❖ Organizing expeditions for data collection and sampling for morphological, and zoo-technical descriptions of animals. Study of production system and assessment of socio-economic situation of farms that can be included in project
- ❖ Sampling and carrying out analyzes for the study of genetic distances of this population from other Bos Taurus Bracelorous cattle populations in order to study hypothesis: cattle population named “ Lopa Gurgucke” belongs to genetic resource already extinguished in Balkan Region , called Illyric Dwarf cattle
- ❖ Earmarking of animals and establishing Data Base for flocks that will be included in *In-situ* conservation program of this autochthonous population
- ❖ Compiling and applying *In-situ* conservation program.
- ❖ Promotion of breeding and economic values of breed by means of competitions, field days and publication
- ❖ Organizing community of farmers in Group of Farmers that manage Cow “Gurgucke”

Zone, where project is anticipated to be implemented

Project can be initially accomplished in collaboration with 2 farmers in Sinanaj and Dhembelen villages. Other 4-5 farmers will be later included in project. 80-90 cattle will be included in *In-situ* conservation program

Period of time 4 years

Expected outputs

Verification of hypothesis for the origin of cattle population “Lopa Gurgucka” and philo genetic classification of it. Cattle population size increases by 100%. Group of farmers for management of this local population established. Production performance increased by using the upgraded techniques in cattle management

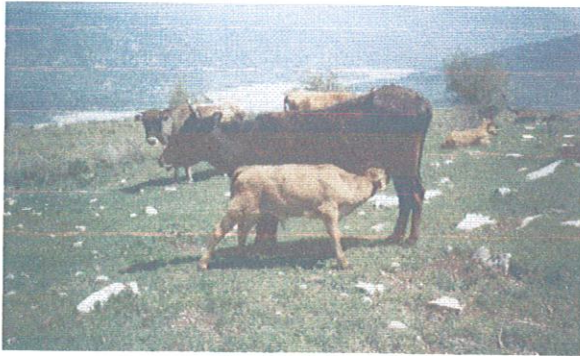
Project profiteers

Community of farmers that will be included in *In-situ* conservation program

Project Budget

Costs for wages and services &staff	4 000 US \$
Operative/ expedition costs	6 000 US \$
Costs for equipments/supply/ materials	20 000 US \$
Costs for trainings/competition /lab analyzes	6 000 US \$
Others	2 000 US \$
Total	38 000 US \$

Skede informative – Gjedhi Iliric Dwarf Cattle "Lopa Gurgucke" Sinanaj , Tepelene

Madhesia e popullatës Size of population	100-120
- Dem	
- Bull	2
-Lope	
-Cows	80-100
Tendenca Trend of the population	ne rritje increasing
Nderhyrje te nevojshme Prospects for the population	Ruajtje Conservation

Përshkrimi Description

- Trup te shkuter, lartesia ne xhidavi 90–100 cm, vithe te ngushta, gji te pazhvilluar, kembe te shkurtra, perimenter te kercirit 13-14 cm.
- Short body, wither height 90–100cm, narrow rump, undeveloped udder, short legs, shin girth 13-14cm
- Mantel me ngjyre variacione te kafes deri ne ngjyre kaki, koken me ngjyre kafe, mbulesa e trupit kafe ose kafe e hapur, buzet te bardha dhe ekstremitetet te zbardhuar.
- Brawn - yellowish colored mantle, brown colored head, white colored lip, whitened extremities
- Ka brire te shkurter, rudimental te kthyer perpara ose te holle e te shkurter , te kthyer larte, me maja me ngjyre te zeze
- Short horns, bent front inwards or bent up-inwards, black colored short horns
- Koka ka madhesi mesatare , mandibulat jane te zhvilluara, syte variojne nga te vegjel deri ne sy me orbita te zhvilluara
- Medium sized head, developed mandibles, small eyes to developed orbits ones
- Pesha e gjalle ne lindje eshte mesatarisht 14 kg (m) dhe 13 kg (f). Kafsha e rritur peshon, mesatarisht 150-200 kg(m) dhe 140-160 kg(f)
- Adult animal live weight, averagely 150-200 kg(M) and 140-160kg(f)

Programi per ruajtjen *In-situ* : 2 ferma ne Sinanaj dhe Dhemblan. 80-90 krere lope. Koha 4 vjete. Objektivi: Rritje e popullates se gjedhit *Iliric Dwarf Cattle* 80-100%. Buxheti: 38000 US \$
Program of In-situ conservation : 2 farms in Sinanaj and Dhemblan villagies. 80-90 cows. Period: 4 years.
 Objective: Increasing the size of population 80-100%. Budget: 34000 US \$

Projekt propozim: Studim i popullates lokale te dhive ne qarkun e Fierit. Vleresimi i nevojave per ruajtjen *In-situ*

Person kontakti: Izmini Omari

Drejtoria e Bujqesise, Ushqimit dhe Mbrojtjes se Konsumatorit, Qarku Fier

Ky projekti bene pjese ne paketen e programit "Identifikimi i burimeve gjenetike shtazore te fermes". Ne perputhje me Planin Kombetar te Veprimit, Rrjeti Kombetar per ruajtjen dhe perdorimin ekonomik te qendrueshem te burimeve gjenetike shtazore te fermes, ne cdo qark, ka per detyre te identifikojte popullatat e kafshve qe mund te konsiderohen si *Popullata lokale*. Per kete qellim, mbeshtetur ne Metodologjine e FAO-se per identifikimin dhe karakterizimin e racave dhe popullatave lokale te kafshve te fermes, eshte hartuar "Pyetsori per identifikimin e burimeve gjenetike shtazore lokale" dhe "Protokolli i vleresimi te popullateve lokale"

Ne Qarkun e Fierit popullata e dhive karakterizohet nga nje variabilitet fenotipik i konsiderueshem. Ekspeditat e realizuara, me qellim identifikimin e kesaj popullate dhe karakterizimin e saj, kane prodhuar informacionin e pare baze, per te gjykuar ne lidhje me strukturen gjenetike te kesaj popullate dhe shkallen e variabilitetit brenda saj.

Rezultatet aktuale

Popullata e dhive te vendit, qe ishte objekt i vezhgimeve te kryera, vleresohet ne rreth 10000 krere. Mbeshtetur ne emertimet lokale, ne kete popullate, me shpesh te perdorshme jane emertime si: Dhija e Mallakastres, Dhija e Vendit dhe Dhija e Kutes. Brenda secilit prej ketyre emertimeve, per popullata te ndryshme, perdoren emertime qe lidhen me vendin - emrin e fshatit ose zones - ne te cilen ndodhen fermat qe mbareshtojne keto kafshe. Keto emertime kane ne baze te tyre edhe ndryshime dhe vecantite dalluese te kafsheve. Nder to si me te rendesishme jane dallimet ne profilin fenotipik, ngjyren e mantelit dhe treguesit morfologjike te kafshve.

Duke perdorur si kriter emertimit lokal te popullates, dhite autoktone ne qarkun e Fierit mund te grupohen si me poshte:

Dhija e Fratarit

Gjithsej 1850 krere, nga te cilet 1300 dhi dhe 50 cjepe riprodhimi

	M	F
Lartesia ne xhidavi (cm)	75	65
Pesha e gjalle (kg)	46	37
Pesha ne lindje(kg)	2	1,8
Pesha ne keputje(kg)	16	14
Prodhimi i qumeshtit	Lak. I-re 47 kg Lakt. III -te 68 kg	
Gjatesia mesatare e laktacionit		150 dite
Zgjatja mesatare e servis perodes		210 dite
% e ndyres ne qumesht		4,1 %
% e proteines ne qumesht		3,7 %
Prodhimi i leshit (kg)		0,25
% pjellorise		97 %
% pjellshmerise		103 %

Dhija e Greshices

Gjithsej 800 krere, nga te cilet 700 dhi dhe 30 cjepe riprodhimi

	M	F
Lartesia ne xhidavi (cm)	76	68
Pesha e gjalle (kg)	45	35
Pesha ne lindje(kg)	2,1	1,8
Pesha ne keputje(kg)	17	15
Prodhimi i qumeshtit	Lak. I-re 48 kg Lakt. III -te 69 kg	
Gjatesia mesatare e laktacionit	150 dite	
Zgjatja mesatare e servis perodes	210 dite	
% e yndyres ne qumesht	4,0 %	
% e proteines ne qumesht	3,6 %	
Prodhimi i leshit (kg)	0,3	
% pjellorise	98 %	
% pjellshmerise	103 %	

Dhija e Hekalit

Gjithsej 2200 krere, nga te cilet 1600 dhi dhe 55 cjepe riprodhimi

	M	F
Lartesia ne xhidavi (cm)	75	65
Pesha e gjalle (kg)	46	37
Pesha ne lindje(kg)	2	1,8
Pesha ne keputje(kg)	16	14
Prodhimi i qumeshtit	Lak. I-re 48 kg Lakt. III -te 75 kg	
Gjatesia mesatare e laktacionit	150 dite	
Zgjatja mesatare e servis perodes	210 dite	
% e yndyres ne qumesht	4,1 %	
% e proteines ne qumesht	3,7 %	
Prodhimi i leshit (kg)	0,25	
% pjellorise	98 %	
% pjellshmerise	106 %	

Dhija e Ngracanit

Gjithsej 1360 krere, nga te cilet 1310 dhi dhe 55 cjepe riprodhimi

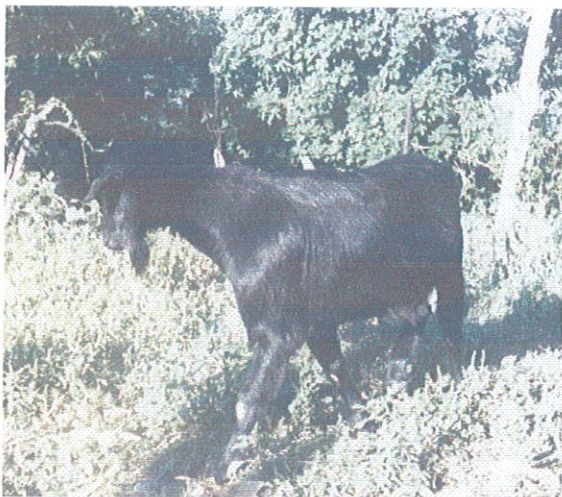
	M	F
Lartesia ne xhidavi (cm)	74	67
Pesha e gjalle (kg)	46	37
Pesha ne lindje(kg)	2	1,8
Pesha ne keputje(kg)	18	15
Prodhimi i qumeshtit	Lak. I-re 55 kg Lakt. III -te 85 kg	
Gjatesia mesatare e laktacionit	150 dite	
Zgjatja mesatare e servis perodes	205 dite	
% e yndyres ne qumesht	4,21 %	
% e proteines ne qumesht	3,7 %	
Prodhimi i leshit (kg)	0,25	
% pjellorise	98 %	
% pjellshmerise	104 %	

Dhija e Aranitasit

Gjithsej 1970 krere, nga te cilet 1530 dhi dhe 48 cjepe riprodhimi

	M	F
Lartesia ne xhidavi (cm)	75	65
Pesha e gjalle (kg)	40- 45	35-38
Pesha ne lindje(kg)	2,0	1,8
Pesha ne keputje(kg)	15	13
Prodhimi i qumeshtit	Lak. I-re	55 kg
	Lakt. III -te	67 kg
Gjatesia mesatare e laktacionit	150 dite	
Zgjatja mesatare e servis perodes	210 dite	
% e yndyres ne qumesht	4,0 %	
% e proteines ne qumesht	3,6 %	
Prodhimi i leshit (kg)	0,2	
% pjellorise	97 %	
% pjellshmerise	101 %	

Dhija e Kutes

Gjithsej 2630 krere, nga te cilet 2280 dhi dhe 80 cjepe riprodhimi

	M	F
Lartesia ne xhidavi (cm)	76	68
Pesha e gjalle (kg)	47	38
Pesha ne lindje(kg)	2,1	1,8
Pesha ne keputje(kg)	16	14
Prodhimi i qumeshtit	Lak. I-re	52 kg
	Lakt. III -te	79 kg
Gjatesia mesatare e laktacionit	150 dite	
Zgjatja mesatare e servis perodes	210 dite	
% e yndyres ne qumesht	4,2 %	
% e proteines ne qumesht	3,6 %	
Prodhimi i leshit (kg)	0,3	
% pjellorise	90 %	
% pjellshmerise	105 %	

Objektivat e projektit

- Sqarimi i struktures gjenetike ne popullaten e dhive te qarkut te Fierit:
 - ⇒ Vleresimi i shkalles se variabilitetit fenotipik
 - ⇒ Struktura morphobiometrike e popullate
 - ⇒ Variabiliteti i profilit gjenik te dukshem
 - ⇒ Ndertimi pemes dendrografike te popullates
- Vlersimi i distancave gjenetike mbeshtetur ne analizen e polimophizmit te AND-se
- Hartimi i planit te mbareshtimit te popullates me objektiv realizimin e perdorimit ekonomik te qendrueshem te saj

Aktivite qe parashikohen te kryhen

⇒ Zhvillimi ekspeditave per marrjen e informacionit:

Per cdo popullate do te perzgjidhen 60 krere dhi dhe 10 krere cjep . Per keto kafshe :

- Ne perputhje me Protokollin per vezhgimin, vleresimin dhe matjen e treguesve te ndryshem fenotipik, morfobiometrik dhe te profilit gjenik te dukshem do te plotesohen te dhenat ne formularet perkates.

► Do të merren kampionet për analizën e ADN – tufë me qime që do të shkulet me gjithë bulb.

► Për çdo popullatë do të merren të dhënat për treguesit kryesorë të prodhimit dhe të dinamikës së rritjes së brezit të ri (Të dhëna që do të deklarohen prej fermerëve)

⇒ Përpunimi i të dhënave me metodat e analizës multivariate. Vlerësimi i distancave midis popullatëve, ndërtimi i dendrogramave

⇒ Analiza e kampinove për vlerësimin e polimorfizmit në nivelin e AND dhe vlerësimi i distancave gjenetike

⇒ Ndërtimi i hartës së genomit për popullatën e dhive të qarkut të Fierit

⇒ Zhvillimi i planit të mbarshtimit të kësaj popullate në përputje me parimet e metodës së ruajtjes *In-situ* dhe me objektivin ekonomik të qëndrueshëm dhe të leverishëm të kafshëve të kësaj popullate.

Rezultate e pritshme

Vlerësimi i ndryshueshmërisë gjenetike në tufën e dhive lokale të qarkut të Fierit. Ndërtimi i hartës gjenetike. Konceptimi i aksioneve të ardhshme për ruajtjen *In-situ* dhe për përdorimin ekonomik të qëndrueshëm të këtij fondi gjenetik.

Zona ku parashikohet të zbatohet projekti

Qarku i Fierit, zona e Mallakastres

Projekt buxheti

Shpenzime për pagesë e shërbimeve & staff	1000 US \$
Shpenzime operative, ekspedita et.	2000 US \$
Shpenzime për pajisje/furnizime/materiale	1000 US \$
Shpenzime për trajnim/ konkurse/analiza lab.	3000 US \$
Te tjera	500 US \$

TOTAL 7500 US \$

Project Proposal: Study for local goat population in Fier region. Assessment of needs for In-situ conservation

Contact person: Izmini Omari

Directorate of Agriculture, Food and Protection of consumers – Fier Region

This project is included in the package of program for “Identification of autochthonous AnGR”

According to National Action Plan, National network for conservation and sustainable economic use of FAnGR, in each region, is obliged to identify livestock populations which may be considered as *local populations*. For this purpose, supported on the FAO methodology for identification and characterization of FAnGR, two questionnaires were compiled : first for autochthonous AnGR identification and second one “Protocol for estimation of local populations

In Fier region, goat population is characterized by a considerable phenotypic variability. Expeditions carried out in order to identify and characterized population have provided first basic information to judge for genetic structure and variability of population

Actual results

Local goat population amounts to 10 000 heads. Goat of Mallakastra, Local Goat and Goat of Kute are names which are more often used, supported on local names of this population. Names related to village or regions, where farms that manage these animals are situated, are used to call different goat populations. Besides that, these names are also related to special characteristics of animals. Among them, the most important distinctions are in phenotypic profile, mantle color and morphological indicators of animals

Using as criterion local population name, autochthonous goats in Fier region may be grouped as follows:

Dhija e Fratarit	Total goat population amount to 1850 heads, of which 1300 goats and 50 bucks	
	Male	female
Withers height (cm)	75	65
Live weight (kg)	46	37
Birth live weight (kg)	2	1.8
Weaning live weight (kg)	16	14
Milk production	Lact. I	47 kg
	Lact. III	68 „
Length of lactation	150 days	
Days open	210 „	
Fat (%)	4.1	
Prot (%)	3.7	
Wool yield (kg)	0.25	
Fertility (%)	97	
Riprod (%)	103	

Total goat population amount to 800 heads, of which 700 goats and 30 bucks

	Male	female
Dhija e Greshices		
Withers height (cm)	76	68
Live weight (kg)	45	35
Birth live weight (kg)	2.1	1.8
Weaning live weight (kg)	17	15
Milk production	Lact. I	48 kg
	Lact. III	69 „
Length of lactation	150 days	
Days open	210 „	
Fat (%)		4.0
Prot (%)		3.6
Wool yield (kg)	0.3	
Fertility (%)	98	
Riprod (%)	103	

Total goat population amount to 2200 heads, of which 1600 goats and 55 bucks

	Male	female
Dhija e Hekalit		
Withers height (cm)	75	65
Live weight (kg)	46	37
Birth live weight (kg)	2	1.8
Weaning live weight (kg)	16	14
Milk production	Lact. I	48 kg
	Lact. III	75 „
Length of lactation	150 days	
Days open	210 „	
Fat (%)	4.1	
Prot. (%)	3.7	
Wool yield (kg)	0.25	
Fertility (%)	98	
Riprod (%)	106	

Total goat population amount to 1360 heads, of which 1310 goats and 55 bucks

	Male	female
Dhija e Ngracanit		
Withers height (cm)	74	67
Live weight (kg)	46	37
Birth live weight (kg)	2	1.8
Weaning live weight (kg)	18	15
Milk production	Lact. I	55 kg
	Lact. III	85 „
Length of lactation	150 days	
Days open	205 „	
Fat (%)	4.21	
Prot.(%)	3.7	
Wool yield (kg)	0.25	
Fertility (%)	98	
Riprod (%)	104	

Dhija e Aranitasit	Total goat population amount to 1970 heads, of which 1530 goats and 48 bucks		
		Male	female
Withers height (cm)	75	65	
Live weight (kg)	40-45	35-38	
Birth live weight (kg)	2	1.8	
Weaning live weight (kg)	15	13	
Milk production	Lact. I	55 kg	
	Lact. III	67 „	
Length of lactation	150 days		
Days open	205 „		
Fat (%)	4.0		
Prot. (%)	3.6		
Wool yield (kg)	0.20		
Fertility (%)	97		
Riprod (%)	101		

Dhija e Kutes	Total goat population amount to 2630 heads, of which 2280 goats and 80 bucks		
		Male	female
Withers height (cm)	76	68	
Live weight (kg)	47	38	
Birth live weight (kg)	2.1	1.8	
Weaning live weight (kg)	16	14	
Milk production	Lact. I	52 kg	
	Lact. III	79 „	
Length of lactation	150 days		
Days open	210 „		
Fat (%)	4.2		
Prot. (%)	3.6		
Wool yield (kg)	0.3		
Fertility (%)	90		
Riprod (%)	105		

Project Objectives

- Study of genetic structure of goat population in Fier Region
- Estimation of genetic variability
- Morpho-biometric structure of population
- Construction of Dendrograms
- Assessment of genetic distance supported on the analyze of DNA Polymorphism
- Compilation of plan for management and sustainable economic use of goat population

Activities anticipated to be carried out

- Organizing expeditions for data collection:
60 goats and 10 bucks will be chosen for each population

- In accordance with Protocol for surveying, estimating and measuring of different phenotypic, morpho-biometric parameters as well as visible genetic profile, Data will be kept according to appropriate forms
- Sampling (hairs with their bulbs) for DNA Analyze
- Data recording for productive performance for each of population (declared by farmers)
- Data processing according to Multivariate Analyze Method. Estimation of genetic distances amongst populations and construction of dendrograms
- Analyze of samples for the estimations of DNA polymorphism and genetic distances
- Designing of genome map for goat population in Fier Region
- Management of goat population in accordance to the principles of *In-situ* conservation method and sustainable economic use

Expected outputs

Genetic variability of goat population in Fier region estimated. Genetic map designed. Actions for *In-situ* conservation and sustainable economic use of this population conceived

Zone, where project is anticipated to be implemented

Fier Region, Mallakastra Area

Project Budget

Costs for wages and services &staff	1 000 US \$
Operative/ expedition costs	2 000 US \$
Costs for equipments/supply/ materials	1 000 US \$
Costs for trainings/competition /lab analyzes	3 000 US \$
Others	500 US \$
Total	7 500 US \$

Projekt propozim: Ruajtja *In-situ* dhe perdorimi i qendrueshem i dhive te ekotipit “Dhija e Matit”

Person kontakti: Maksim Hajrullai

Drejtoria e Bujqesise, Ushqimit dhe Mbrojtjes se Konsumatorit, Qarku Diber

Gjendja Aktuale

Popullata e dhive e ketij ekotipi aktualisht vleresohet ne rreth 14000 -14500 krere. Numri maksimal i krereve per ferme eshte 350- 400 krere, kurse numri minimal 20 – 35 krere. Ky ekotip mbareshtohet ne rreth 320 ferma, ne komunat Baz, Suc, Gurre, Klos dhe Lis.

Ne fillim te viteve '90 kjo popullate numeronte rreth 80 000 krere Tendenca e renies se numrit te krereve eshte theksuar ndieshem vecanrisht gjate ketyre pese vjetve te fundit. Fermat qe e mbareshtojne kete ekotip vleresojne: (i) treguesit shume te mire te pjellorise, (ii) prodhimin relativisht te larte te qumeshtit, (iii) treguesit e dinamikës se shteses ne keca, (iv) aftesine per shfrytezimin e ushqimeve me vlere te ulta ushqimore dhe (v) pershtatshmerine ne kushtet e mjedisve te veshitura.

Megjithese, aktualisht popullata e dhive te ketij ekotipi ka nje numer te mjaftueshem kreresh per te perballuar rreziket per zhdukje, si rrjedhoje e mungeses se programeve racore dhe investimeve per realizimin e vleres se shtuar ne prodhimet e saj, ajo eshte e ekspozuar ndaj fenomenit te erozionit gjenetik dhe renies se interesit ekonomik .

Objektivat e projektit

- Hartimi dhe zbatimi i programit gjenetiko-racor per ruajtjen dhe permiresimin e treguesve te prodhimtarise se ekotipit
- Nxitjen dhe mbeshtja e bashkeveprimit dhe puneve ne komunitet, per fermeret mbareshtues te ketij ekotipi me qellim realizimin e perdorimit ekonomik te qendrueshem te tij
- Rritje e kapaciteteve per perpunimin e qumeshtit duke synuar qe nje rritje edhe me rreth 40-50 % te sasise se qumeshtit qe perpunohet aktualisht.
- Institucionalizim i Shoqates se fermerve mbarshtrues se ekotipit “Dhija e Matit”

Aktivite qe parashikohen te kryhen

- ⇒ Organizimi i tufave ne perputhje me kerkesat e programit per permiresimin gjenetiko-racor.
- ⇒ Matrikullimi i kafsheve dhe futja e elementeve baze per kontrollin funksional te kafashve. Krijimi i databazes per tufat qe do te perfshihen ne program.
- ⇒ Seleksionimi i riprodhuesve dhe ndertimi i skemes per ciftezimet e kontrolluara
- ⇒ Promovim i vlerave racore dhe ekonomike te ekotipit nepermjet konkurseve, diteve te hapura, panireve dhe botimeve
- ⇒ Organizimi dhe zbatimi i skemes per grumbullimin dhe realizimin e investimeve per rritjen e kapaciteteve te komunitetit per perpunimin dhe marketimin e prodhimeve
- ⇒ Organizim i komunitetit te fermerve ne Shoqaten e Ekotipit “Dhija e Matit”

Skema e programit gjenetiko-racor

1. Perzgjedhja e fermave , sipas kriterit – *madhesia e tufes “jo me pak se 100-150 krere dhi”*

2. Seleksionimi i dhive dhe cjepve qe shprehin ne menyre te dukshme karakteristikat fenotipike te ekotipit
3. Matrikullimi i kafsheve, hapja e regjistrit anagrafik dhe konceptimi i bazes se te dhenave.
4. Ngritja e sistemit te kontrollit funksional te kafshve
5. Perzgjedhja e riprodhuesve meshkuj dhe hartimi i skemes se nderzimit natyral te kontrolluar
6. Hartimi dhe zbatimi i Protokollit Veterinar

Programi per nxitjen e perdorimin ekonomik te qendrueshem

1. Mbeshtetje per ndertimin e njesive te perpunimit te qumeshtit me objektiv: Prodhimin e produkteve lokale – djath, gjize etj te emertuara
“ Prodhime te Dhise se Matit”
2. Organizimi i skemes se grumbullimit, marketimit te prodhimit dhe nenprodukteve te qumeshtit
3. Organizimi i skemes per zhvillim e mardhenieve ekonomike midis fermerve
3. Hartimi dhe zbatimi i teknologjise se rritjes se kecape per prodhim mishi
4. Organizimi dhe realizimi i aktiviteteve promovuese te prodhimeve te dhise se ekotipit “Dhija e Matit”

Zona ku parashikohet te zbatohet projekti

Projekti mund te realizohet ne bashkepunim me 20 fermere ne komunen Klos, Ne fazen e pare te projekti parashikohet te perfshin ne programin te perfshihen rreth 2500-3000 krere.

Kohezgjatja e projektit 3 vjete

Perfitues te projektit

Perfitues direkt do te jene fermeret ne fermat e te cileve do te zbatohet programi per ruajtjen dhe permiresimin gjenetik si dhe komuniteti i fermerve qe do te perfshihen ne programin per perdorimin ekonomik te qendrueshem te ekotipit “Dhija e Matit”
Realizimi i objektive te projektit qe lidhen me zhvillimin e kapaciteteve te komunitetit te fermerve per perpunimin dhe marketimin e prodhimeve, do te krijoje kushte per rritjen e numrit te fermerve perfitues nga ky projekt.

Projekt buxheti

Shpenzime per pages e sherbimeve & staff	4000 US \$
Shpenzime operative	2000 US \$
Shpenzime per pajisje/furnizime/materiale	25000 US \$
Shpenzime per trainime/workshop/konkurse	4000 US \$
Te tjera	3000 US \$

TOTAL 38000 US \$

Project Proposal: In-situ conservation and sustainable use of “Mati” goat ecotype

Contact person: Maksim Hajrullaji

Directorate of Agriculture, Food and Protection of Consumers, Dibra Region

Actual Situation

Goat population of this ecotype actually amount to 14 000- 14 500 heads. Maximum number of animals per flock is 350-400, whereas minimum one is 20-35 heads. This ecotype is managed in 320 farms, in Communes: Baz, Suc, Gurre, Klos and Lis

At the beginning of 90's, this population amounted to 80 000 heads. Trend of reducing population has been very stressed during the last 5 years. According to farmers, this ecotype is distinguished to high fertility, relatively high milk production and daily gain, ability to utilize feeds of poor nutritious value and adaptability to very poor conditions

Although, goat population of this ecotype is not endangered, as a consequence of the lack of genetic improvement programs and investments to produce added value products, is showed towards genetic erosion phenomenon and decrease of economic interest

Project objectives

- Compiling and applying genetic improvement program for maintaining and improving productive performance of ecotype
- Promoting and supporting farmers that manage this ecotype to cooperate together to sustainable economic use of goat population
- Increase of actual capacity for milk processing by 30-50 %
- Institutionalization of breeders association of goat ecotype “Mati”

Activities anticipated to be carried out

- ❖ Organizing flocks according to demands of breeding improvement program
- ❖ Animal earmarking and milk recording. Establishment of Data Base for flocks that will be included in program
- ❖ Selection of reproducers and compilation of mating plan
- ❖ Promotion of breeding and economic values of ecotype by competition, field days, exhibitions and publication
- ❖ Increase of capacities for processing and marketing of animal products by absorption of investments
- ❖ Setting up Breeders' Association of “Mati” Goat Ecotype

Scheme for *In-situ* conservation program

- 1 Choice of farms according to criterion- size of flock “*no less than 100-150 goats*”
- 2 Selection of goats and bucks, which markedly express phenotypic characteristics of ecotype
- 3 Earmarking of animals, establishment of Anagraphic Book and conceiving Data base
- 4 Setting up Milk Recording System
- 5 Compiling and applying scheme for the controlled natural matching
- 6 Compiling and applying Veterinary Protocol

Program for sustainable economic use of “Mati” Goat Ecotype

1. The Support for building milk processing Units. Objective: production of local products – cheese, curdle cheese etc. labeled “Products of Goat “Mati”
2. Organizing scheme for milk collecting and processing as well as marketing of animal products

3. Organizing and carrying out activities for the promotion of “Mati” Goat Ecotype Products

Zone, where project is anticipated to be implemented

Project can be accomplished in collaboration with 20 farmers at Klos Commune. 2500-3000 heads will be included in first phase of project.

Period of time **3 years**

Project profiteers

Direct profiteers will be farmers in whose farms, the program for maintaining and genetic improvement of goat population will be applied

Direct profiteers will also be community of farmers that will be involved in the program for sustainable economic use of “Mati” Goat Ecotype

The fulfillment of project objectives related to the development of capacities of farmers’ community for processing and marketing dairy products will increase number of profiteers from this project

Project Budget

Costs for wages and services & staff	4 000 US \$
Operative costs	2 000 US \$
Costs for equipments/supply/ materials	25 000 US \$
Costs for trainings/workshops / competitions	4 000 US \$
Others	3 000 US \$
Total	38 000 US \$

Skede informative - Ekotipi "Dhija e Matit"

Madhesia e popullatës Size of population	14500
-Cjepë - Bucks	580
-Dhi plla -Goat	12500
Tendenca Trend of the population	zvogëlim decreasing
Nderhyrje te nevojshme Prospects for the population	Perdorim ekonomik te qendrueshem Sustainable economic use

Tregues fenotipik Phenotypic traits	Mashkull Male	Femër Female
Pesha ne lindje Birth weight	3.3 kg	2,9 kg
Pesha e gjalle – kafshe e rritur Body weight – adult animal	65-75 kg	45-55 kg
Lartesia ne xhidavi - kafshe e rritur Wither height - adult animal	71 cm	65 cm
Pesha ne keputje Weaning weight	15 kg	13 kg
Gjatësia mesatare e laktacionit Average length of lactation	200-210 ditë (days)	
Prodhimi i qumeshtit Milk production	Lak. I Lakt III	110 -120 kg 160-220 kg
% e yndyres ne qumesht % of fat	3,4-3,9	
% pjellorise % of fertility	98-100	
% pjellshmerise % of reproduction	110-120	

Përshkrimi

Description

Kafshet janë me trup mesatar, me skelet te zhvilluar dhe harmonic, perimetri i gjoksit arrin ne 80-86 cm, gjatesia e terthorte 70-78 cm, perimetri i kercirit 7- 8,2cm. Brire, tek femrat te holle , te drejtura nga mbrapa ne forme draperi, tek meshkuj brire jane te gjate, te perdhredhur, te drejtuar anash. Veshte te gjate, te varur. Manteli me ngjyre te kuqe ne kafe te erret, qimet te gjata. Ekstremitetet ne ngjyre kafe te erret. Mjekra dhe vathet jane prezente.

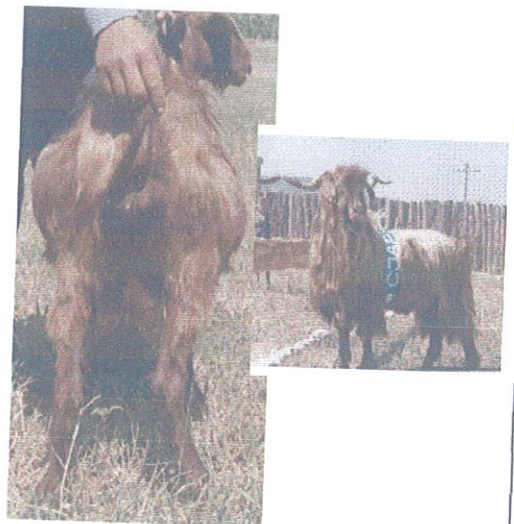
Programi per ruajtjen ruajtjen dhe permiresimin gjenetik: 20 ferma, 2500-30000 krere dhi. Fshatrat e komunes se Klosit.. Objektiv: Ruajtje dhe permiresim i treguesve te prodhimitarise.

Programi per perdorim ekonomik te qendrueshem: 20 ferma, ne fazen e pare. Objektiv: Krijimi i shoqates se fermerve. Rritje me 40-50 % te sasise se qumeshtit qe do te perpunohet.

Koha 3 vjete Buxheti 38 000 US \$

Breeding programm: 20 farms, 2500-300 goats, Klosi Komune. Ojective: Conservation and increasing of production traits

Sustainable economic use program: during the first phase-20 farms. Objective: Building up the Farm's Association. Increasing the milk processing up to 40- 50 % more.

Projekt propozim: Ruajtja *In-situ* e dhise se ekotipit "Capore e Dragobise"
Person kontakti: Hysni Bisheva
Drejtoria e Bujqesise, Ushqimit dhe Mbrojtjes se Konsumatorit, Qarku Kukës

Gjendja Aktuale

Ne fillim te viteve '90 popullata e dhive te ekotipit "Capore e Dragobise" numeronte rreth 10000 krere. Aktualisht, kjo popullate ka rreth 3500-3800 krere dhi dhe rreth 120 krere cjepe. Fernat qe mbarshtojne kete ekotip ndodhen ne zonen kodrinore malore te rrethit te Tropojes, ne komunat Margegaj, Bujan e Tropoje. Numri i dhive te ketij ekotipi vazhdon te zvogelohet. Nder arsyt kryesore qe kane sjell kete situatë, mund te renditetn:

- (i) emigrimi i popullates
- (ii) interesi i shtuar i fermerve per mbareshimin e lopes
- (iii) mungesa e njesive te perpunimit te qumeshtit dhe prodhimit te produkteve lokale dhe rjedhimisht edhe niveli shume i ulte i marketimit te prodhimeve si rjedhoje e distanca te medha nga tregu dhe infrastrukures shume te dobete.

Objektivat e projektit

- Nderprerja e fenomenit te renies se numrit te krereve ne popullaten e dhise "Capore e Dragobise".
- Krijimi i kushteve dhe infrastrukures se nevojshme qe do te sigurojne zbatimin e programit per ruajtjen *In-situ* :
 - (i) Identifikimi dhe matrikullimi i kafshve
 - (ii) Seleksionimi i riprodhuesve, meshkuj e femra, dhe krijimi i tufave berthama racore
 - (iii) Ngritja e sistemit te kontrollit funksional e te prodhimitarise ne berthamat racore. Krijimi i Librit gjenealogjik, bazes se te dhenave Njesise se Promocionit
- Ngritja dhe zhvillimi i kapaciteteve te Njesive se perpunimit te qumeshtit per prodhimin e produkteve lokale
- Zbatimi i teknologjive te kohes per prodhimin e mishit
- Nxitje dhe zhvillimi i rjetit te grumbullimit dhe marketimit te produkteve te qumeshtit e mishit, te etiketuara "Prodhime te dhise Capore e Dragobise"

Aktivite qe parashikohen te kryhen

- ⇒ Organizimi dhe zhvillimi i vezhgimit per vleresimin e gjendjes social ekonomike te fermave dhe per perzgjedhjen e fermave qe do te perfshihen ne projekt
- ⇒ Matrikullimi i kafsheve dhe organizimi i kontrollit funksional. Krijimi i databazes per tufat qe do te perfshihen ne programin per ruajtjen e *In-situ*
- ⇒ Hartimi i Programit per Ruajtjen *In-situ*. Krijimi i tufave berthamat racore dhe perzgjedhja e riprodhuesve
- ⇒ Organizimi dhe zhvillimi trajnimit te grupit te fermerve qe do te perfshihen ne programin per ruajtjen *In-situ*
- ⇒ Organizim i aktiviteve per promovim i vlerave racore dhe ekonomike te races nepermjet konkurseve, diteve te hapura, panairë me prodhime lokale dhe botimeve te ndryshme.
- ⇒ Organizim i komunitetit te fermerve ne Grupin e Fermerve te Ekotipit "Capore e Dragobise"
- ⇒ Organizimi dhe zbatimi i skemes per grumbullimin, perpunimin dhe marketimin e prodhimeve te fermave qe mbarshtojne dhi te ekotipit "Capore e Dragoise"

Skema e programit per ruajtjen *In-situ*

1. Perzgjedhja e fermave, sipas kriterit – *madhesia e tufes "jo me pak se 100-150 krere dhi"*.
2. Seleksionimi i dhive dhe cjepeve qe shprehin te dukeshme karakteristikat fenotipike te ekotipit

3. Formimi i 10 fermave –berthama racore
4. Matrikullimi i kafsheve, organizimi i kontrollit funksional te kafshve, hapja e regjistrit anagrafik dhe konceptimi i bazes se te dhenave.
5. Hartimi dhe zbatimi i skemes se nderzimit natyral te kontrolluar
6. Hartimi dhe zbatimi i Protokollit Veterinar

Programi per perdorimin ekonomik te qendrueshem

1. Mbeshtetje per ndertimin e njesive te perpunimit te qumeshtit me objektiv: Prodhimin e produkteve lokale – djath, gjize etj te emertuara “ Prodhime te Dhise Capore e Dragobise”
2. Organizimi i skemes se grumbullimit te qumeshtit , ne nivel fshati dhe zgjidhja e problemeve te marketimit te prodhimit dhe nenprodukteve te qumeshtit
3. Hartimi dhe zbatimi i teknologjise se rritjes se kecave per prodhim mishi dhe marketimi i mishit
4. Nxitja e inisiativave per rigjallerimin e praktikave tradicionale ne perpunimi e prodhimeve te qumeshtit e mishit, duke respektuar edhe standartet qe garantojne cilesine dhe sigurine e tyre.
5. Organizimi dhe realizimi i aktiviteteve promovuese te prodhimeve te dhise se ekotipit “Capore e Dragobise”

Zona ku parashikohet te zbatohet projekti

Projekti mund te realizohet ne bashkepunim me 10 fermere ne fshatrat Kernaj, Kolej, Sopot, Bujan, Valbone dhe Dragobi.

Kohezgjatja e projektit 4 vjete

Rezultate te pritshme

Do te nderpritet renia e numrit te krereve . Popullata e ekotipit “Capore e Dragobise”“ parashikohet te rriten me rreth 1000–1500 krere. Prodhimit mesatar i qumeshtit do te rritet me 20-30 kg/dhi. Rreth 70-75 % e prodhimit do te perpunohet dhe do te tregtohet, me etiketen “Prodhime te dhise Capore e Dragobise”

Projekt buxheti

Shpenzime per pages e sherbimeve & staff	6000 US \$
Shpenzime operative	3000 US \$
Shpenzime per pajisje/furnizime/materiale	30000 US \$
Shpenzime per trainime/workshop/konkurse	6000 US \$
Te tjera	3000 US \$
TOTAL	48000 US \$

Project Proposal: *In-situ* Conservation of goat ecotype “Capore e Dragobise”

Contact person: Hysni Bisheva

Directorate of Agriculture, Food and Protection of Consumers – Kukes Region

Actual Situation

At the beginning of 90's goat population of ecotype “Capore e Dragobise” amounted to 10 000 heads. Actually, this population amount to 3 500 – 3 800 goats and 120 bucks. Farms that manage this ecotype are situated in hilly and mountainous area of Tropoja District- Communes: Margegaj, Bujan and Tropoje. Population size is reducing. Main reasons of this situation are:

- (i) Emigration of human population
- (ii) Increased interest of farmers to manage cows
- (iii) Lack of milk processing Units in order to produce local products and low level of marketing due to long distances from market as well as very poor infrastructure.

Project Objectives

- Stop of population size reduction of “Capore e Dragobise” goat ecotype
- Establishing necessary conditions and infrastructure for applying *In-situ* Conservation program:
 - (i) Identification and animal earmarking
 - (ii) Selection of male and female reproducers in order to create “breeding nucleuses”
 - (iii) Setting up Milk Recording System in “breeding nucleuses”. Establishment of Flock Book and Data Base. Setting up Unit of Promotion
- Setting up and developing capacities of milk processing Units to produce local dairy products
- Applying the advanced technologies for meat production
- Promoting and development of network for collecting and marketing dairy and meat products, labeled “Products of Goat “ Capore e Dragobise”

Activities anticipated to be carried out

- Organizing and carrying out survey for the estimation of socio-economic situation of farms that will be chosen to be included in project
- Animal earmarking and milk recording. Setting up data base for flocks that will be included in *In-situ* conservation program
- Compilation of *in-situ* conservation program. Establishment of flocks “Breeding Nucleuses” and selection of reproducers
- Organizing and training of group of farmers that will be included in *In-situ* conservation program
- Organizing activities for the promotion of breeding and economic values , by competitions, field days, fairs of local products and different publications
- Organizing community of farmers in Group of farmers of Ecotype “Capore e Dragobise”
- Organizing and applying schemes for collecting, processing and marketing of animal products of farms that manage goat ecotype “Capore e Dragobise”

Scheme for *In-situ* conservation program

- 1 Choice of farms according to criterion- size of flock “no less than 100-150 goats”
- 2 Selection of goats and bucks, which markedly express phenotypic characteristics of ecotype

Skede informative - Ekotipi "Capore e Dragobise"

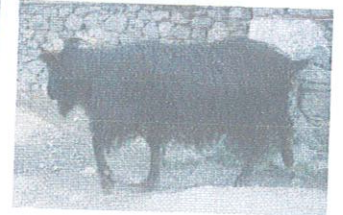
Madhesia e popullatës Size of population	3500-3800
-Cjepë - Bucks	120
-Dhi plla -Goat	2900-3100
Tendenca Trend of the population	zvogëlim decreasing
Nderhyrje te nevojshme Prospects for the population	Ruajtje dhe perdorim ekonomik Conservation and economic use

Tregues fenotipik Phenotypic traits	Mashkull Male	Femër Female
Pesha ne lindje Birth weight	3 kg	2,7 kg
Pesha e gjalle – kafshe e rritur Body weight – adult animal	60-70 kg	45-55 kg
Lartesia ne xhidavi - kafshe e rritur Wither height - adult animal	67-75 cm	60-65 cm
Pesha ne keputje Weaning weight	16 kg	15 kg
Gjatësia mesatare e laktacionit Average length of lactation	170 ditë (days)	
Prodhimi i qumeshtit Milk production	Lak. I 130 kg Lakt III 180 kg	
% e yndyres ne qumesht % of fat	3,8	
Zgjatja mesatare e servis perodes Average length of service period	130 ditë(days)	
% pjellorise % of fertility	97	
% pjellshmerise % of reproduction	108	

Përshkrimi

Description

Kafshet tipike e zones alpine. Me trup mesatar, skelet te zhvilluar, kembet te holla, te forta. Perimetri i gjoksit 80-89 cm, perimetri i kercirit 8,2-10,4 cm. Perimetri i gjirit 23-27 cm, gjatesia e thithave 6,2-8,8 cm. Manteli me ngjyre te zeze, qimja e zeze ne te perhimte. Ngjyra e kokes dhe ekstremiteteve e zeze. Briret te harkuar, nga prapa larte. Nuk kane vath. Mjekra eshte prezente. Veshet, pergjithesisht te gjate, vetem rreth 10 % kane vesh rudimental.

Sistemi i mbarështimit

Production system

Ekstensiv, ushqim në kullotë me një shtesë të vogël koncentrat një muaj para dhe pas pjelljes. 3-4 muaj ne rregjim stallor

Extensif, grazing and additional feeding with some concentrate feed one month before and after birth. 3-4 months keeping indoor

Programi per ruajtjen *In-situ* : 10 ferma ne fshatrat Kernaj, Kolej, Sopot, Bujan, Valbone dhe Dragobi. 3000-3200 kafshe. Koha 4 vjete. Objektivi : Rritje e numrit te krereve, rritje e prodhimit dhe perpunimit. Rritje e te ardhurave. Buxheti 48000 US \$

In-situ conservation program : 10 farms, 3000-3200 animals. Kernaj, Kolej, Sopot, Bujan, Valbone and Gragobi villagies. Period: 4 years. Objective: Increasing of the population size, increasing the milk and meet production and processing process. Budget: 48 000 US \$

Projekt propozim: Ruajtja *In-situ* e dhise se ekotipit “Dhija e Zeze e Dukatit” si komponente per nxitjen e turizmit

Person kontakti: Natasha Merkuri

Drejtoria e Bujqesise, Ushqimit dhe Mbrojtjes se Konsumatorit, Qarku Vlore

Gjendja Aktuale

Ekosistemi Dukat –Karaburun ka resurse shume te favorshme per zhvillim e turizimit. Nder to bene pjese edhe dhija e ekotipit “ Dhija e zeze e Dukatit”. Rezultatet e derisotme te arritura ne kuader te inisiativave dhe projekteve qe kane patur si objektiv perdorimin sa me efektiv te kesaj kafshe me qellim prodhimin e produkteve ushqimore lokale, kane nxjerr ne pah vlerat e ketij ekotipi si nje faktor nxites per zhvillimin e turizmit. Nderkohe duhet te theksohet se puna e bere me kete fond gjenetik ka qene e pamjaftueshme. Megjithese, eshte nxitur dhe eshte investuar per krijimin e shoqates se blegtorve qe mbareshtojne kete ekotip, jane bere perpjekje per zhvillimin e kapaciteteve per perpunimin e qumeshtit dhe marketimin e produkteve te tij e etj., akoma nuk eshte arritur qe ky ekotip te mbareshtohet ne kushtet e nje popullate te parrezikuar. Kjo eshte pasoje e faktit se:

- Nuk ka te perpunuara politikat qe te mbeshtetin nderhyrjet per mbrojtjen e ketij ekotipi nga veprimi i erozionit gjenetik dhe zvogelimi i numrit te kreveve.
- Kane qene te pamjaftueshme investime financiare per hartimin dhe zbatimin e programeve per ruajtjen *In-situ* dhe per permiresimin gjenetik te ketij fondi autokton
- Nuk jane perpunuar mekanizma ekonomik,efektive, qe te nxitin interesin e fermerve per mbareshtimin e ketij ekotipi. .

Objektivat e projektit

- Nderprerja e fenomenit te renies se numrit te kreveve ne popullaten e dhise ”Dhija e zeze e Dukatit”.
- Zbatimi i programit per ruajtjen *In-situ* :
 - (i) Identifikimi dhe matrikullimi i kafshve
 - (ii) Seleksionimi i riprodhuesve, meshkuj e femra, dhe krijimi i tufave “berthama racore”
 - (iii) Ngritja e sistemit te kontrollit funksional dhe te prodhimtarise ne berthamat racore. Krijimi i Librit gjenealogjik, Bazes se te dhenave dhe Njesise se Promocionit te ekotipit
- Zhvillimi i kapaciteteve te Njesive se perpunimit te qumeshtit
- Zbatimi i teknologjive te kohes per prodhimin e mishit
- Zhvillimi i rrjetit te grumbullimit dhe marketimit te produkteve te qumeshtit e mishit, te etiketuara “Prodhime te dhise e Zeza e Dukatit“

Aktivite qe parashikohen te kryhen

- ⇒ Organizimi dhe zhvillimi i vezhgimit per vleresimin e gjendjesaktuale te popullates se dhive “E zeza e Dukatit”. Perzgjedhja e fermerve dhe nenshkrimi i kontartes se bashkepunimit
- ⇒ Matrikullimi i kafsheve dhe organizimi i kontrollit funksional. Krijimi i databazes per tufat qe do te perfshihen ne programin per ruajtjen e *In-situ*
- ⇒ Hartimi i Programit per ruajtjen *In-situ*. Seleksionimi i riprodhuese, cjepe e dhi, per formimin e tufave “Berthamat racore”
- ⇒ Organizimi dhe zhvillimi trajnimit te grupit te fermerve qe do te perfshihen ne programin per ruajtjen *In-situ*
- ⇒ Organizim i aktiviteve per promovimin e vlerave racore dhe ekonomike te races nepermjet konkurseve, diteve te hapura, panaire me prodhime lokale dhe botimeve te ndryshme.

Skema e programit per ruajtjen *In-situ*

1. Perzgjedhja e fermave, sipas kriterit – *madhesia e tufes “jo me pak se 100-150 krere dhi”*.
2. Seleksionimi i dhive dhe cjepeve qe shprehin te dukeshme karakteristikat fenotipike te ekotipit
3. Formimi i 10 fermave –berthama racore
4. Matrikullimi i kafsheve, organizimi i kontrollit funksional te kafshve, hapja e regjistrit anagrafik dhe konceptimi i bazes se te dhenave.
5. Hartimi dhe zbatimi i skemes se nderzimit natyral te kontrolluar
6. Hartimi dhe zbatimi i Protokollit Veterinar

Programi per perdorimin ekonomik te qendrueshem

1. Organizimi i skemes se grumbullimit te qumeshtit , ne nivel fshati dhe zgjidhja e problemeve te marketimit te prodhimit dhe nenprodukteve te qumeshtit
2. Hartimi dhe zbatimi i teknologjise se rritjes se kecape per prodhim mishi dhe marketimi i mishit
3. Nxitja e iniciativave per rigjallerimin e praktikave tradicionale ne perpunimi e prodhimeve te qumeshtit e mishit, duke respektuar edhe standartet qe garantojne cilesine dhe sigurine e tyre.
4. Perpunimi i skemes per perdorimin efektiv te mbuleses vegjetative per te siguruar ruajtjen dhe zhvillimin e ekosistemit
5. Organizimi dhe realizimi i aktiviteteve promovuese te prodhimeve te dhise se ekotipit “Dhija e Zeze e Dukatit”

Zona ku parashikohet te zbatohet projekti

Projekti mund te realizohet ne Zonen e ekosistemit Dukat-Karaburun. Ne te do te marrin pjese 10-15 fermere, qe mbareshtojne tufa me jo me pak se 100 krere dhi te ekotipit ”Dhija e zeze e Dukatit”

Kohezgjatja e projektit 4 vjete

Rezultate te pritshme

Popullata e “Dhise se Zeze te Dukatit “ do te mbareshtohet si nje popullate tregtare, qe eshte jashte rezikut per tu zhdukur. Do te rriten treguesit e prodhimit te qumeshtit e te mishit respektivisht me 40 % dhe 35 %. Do te arrihet te perpunohet rreth 80 % e prodhimit dhe do te shtohet shumellojshmeria e produkteve lokale si dhjath, qumesht gjize, dhalle, mish keci etj. Do te krijohet tregu lokal per plotesimin e nevojave te turizmit.

Projekt buxheti

Shpenzime per pages e sherbimeve & staff	5000 US \$
Shpenzime operative	4000 US \$
Shpenzime per pajisje/furnizime/materiale	30000 US \$
Shpenzime per trainime/workshop/konkurse	6000 US \$
Te tjera	3000 US \$
TOTAL	48000 US \$

Project Proposal: *In-situ* Conservation of goat ecotype “Dhija e Zeze e Dukatit” as a component for tourism promotion

Contact person: Natasha merkuri

Directorate of Agriculture, Food and Protection of Consumer – Vlore Region

Actual Situation

Ecosystem Dukat –Karaburun has very favorable resources for tourism development. Ecotype “Dhia e Zeze e Dukatit” is one of them. The Achieved results in the framework of different initiatives and projects that have had as goal the most efficient use of this animal in order to produce local products have shown value of this ecotype as a promoting factor for the development of tourism. Meanwhile, it should be stressed that the work done for this ecotype has been no enough. Although, these projects have promoted and invested for establishing breeders’ association that manage this ecotype, as well as efforts have been done for developing capacities of processing and marketing dairy products, this ecotype has not yet reached to be managed as a population out of risk of extinction due to

- Policies that support intervention for protecting ecotype from genetic erosion phenomenon and reduction of population size, have not been elaborated
- Financial investments have been no enough for compiling and applying *In-situ* conservation and genetic improvement programs of this autochthonous resource
- Efficient economic mechanisms for increasing interests of farmers in order to manage goat population of this ecotype have not been elaborated

Project objectives

- Stop of population size reduction of “Dhia e Zeze e Dukatit” goat Ecotype
- Implementation of *In-situ* Conservation program:
 - (i) Identification and animal earmarking
 - (ii) Selection of male and female reproducers in order to create “breeding nucleuses”
 - (iii) Setting up Milk Recording System in “breeding nucleuses”, flock book and data base as well as Unit of Promotion
- Capacity development of milk processing Units to produce local dairy products
- Applying the advanced technologies for meat production
- Promoting and development of network for collecting and marketing dairy and meat products, labeled “Products of Goat “ Capore e Dragobise”

Activities anticipated to be carried out

- Organizing and carrying out survey for the estimation of actual situation of goat population “E Zeza e Dukatit”. Choice of farmers who will be included in project
- Animal earmarking and milk recording. Setting up data base for flocks that will be included in *In-situ* conservation program
- Compilation of *in-situ* conservation program. Selection of reproducers (goats and bucks) for establishing flocks “Breeding Nucleuses”
- Organizing and training of group of farmers that will be included in *In-situ* conservation program
- Organizing activities for the promotion of breeding and economic values , by competitions, field days, fairs of local products and different publications

Skede informative - Ekotipi "Dhija e zeze e Dukatit"

Madhesia e popullatës Size of population	1800 - 2200
-Cjepë - Bucks	50-65
-Dhi plla -Goat	1500-1700
Tendenca Trend of the population	zvogëlim decreasing
Nderhyrje te nevojshme Prospects for the population	Ruajtje dhe perdorim ekonomik Conservation and economic use

Tregues fenotipik Phenotypic traits	Mashkull Male	Femër Female
Pesha ne lindje Birth weight	1,4-1,6 kg	1,1- 1,4 kg
Pesha e gjalle – kafshe e rritur Body weight – adult animal	50-55 kg	30-40 kg
Lartesia ne xhidavi - kafshe e rritur Wither height - adult animal	65-70 cm	50-60 cm
Pesha ne keputje Weaning weight	10-12 kg	10-11kg
Prodhimi i qumeshtit Milk production	Lak. I 60-70 kg Lakt III 80-110 kg	
% e yndres ne qumesht % of fat		3,5
Zgjatja mesatare e servis perodes Average length of service period	160-180 ditë(days)	
% pjellorise % of fertility		90
% pjellshmerise % of reproduction		95-100

Sistemi i mbarështimit

Production system

Ekstensiv, ushqim në kullotë me një shtesë të vogël koncentrat një muaj para dhe pas pjelljes. 1-2 muaj ne rregjim stallor

Extensif, grazing and additional feeding with some concentrate feed one month before and after birth. 1-2 months keeping indoor

Përshkrimi

Description

Kafshe me trup te vogel, me koke te vogel, brire te drejte dhe te kthyer prapa. Mnteli me ngjyre te zeze. Perimetri i gjoksit 78-80 cm. Gjatesia oblike 62-67 cm, perimetri i kercirit 8,2-9 cm, perimetri i gjirit 20-22 cm dhe gjatesia e thithave 3,5-4,5 cm.

Shfrytezon shume mire kullotat me mungese uji. Kembe te forta, te pershtatshme per terrene te thyera.

Programi per ruajtjen *In-situ dhe perdorimin ekonomik* : 10-15 ferma ne zonen e ekositemit Dukati-Karaburun. 1500-2000 dhi.. Koha 4 vjete. Objektivi : Rritje e numrit te krereve, rritje e prodhimit me rreth 35-40 % dhe perpunimit te qumeshtit ne mases 80 %. Zhvillimin i turizmit. Rritje e te ardhurave. Buxheti 48000 US \$

In-situ conservation program and economic use : 10-15 farms in Dukati-Karaburuni ecosystem. 1500-2000 goats. Period: 4 years. Objective: Increasing of the population size, increasing the milk (40%) and meat(35%) production and processing process (80% of milk). Development of tourism. Increasing of incomes . Budget: 48 000 US \$